

actualitatea literară

nr. 130, anul XIII

mai-iulie 2024

■ revistă a unirii scriitorilor din românia ■

■ www.actualitatealiterara.ro ■

■ **Nicolae SILADE:**
Despre lungul drum până
la tine însuși, cel carele ești

■ **Constantin STANCU:**
Povestea Zarazei, „tezaurul
sublim” al folclorului urban

■ **Magda URSACHE:**
Mâna care scrie singură?

■ **proză / teatru:** Constantin
STANCU, Alexandru
MORARU

■ **cronici
literare de:**
Cornel UNGUREANU,
Adrian Dinu RACHIERU,
Gheorghe SECHEȘAN,
Radu CIOBANU, Remus
Valeriu GIORGIONI,
Ionel BOTA

■ **poezie:**
Geo Galetaru,
Caliopia Tocală,
Ioan Vintilă Fintiş,
Cenaclul „Pavel Dan”

■ **meridiane** ■
Pier Paolo Pasolini
În traducerea lui Eugen D. POPIN

**Laurian
Lodoabă**

Editorial

Nicolae SILADE

Despre lungul drum până la tine însuși, cel carele ești

Despre lungul drum până la tine însuși am mai scris aici, în editorialul din nr. 32-33, care se încheia așa: „Și drumul tău spre tine însuși nu se oprește aici, drumul tău spre tine însuși continuă până când, desprins de tine însuși, cel care ai fost, ajungi la tine însuși, cel care ești”. Mi-am zis însă că pot continua pe această temă, mai ales acum, când lumea din jur se pare că a luat-o razna. Nu intru în detalii, le vede fiecare la tot pasul. Dar este evident că tot ce se întâmplă în jurul nostru are o singură cauză și anume ignorarea esenței noastre divine. Așa stând lucrurile, devine din ce în ce mai greu să ajungi la tine însuși, bineînțeles dacă vrei cu adevărat să te cunoști pe tine însuși. Pentru că ai în față un drum din ce în ce mai anevoios, plin de obstacole și revelații, plin de primejdii și iluminări. La fel ca în „Epopoea lui Ghilgameș”. La fel ca în „Odiseea” lui Homer. Ca să dau doar două exemple. Dar dacă vrei cu adevărat să te cunoști pe tine însuși, dacă vrei cu adevărat să ajungi la tine însuși, trebuie mai întâi să te împaci cu lumea din jur, să o accepți așa cum este, apoi să o ignori total, ca să nu te oprească din drum ori să te tragă înapoi cu dezmiertările ei trecătoare. Trebuie să-ți păzești cu mare grijă auzul, trebuie să-ți păzești cu mare grijă vederea, ca să poți auzi chemarea înaltului, ca să poți vedea ceea ce nu se vede. Este important de știut că pe drum ai nevoie de ajutor, care poate să vină din mitologii, religii, filosofii, din marea poezie a lumii sau chiar direct de la Dumnezeu, dacă ai o relație sinceră cu El. Ceea ce spun eu aici este și un fel de asceză, din ce în ce mai greu de practicat în ziua de azi, dar fără asta nu se poate. Iar eu cred că merită efortul, nu doar pentru că nimic bun nu se poate obține fără efort, ci pentru că la capătul acestui drum până la tine însuși nu te așteaptă întinericul morții, ci lumina vieții. Și atunci vei începe să vezi, vei începe să vezi cu adevărat, vei începe să vezi adevărul. Adevărul care era în lăuntru tău, dar îți era ascuns, cum e ascunsă o perlă într-o scoică sau un diamant într-un munte. Dar asta încă nu e tot. Până la tine însuși, cel carele ești, întotdeauna mai sunt pași de făcut.

„Devine din ce în ce mai greu să ajungi la tine însuși, bineînțeles dacă vrei cu adevărat să te cunoști pe tine însuși.”

Pentru că ai în față un drum din ce în ce mai anevoios, plin de obstacole și revelații, plin de primejdii și iluminări”

Trei prozatori (doi plus unu...)

Daniel Vighi - Viorel Marineasa: Pas de deux, proză scurtă (Humanitas 2023). Cei doi comilitoni, cunoscuți prozatori timișoreni, au făcut mai totdeauna un tandem, când vine vorba de proză scurtă; dacă este să ne gândim doar la cărțile *Plânsul bătrânului tenor dramatic sovietic*. *Memorator pentru tanchiști* (Diacritic, 2011); *Contele boschetar*. *Maiakovski la Lipova* (Ariergarda, 2015). Mai citim pe clapeta din spate: „A mai publicat împreună cu Daniel Vighi volumele de literatură-document: *Rusalii 51. Fragmente din deportarea în Bărăgan* (Ed. Marineasa, 1995) și *Continentalul gri. Timișoara culturală în dosarele Securității* (Ariergarda 2002)”. Cu un conținut vioi, „colorat”, volumul comun începe, cumva premonitiv, cu impresiile din cimitir ale celor autori: capitolașul „Cimitire”. Din păcate, „vioara întâia” – primul autor a plecat între timp dintre noi (pentru cei care, eventual, n-au sesizat lipsa blândului Daniel, prezentările de pe clapete încep cu „Daniel Vighi a fost...” și „Viorel Marineasa este...”).

Remus V. GIORGIONI

Dacă ne-am apucat și noi să „scrutăm filologic pasul de doi de față” (cum se exprimă D.V. la p. 153), începem prin a remarca temele principale – care ne-au atras atenția în cuprinsul volumului. Cei doi se ocupă de, cum era și firesc, râul *Bega*, *Bătrâni*, *Babe* și *Moși*, *Femei măistorițe*; despre *Revoluția*, *Politica partidului* (comunist, de bună seamă - s.n.), *Proletariat*. *Femei de serviciu*, *Comertul socialist*, *Învățământul politico-ideologic...* (Eu le-am asociat tematic, dar Citiitorul să nu-și închipuie că am să enumăr întreg conținutul cărții; frăția-sa ce va mai face atunci?). Mai întâlnim totuși în carte proze „reportericești” despre *Muzica bănățeană*, *Starea lirică*; *Câini*. *Pisici*, *La armată*, *Pompieri voluntari...* Și multe altele.

Noi însă ne-am oprit la câteva bucăți pe care le-am socotit mai reprezentative decât altele (cum spunea Orwell despre egali, anume că unii sunt „mai egali decât cei egali”). Beneficiind amândoi de „alibiul vârstei”, Vighi și Marineasa tratează ironic și autoironic temele mari: viața și moartea, dragostea. Sigur că o vizită în cimitir (*Prin cimitirul de pe Rusu Șirianu*. *Eu, indiferent*, *Vio, posac*) echivalează cu traversarea vieții de la un capăt la altul. Este prilej de rememorare a unor scriitori dispăruți sau a unor echipe de fotbal cu nume de fotbaliști legendari ai Timișoarei de altădată, a căror simplă enumerare evocă buna înțelegere etnică a locuitorilor cetății Castrum de Thymes. Moartea ca „vestibul al marii înfăptuiri” (subl. n.) este văzută ca „nimicul binefactor al clipei”; iar măriia-sa Mortul, ca un „mire de mahala”, cum îl vedea și poetul M.R. Paraschivescu. Dincolo de „kitschul funerar” de care sunt pline cimitirele, scriitorii noștri văd o zonă aurorală. Ce este *dincolo*.

De partea lui, „asociatul de pagină” Viorel Marineasa vede în cimitir un teritoriu propice pentru o „macabră zburdălnicie estetică”. Fiecare proză/frază/rând de povestire dau socoteală de talentul spumos al autorilor și de inspirația la foc continuu, la pilot automat. După ce enumeră câteva rânduri de „goleandori” (golgheteri) legendari – dar și ancestrali – ai orașului de pe Bega, V.M. îi menționează pe *druckeri*/suporteri/pătimiși ai „jocului de dat cu piciorul în bășică”. (Este interesant că își amintește de ei, tocmai în cimitir; alături așadar o imagine vie/vivace prin excelență uneia eminentă statică). Dar cimitirul este și *domiciliul ciolanelor* celor decedați, printre care îi enumeră pe Ghiță (Gheorghe Pruncuț) și Gloria Lillin/Alexandra Indrieș. Prilej de meditații existențiale lângă placa lor funerară.

Un tandem de tot hazul – a se citi maxim de realizare artistică – este cel de la p. 153, *Closetul*. Al cărui scop nu este de a enumera sinonimele globalului WC (*budă*, *căfană*, *hăislaș*), ci scoaterea în evidență a unei adevărate cloace naționale: „closetul politicii, buda populismului, căfana minciuni-

lor conspiraționiste... Buda e peste tot!” Nu scapă de bisturiul analistului nici viața literară: „closetul editurilor, căfana lansărilor, hăislașul indiferenței publicului... buda receptării literare...”

Singurul care rămâne în picioare după această analiză drastică este *scrisul salvator*. Din punctul acesta de vedere, cândva erau vremuri mai normale (la cap), dar acum cu progresismul globalist și neomarxist ne cam ducem pe apa sâmbetei. D.V. nu dă doi bani pe posteritatea literară (o vede tot ca pe o „căfană”..., cuvânt care cam rezonază cu cafenea!): „merg afară pânătru mine, voi spune cândva, nu peste multă vreme, și apoi

faceți ce vreți cu closetul, cu buda, cu căfana...” În altă parte, tot în pas de doi, cei doi autori se ocupă de *Bolile copilăriei*, care ar fi, în ordine: amigdalita, otita „cu mucii la nas”, extragerea artizanală – cu... așa – a dinților de lapte. Ș.C.L., ș.a.m.d... Dar, cum spuneam și la început, nu putem să tratăm (despre) toate temele „Pasului de doi”.

Remarcăm, totuși, în continuare, termenii regionali: neoașisme și bănățenisme caracteristice, care sunt cu toptanul (cât încap și ceva peste); noi numai exemplificăm: străgoni, gropniță, cioclod, cătană, damf, straif, sărăriță, șpohert, pătucean, tolcer. Sau verbe: a tândăli, a (se) slobozi, a (se) sușcăi...

Înceiem cu câteva aprecieri spicuite din cuvântul însoțitor, preambul neintitulat – ci numai semnat – al *Autorilor*. Este un scurt istoric al unei prietenii literare și colaborări de o viață, grație cărora s-au născut aceste „*texte stereo*, cu provocări reciproce” (s.n.). Iar preambulările autorilor prin „curțile interioare ale cetății” Timișoarei, pe la castelul „contelui boschetar Pubi Teleki”, de pe Valea Mureșului, până la castelul nemțesc Schloss Solitude, unde iarăși au stat de taină în vechiul tandem, fură mereu roditoare. Cartea este prezentată pe coperta din spate de Mircea Mihăieș și Adriana Babeți. Iar ca să facem și noi un joc de cuvinte: cartea în discuție marchează diferența dintre a face colțul – colțul străzii, când ești pe picioarele tale – și a *da colțul*. Un volum care reprezintă un alert îndemn la lectură și, pentru alți confrăți condeieri, la scriitură. De citit integral, cu folos maxim-și-magistral!

Livius Petru Bercea, Întoarcerea, Editura Waldpress, 2024. Stilistician și critic literar, Livius Petru Bercea este și prozator, aflat acum la a doua încercare – după volumul de povestiri *Moara*, publicat la Nagard în 2010. De fapt, dl Bercea a fost profesor la Universitatea Europeană „Drăgan”, iar mai înainte, cercetător științific la Filiala timișoreană a Academiei Române. Coautor al Dicționarului General al Literaturii Române, dl Profesor Bercea a publicat mai multe cărți de critică și istorie literară: *Lexicul poetic argezean* (teza de doctorat), *Bibliografia stilisticii românești*, *Ieșirea din canon*, *Itinerar critic*. A mai publicat, la interval de 10 ani *Scriitori și cărți* (Nagard, 2008) și *Poezie și poeți. Opțiuni critice* (Waldpress, 2018), volum premiat de Filiala Timișoara aUSR. Și multe altele, nementionate nici pe coperta a patra a cărții, o succintă prezentare din partea editurii, din care am spicuit și noi.

Dar să ne întoarcem noi la oile noastre, cartea în discuție, cu titlu atât de incitant, *Întoarcerea* (care nouă ne evocă un titlu celebru, „Întoarcerea tatei din război”). Povestirea cu acest titlu prefațează cuprinsul acestui volum de proză care cuprinde 14 „bucăți literare” – cum am fost noi învățați la școală. Dintre care menționăm: *Lupii*, *Moartea lui Pavel*, *Manechinul*, *O întâlnire*, *Gustul sălcii al dragostei*, *Toga*. Și – de bună seamă – *Moara*, cea care dăduse titlul primului, menționat, volum de proză.

În proza *Întoarcerea*, jandarmul Ștefan din satul ardelean Sălcișoara, pe Mureș, trăiește tragedia pierderii familiei într-un accident stupid de pădure: căruța încărcată cu lemne se răstoarnă și îi rănește mortal pe cei doi părinți, rupând și picioarele cailor.

■ Continuare în pagina 10

ilustrațiile numărului

Ilustrăm acest număr cu lucrări realizate de Costin Brăteanu și prezentate la: Strpce International Art Symposium | Kosovo, Cahul International Art Symposium, Workshop | Sreten Stojanovic Gallery | Prijedor | Bosnia and Herzegovina, International Art Symposium Gracanica | Kosovo, International Art Symposium „Școala de la Bistrița” | Colibița, XXV Olkusz International Art Symposium, Poland.

Alexandru Ruja, la 80 de ani

Cornel UNGUREANU

Nu știu dacă am scris despre toate cărțile importante ale lui Alexandru Ruja. În mod sigur aș fi scris pe larg despre „Jurnal din mileniul trecut”, din care au apărut fragmente în volumul „Printre cărți – prin ani” apărut la Edi-

tura Universității, 2009. Și-a publicat Alexandru Ruja „Jurnalul din mileniul trecut”? Sau, măcar fragmente din întâmplările din anul 2000? Aș decupa un șir de zile: 3 august 1997, duminică. A trecut fulgerător în lumea veșniciei Eugen Todoran, criticul și istoricul literar care a dat literaturii române lucruri esențiale, profesorul universitar care a modelat multe generații de studenți, omul de cultură care a înnobilit și îmbogățit spiritul cultural al Timișorii. A plecat grăbit, prea grăbit tocmai acela care...” Da, Alexandru Ruja nu-și uită marii profesori, scrie despre momentele faste din viața Filialei scriitorilor, despre întâlnirile cu cei mari. Cu maștri sau cu foștii studenți. La împlinirea celor 80 de ani e prilejul să ne amintim

de cei... șazeci de ani de istorie literară, de cronică literară, de ediții, de muncă împlinită alături de operele marilor scriitori, dar și a scriitorilor de lângă el: de profesor și de editor, de cronicar literar și de patronul unor întâlniri literare, unele cu adevărat pline de învățăminte. Alexandru Ruja are în urmă o carieră literară ale cărei împliniri pot fi găsite/regăsite în cărțile sale, cu deosebire în „Istoria literaturii române contemporane din Vest”. „Din Vest”, adică din locurile în care au trăit scriitorii cărora le-a fost martor. Învățăcel. Elev sau Dascăl. În cele 2000 de pagini ale volumului putem afla noutăți despre scriitorii „uitați”, abandonati de alte istorii ale literaturii: despre publiciștii care au contribuit la viața fericită/nefericită a autorilor. Și care au împlinit viața literară a Vestului în ultimul secol. Pagini noi, ample, scrie Alexandru Ruja despre Dorian Grozdan, David Blidariu, Lucian Emandi, Mihai Avramescu, Constantin Miu-Lerca, Ilie Măduța, Mihai Traianu, Lucian Bureriu, Marcel Turcu, Gheorghe Pruncuț, Nicolae Ciobanu, Simion Mioc, Traian Liviu

a culturii pentru a observa etimologia și a se întâlni cu vechimea cuvintelor, să guste cu atâta voluptate din poezia limbii latine și a limbii române ca scriitorul și cărturarul G.I. Tohăneanu”.

Un amplu capitol este consacrat lui Victor Iancu, care ne-a fost profesor, dar s-a trecut repede, chiar de cerchiști. A fost mereu marginalizat de comuniști, cei care „știau” că a fost în preajma lui Maniu, că a suferit represaliile de după 1946, că, la Timișoara, după 1956, nu a fost primit cu prea multă iubire; își trăia aici starea de uzură. Fostul său student Alexandru Ruja îi regăsește teza de doctorat, apoi studiază perioada lui sibiană de glorie și apoi cea de mizerie. Se ocupă în cartea sa să de biografia „necunoscută” a profesorului. Ca și de biografia „necunoscută” a altui cerchist de seamă, Deliu Petroiu: „Odată venit la Timișoara, angrenat în activitatea universitară, predând cursul de istoria artei, Deliu Petroiu va deveni cel mai

poeme în proză

zi de zi ceas de ceas

zi de zi car după mine în borseta din piele de vacă [comandată din china] un plic dona cu pastilele albe pentru zilele negre nu se știe niciodată îmi zic niciodată nu se știe când pleci unde pleci și de ce și de ce ai venit și de unde nu se știe niciodată și nimeni nu vrea să știe de ce vine cel ce vine de ce pleacă cel ce pleacă și de ce nu rămâne nimeni aici unde e atât de frumos

și atât de bine și atât de minunat încât nici nu poți să numeri minunile minunile care te fac să fii și e atât de minunat încât nici nu poți gândi la cel care le face minunile la cel care le desface pentru cei care nu cred în minuni și ce minunată ce minunată e această știință îmi zic da ce minunată e această credință în minuni pentru că te face minunat în mijlocul minunilor fără sfârșit

zi de zi cum am spus port cu mine borseta din piele de vacă am în ea telefonul cheia de la bloc și pastilele am în ea cardurile și pachetul de țigări și portofelul cu câțiva lei am agenda în care uit să notez evenimentele importante pentru că evenimentul cel mai important este că sunt da zi de zi ceas de ceas și acum și aici și cu voi și borseta din piele de vacă este singura mea

avere cum spunea cineva singura certitudine că am trecut pe aici da unde voi rămâneți pentru că ați fost dintotdeauna aici și veți fi aici întotdeauna pentru că a voastră este împărăția asta al vostru este cerul de deasupra și pământul de dedesubt și ale voastre sunt stelele care se aprind și se sting noapte de noapte zi după zi până când vine unul și vă spune adevărul adevărat

Nicolae SILADE
nicolaesilade.blogspot.com

Birăescu, Acvilina Birăescu, Dumitru Vlăduț. Cine sunt ei? Îi știm? Cum să nu! Au fost? Rămân? Alexandru Ruja arată că sunt! Sunt, desigur, în Arhiva Alexandru Ruja. Așa cum sunt pozele din carte, din Arhiva Alexandru Ruja. Ilustrațiile nu elimină superlativul – profesorii noștri beneficiază de ele.

Paginile lui Alexandru Ruja despre foștii săi profesori - foștii noștri profesori - care au definit/definesc Facultatea de litere din Timișoara – țin de istoria capitalei culturale, Timișoara. Pagini necesare scrie autorul despre Eugen Todoran. „Ideile fundamentale pe care se va constitui exegeza critică asupra operei lui Eminescu, Maiorescu și Blaga sunt de găsit încă din opera de tinerete a lui Todoran...”. Un capitol întins asupra „operei de tinerete” a profesorului este legat de Cercul literar - de studiile pe care Eugen Todoran le publică în Revista Cercului literar. Ce prelungește profesorul nostru din mesajul profesorilor săi (și Alexandru Ruja subliniază devotamentul față de profesori săi), dar și felul în care cărțile profesorului se diferențiază, realizând la Timișoara o „școală de eminescologie”. Nu numai studiile despre Eminescu, ci și cele despre Slavici, Coșbuc, Goga, Rebreanu arată rolul lui Eugen Todoran atât în definirea „ardelenității”, după cum cele despre Aron Cotruș, V. Voiculescu arată cum Profesorul și-a creat discipoli. Este Alexandru Ruja unul dintre ei? Care vor fi foștii discipoli Profesorului G.I. Tohăneanu? Nu puțini, arată Alexandru Ruja, ca să încheie capitolul despre G.I. Tohăneanu astfel: „Nu cred că există, pe meleagurile românești, mulți care știu să asculte, cu o ureche atât de fină cuvintele, să coboare atât de adânc în istoria limbii și

important critic de artă, scriind practic despre toți artiștii plastici care se manifestau în acest timp... Are capacitatea disocierii fine... „pătrunde în esența individuală a fiecărei creații plastice.”

Istoria... are XX de capitole, fiecare dintre ele numind un timp și o vârstă a întâlnirilor cu autorul, cu opera, cu viața literară. Capitolul al XVI-lea, „Studiile generaționiste și edițiile recuperatoare. Grațela Benga: „Inspirația critică și capacitatea de cuprindere a fenomenului literar par să fie trăsăturile de proximitate cuprinse în efortul exegetic al Grațelei Benga... Fraza critică este maleabilă, nuanțată în exprimare, diferențiată în tensiunea receptării.” Și: „În tot ce scrie, indiferent dacă lucrările sunt fixate în istorie cultural/literară, în critică de întâmpinare, curentă, de comentare în actualitatea literară ori în sinteze critice, în monografii, Grațela Benga vine cu o bază culturală, cu o documentare de actualitate”. Capitolul XX, ultimul: „Valoare a provinciei. Condiția personajului. Dorin Murariu” ar putea fi înțeles mai bine dacă știm că Dorin Murariu trăiește în Vest, într-un oraș definitoriu pentru Provincie.

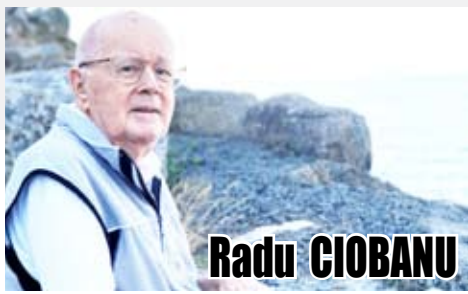
Există capitole excepționale despre autori cercetați în excepțional de Alexandru Ruja. Capitole excepționale nu doar despre Aron Cotruș și despre Ovidiu Cotruș, ci și despre colegii noștri din Timișoara sau din Arad. Criticul și istoricul literar Alexandru Ruja ilustrează cu citate largi opera, cu documente din Arhiva Ruja. Fotografii din arhiva Ruja împlinesc comentariile, analizele, documentele.

„Istoria literaturii române contemporane din Vest” e una dintre cărțile memorabile ale anului 2022. Și 2024. O carte pentru totdeauna.

Întâlnire cu membrii Cenaclului „Pavel Dan” din Timișoara, în curtea Casei Bredicenilor din Lugoj, 15 iunie 2024

Radu CIOBANU

Lucid printre calamități

Viețuiesc de cincisprezece ani în Germania, iar în primăvara aceasta, când am revenit pentru scurt timp în țară, am găsit locuința, ca de fiecare dată când o revăd, cu toate lucrurile familiare rămase la locurile lor, dar pustie și rece. Singurul loc în care simțeam o undă de căldură era biblioteca, unde mulțimea cărților care acoperă pereții, emite un fel de suflu tandru care mă ajută să mă simt din nou acasă.

E un moment deosebit, greu de definit, acela în care îți revezi cărțile între care ai trăit o viață, și pe care nu le-ai putut lua cu tine, chiar dacă de unele, cum ar fi cele din al doilea rând al fiecărui raft, nu-ți mai amintești. Sunt însă altele care nu se pot uita, a căror revedere te emoționează ca întâlnirea unui vechi prieten. Cum mi s-a întâmplat acum cu *Șocul viitorului* de Alvin Toffler¹, celebru viitorolog american, un fel de Nostradamus plauzibil și între timp confirmat, care și-a publicat cartea în 1970, iar prima ediție, aceasta pe care o aveam în față, a apărut la noi, la Editura Politică, în 1973, stârnind valuri mari și comentarii copioase.

Nu-mi mai aminteam de impresia lecturii pe care o voi fi avut atunci și am încercat să-i găsec urmele în jurnalul anilor '70. Le-am găsit mult mai extinse decât mă așteptam și, cartea fiind de o actualitate perpetuă, le reproduc în cursive, intercalând comentariile care mi s-au impus azi.

Destul de puține, deoarece schimbările survenite între timp sunt puține, la nivelul detaliilor, în esență perspectiva viitorului rămânând una terifiantă, cu, totuși, un spor de gravitate:

Am citit și eu, ca toată lumea, *Șocul viitorului* de Alvin Toffler. Cercul vorba despre un tiraj exorbitant, 30.000, care nu e indicat în caseta tehnică. Încă ne jenăm, probabil, să mărturisim un asemenea tiraj pentru o carte americană. Volumul s-a epuizat imediat, cu excepția unor exemplare cu adresă, care se vând de sub tețgea. Dar asta sunt amănunte nu întotdeauna concludente.

Aceeași soartă generoasă a avut-o și o carte ca Amintiri despre viitor a lui Däniken, ziarist cu idei, vag impostor, care s-a priceput să aprindă imaginația publicului. Și cum „publicul” e format în marea lui majoritate din oameni neavizați și lesne impresionabili, fantezia lui nu e greu de pus în mișcare.

Pe același canal de recepție a pătruns, oarecum prin fals, și *Șocul viitorului*, având salvconductul spectaculosului și insolitului.

În realitate, poate în ciuda unor aparențe, e o carte cu totul deosebită de cea a lui Däniken, în primul rând datorită faptului că tot ceea ce afirmă e bazat pe experiențe, date, argumente, concluzii și previziuni de absolută rigoare științifică. Tot materialul documentar, extraordinar de bogat (dar nu stufoș), i-a fost furnizat autorului de niște profesioniști notorii ai tuturor domeniilor de activitate.

„Această carte”, zice autorul, „își propune să înfățișeze ce li se întâmplă oamenilor atunci când schimbările care intervin în viața lor îi copleșesc. Ea tratează despre felul în care reușim – sau nu reușim – să ne adaptăm viitorului.” Și mai la vale:

„Cartea aceasta își propune să dezvolte conștiința viitorului la cititor. În măsura în care, după ce va fi terminat de citit cartea, cititorul se va surprinde gândind la evenimintele viitoare, făcând speculații în privința lor sau încercând să le anticipeze, cartea își va fi dovedit utilitatea.”

Toffler și-a atins scopul. Rar mi-a fost dat să-mi cadă în mână o carte atât de lucidă, care să deschidă o perspectivă atât de adâncă, obligându-te să-ți revizuiști modul și reperatele gândirii.

Poți să ai rezerve asupra uneia sau alteia dintre previziunile sale. Acestea sunt însă detalii care nu te pot împiedica să-i recunoști justetea și logica judecării de ansamblu. Este un studiu (care se citește cum un Simenon) în centrul căruia se află într-adevăr omul privit în toate complicatetele lui conexiuni de ieri, de azi și mai ales de mâine. Unul din primele sentimente pe care le generează această lectură este cel de spaimă amestecat cu stupeoare, când constai cât de retardat și eronat este modul de a gândi al covârșitoarei majorității a societății de azi.

N-aș mai zice azi, 2024, că societatea, cel puțin cea cultivată, care încă obișnuiește să citească, ar fi retardată și cu un mod eronat de a gândi. În schimb, în faza actuală, când evoluția tehnologiei a atins probabil apogeul prin descoperirea acestei cutii a Pandorei care a fost numită Inteligență Artificială, e sigur că întreaga societate trăiește sentimentul de spaimă

amestecat cu stupeoare.

„Șocul viitorului” – scrie prefațatorul nostru, Silviu Brucan, directorul TVR – „este strigătul unei societăți asediate de crize și speriate de incapacitatea instituțiilor ei de a le controla.” Aceasta ar însemna că instituțiile noastre sunt în stare de a le controla și că noi am fi scutiți de acest șoc. Argumentația e simplistă și sumară, vag penibilă chiar: „Numai că tehnologia nu acționează în mod direct asupra vieții sociale și politice” – ceea ce Toffler nici nu afirmă vreodată, – ci prin intermediul forțelor sociale, al claselor și națiunilor și de aceea consecințele umane și sociale [!] ale revoluției tehnologice nu sunt identice cu toate tipurile de organizare socială, după cum cunosc grade și intensități diferite în raport cu nivelul de dezvoltare economică al unei țări sau alteia.”

E adevărat, doar că „nivelul de dezvoltare economică” este implacabil, indiferent de ritmul și de stadiul său actual și asta înseamnă că, mai curând sau mai târziu, întreaga omenire va ajunge să suporte consecințele acestei dezvoltări al căror prim simptom este șocul viitorului. Valabilitatea cărții mi se pare egală atât pentru țările capitaliste, cât și pentru cele din lumea a treia sau pentru noi. În aceasta stă de fapt meritul și valoarea ei. A încerca să eludezi aceste adevăruri înseamnă a face politică struțului.

„Care sunt consecințele și alternativele (creierii unui organism nou, suprauman)? Dorim noi oare o lume populată cu roboți? Când și în ce condiții? Cine ar trebui și cine nu ar trebui să aibă acces la ei? Ar trebui folosite tratamente biochimice pentru a ridica pe deficienții mentali la nivelul oamenilor normali sau pentru a ridica nivelul general al inteligenței? Nu ar fi mai bine să ne concentrăm asupra încercării de a crea supergenii? [...] Oare trebuie să aruncăm toate resursele noastre în joc pentru a crea energia nucleară ieftină? Sau trebuie să ne concentrăm eforturile pentru a stabili bazele biochimice ale agresivității? Trebuie să cheltuim miliarde de dolari pentru un avion de transport supersonic sau aceste fonduri ar trebui să fie folosite pentru fabricarea de inimi artificiale? Trebuie oare să ne jucăm cu genele omului? [...] Dar trebuie oare să facem toate acestea? Cine trebuie să hotărască? După ce criterii umane trebuie luate asemenea decizii? Oare o inovație propusă ne permite să controlăm ritmul și orientarea evoluției căreia îi dă naștere? Sau tinde să accelereze o serie de procese asupra cărora nu avem nicio putere? Cum afectează oare gradul de tranziție ponderea noutății și diversitatea opțiunilor?” Acestea sunt numai câteva din sutele de întrebări pe care cartea le pune, ca un disperat semnal de alarmă care nu avertizează numai anumite țări, ci întreaga omenire. În sistemul strâns și ireversibil de interrelații de azi e imposibil ca o consecință care afectează o țară sau o zonă să nu se repercuteze mai curând sau mai târziu asupra tuturor. Dar nimănui, nici din țările superindustrializate, nici de la noi, nu-i trece măcar prin minte să-și pună aceste întrebări într-un mod programatic, sistematic și organizat. Întreaga omenire, cu variații în funcție de sistemul social, gândește și acționează numai prin prisma eficienței economice și într-o perspectivă copilăroasă de apropiată.

Toffler îl citează la un moment dat pe un om de știință, Ralph Lapp: „Nimeni” – spune acesta – „nici măcar savantul cel mai strălucit în viață astăzi, nu știe cu adevărat încotro ne duce știința. Ne aflăm într-un tren a cărui viteză crește, gonind pe o linie presărată cu un număr necunoscut de macazuri care duc la destinații necunoscute. Pe locomotivă nu se află nici un om de știință, iar acarii s-ar putea să fie demoni. Cea mai mare parte a societății se află în vagonul de bagaje și privește înapoi.” Înseamnă să fii inconștient sau iresponsabil ca atunci când îți se spune că și tu te afli în vagonul de bagaje să susții și să încerci să-i convingi și pe alții că se află la marginea liniei și privesc doar trecerea trenului. O concluzie a Șocului viitorului ar putea fi aceasta: „Cât timp nu vom da un răspuns sistematic tuturor întrebărilor, încercările noastre de a subordona dezvoltarea tehnică unor obiective sociale și de a controla tendința de accelerare în general se vor dovedi zadarnice. Iată deci un program intelectual de primă

urgență pentru științele sociale și fizice. Am învățat singuri să creăm și să combinăm inovațiile tehnice cele mai extraordinare. Nu ne-am dat însă osteneala să le cercetăm consecințele și astăzi aceste consecințe amenință să ne distrugă. Trebuie să învățăm să le identificăm, și repede!”

Vox clamantis... E vorba, așadar, de un program intelectual, dar unde sunt intelectualii noștri? Sau, mai drept spus, cum ne folosim noi intelectualii, căci de avut îi avem, dar cum îi folosim? Îi ținem prin ședințe și le dăm sarcină să scrie articole la gazeta de perete. Șocul viitorului a fost scrisă acum trei ani. Se vorbește în ea, printre altele, și despre „societatea care azvârle”, „mireasa în rochie de hârtie”, „economia nepermanenței”, construcții și chiar școli modulare, „necesități temporare”, realități care devin firești și inevitabile de la un anumit stadiu înainte și dintre care unele au început să se manifeste și la noi și se vor manifesta de acum tot mai imperativ. Dar noi ne facem că nu le vedem sau pur și simplu nu le

vedem pentru că intelectualii noștri sunt în ședință sau la cules porumb și atunci o revistă ca „Femeia”, publicație de mare tiraj, care se vrea modernă, publică cu o candidă inconștiență acum, adică în ultimul sfert al secolului XX, după ce omul a umblat și a dansat pe Lună, un articol ce ar ține de sfaturile practice, intitulat „științific” Nimic nu se pierde, totul se transformă. El începe așa: „Nu aruncați o pereche de pantaloni uzați pe care soțul dv. sau feciorul cel mare nu-i mai îmbracă. Faceți o surpriză copilului cel mic, confecționându-i un pantalon nou și modern.” Sublinierea îmi aparține. Articolul e însoțit și de o schiță pentru ca nu cumva femeia română să greșească drumul spre nou și modern.

Azi, 2024, după o jumătate de veac de la apariția acestei cărți, constatăm că toate previziunile lui Toffler s-au îndeplinit sau sunt în curs de a se împlini sub ochii noștri, odată cu consecințele lor neprevăzute. A dispărut doar certitudinea pur propagandistică pe care încerca s-o impună Brucan, anume că noi, românii, suntem scutiți de aceste consecințe grație partidului și instituțiilor noastre care etc... Avem azi, în schimb, certitudinea că ne aflăm și noi, laolaltă cu majoritatea omenirii, în vagonul de bagaje al trenului analogic imaginat de Ralph Lapp. Și cu convingerea tot mai plauzibilă și înspăimântătoare că suntem în plin sindrom al ucenicului vrăjitor, când specia umană nu-și mai poate stăpâni propriile născociri. Altfel zis, trăim din plin șocul viitorului...

¹ Alvin Toffler, *Șocul viitorului*. Traducere de Leontina Moga și Gabriela Mantu. București. Editura Politică, 1973.

„Cazul Doinaș” (II)

O cultură ca a noastră, cu știute și virile prejudecăți anti-livresți, pare a ezita încă în ceea ce unii au numit *valorizarea* („antologizarea”) livrescului. Umanitatea, scria Adrian Marino, nu poate fi decât livrescă. Puțini au ridicat mână aruncată de hermeneutul clujean. Printre ei, negreșit, construindu-și o traiectorie literară inconfundabilă, se înscrie Ștefan Augustin Doinaș. Să nu înțelegem de aici că poetul ar disprețui realul. E vorba, întâi, de o *altă sensibilitate culturală*, care, se vede, nu agreează talentul frust, primitivitatea necoruptă, chiotul vital țâșnind triumfalist. Deși această preeminență reflexivă nu alungă „senzualitatea formelor” (observația e a lui Al. Cistelean). Iar erudiția nu eșuează în opacitate. Mai cu seamă că „alchimia postmodernismului” (ca mișcare *inclusivă*) alungă inocența; sensibilitatea – nu spunem o nouă – nu poate fi genuină, iar conștiința creatoare, prizonieră a infernului poetic, transferă valorilor livresți rolul de *valori vitale*. Iată noul context, „expunând”, uneori ostentativ, convenționalitatea în discurs, întreprinzând o *cultură a senzației*; acest halou cultural, cu solide ancoră în stratul referențial, face inevitabilă *medierea*, filtrând și rafinând (armonizând) relațiile poetului cu lumea. Devine explicabil de ce Doinaș a sprijinit mișcarea optecistă, cea care înțelegea „cultura ca o natură”, conștientizând actul poetic, gata „să mute orizontul” (v. *Pentru o nouă generație poetică*, în *România literară*, nr. 50/1979).

În al doilea rând, nu putem uita că Șt. Aug. Doinaș propunea, dincolo de condiția-i seniorială, o *dublă prezență* (cf. Gh. Grigurcu). El este, deopotrivă, poet (și încă un *poeta doctus*, s-a spus) și exeget. De unde și permeabilitatea sa culturală. Bănuiala, câteodată măturisită de unii comentatori, că poetul, străin de aura boemei, de tonul belicos și insurgența ultimului val, s-ar închide în carapacea tradiționalismului, cinstind doar virtuozitatea tehnică, măturiseste, de fapt, fidelitatea față de o formulă; dar stăpânind legile versificației, urnind, așadar, mașinaria poetică, nu rezultă deloc că acest efort răvnește impersonalizarea. E drept, meditația răbdurie asupra conceptului modern de poezie ori popasurile analitice (discutând producția confrăților) impun

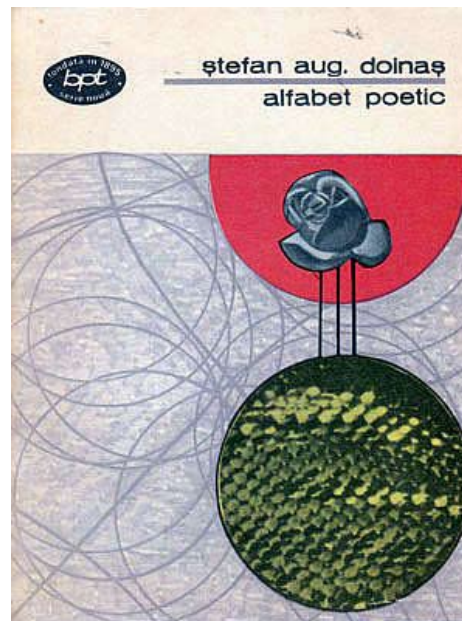
prin ordine și îndemnul la rigoare. Devorat de luciditate, criticul Doinaș își așază gospodărește ideile și ia distanță, prin glacialitatea conceptelor, față de „clipa cea repede”, lepădându-se, s-ar părea, de *fidelitatea* față de o formulă și de seducția efemeridelor. Ceea ce nu înseamnă că poetul Doinaș, cerebralizând și solemnizând fluxul imagistic, urcând cotele gravității orifice, ignoră zarva concretului, foșgăiala informului (jinduit cu discreție). Între a iubi artizanul (în pofida reliefului proteic al operei) și a fi ispitit de spectacolul genezie, așezat „pe prag de nămol și vâpăi”, poetul își trăiește *dedublarea*. În poezie, dar și în viață. Imaginarul său nu refuză „dedesupturile”, oferindu-i neistovita șansă a concretizării și inițierii, chiar dacă spiritul auroral, conștient de sine, cu desfășurări explozive de candoare și miracol, este în permanență sub control. Eclipsese lucidității nu par, așadar, posibile. Intelecția curge înspre armonie orchestrală, o muzicalitate scutită de frustrări, cu sonorități poate căutate, oricum străine de țâfnă și emfază. Ar fi vorba, credem, de un eleatism care nu-și refuză ținuta statuară, cuvântul dobândind rang de instituție orfică. Arta poetică nu insistă, însă, pe drama cuvântului și nici nu invocă posibile tensiuni semantice. Astfel de neliniști nu bănuie prin lirismul doinașian, respingând, cu aceeași fermitate, și pitorescul ori poezia epidemica, mustind de seve grele, seduse de pofta băloasă a balcanizării. Să fie vorba, atunci, de glacialitate și asceză, de o poezie scrisă „pe foi de gheață”? N-am

zice, câtă vreme nu de o ideatică uscată ne ciocnim iar *intermedierea livrescă*, de neevitat, nu capătă accente ostentative. Stăpân pe un univers, Doinaș ne lasă să ghicim, „jupuiind” simbolul, *scheletul unei viziuni*. Iar înfiorarea spiritului vibratil nu exclude rigoarea, chiar dacă „cristalele s-au spart și sângerează”. Între trufie și ruină, conștientizând zădărnicia și curgerea, dar având o „halcă de timp” (pe care va încrusta „litere argintate”) poetul respiră „în amplitudinea du-te-vino al suveicii” (*artă poetică*).

Iubirea nu poate fi decât o „mască dulce a nesfârșitei spaime”. Vizitat de nostalgie, el nu e ispitit de demonul deconstructivist, de atâtea isme destrucționiste, ci vrea să rotunjească poemul, în numele unei viziuni „perfect asumate”. Cel puțin așa ne liniștea într-o *Avertisment* care deschidea volumul *Versuri* (Ed. Eminescu, 1972), explicând strategia alternanței criteriilor formale cu cele de natură tematică. Dincolo de tematism (și ideea, la Doinaș, mereu „pipăie înaltul”) rămâne perfecția formei, luptând cu „fluidele tulburii”, cu „văzul ca dinamită pură”, chiar cu invazia grotescului și derizoriului. Poetul se vrea „inginer de armonii” și, în consecință, îngheață șuvoiul lirismului: „un prund de diamante stă pe loc”. Între foșnetul bibliotecii și agresivitatea realului, el atinge grațios, fără reverențe, starea de gratuitate, plonjând în inima reveriei, văzând pe dinafară „ochiul care/ mă desfășor, o clipă, ca un vis...”

Ispita livrescului (naturalizând cultura) nu înseamnă și interdicția realului, somativ, desigur. Invocată *suveică poetică* face, neobosită, naveta între acești doi poli. Doar că preferința e limpede formulată și intim asumată. Între „duhoarea clipei” și „templul de

cleștar”, poetul calcă dincolo de lirica imediatului și presiunea prezentului, fără a fi scutit de fiorul deceptiv (împins în dezamăgire morală). El culege „colbul sunetelor moarte” (*oracol mut*) fiindcă știe prea bine că „vine-un timp când orice templu moare” (*frumusețea*). O respirație castă, un spațiu eteric domnesc peste acest teritoriu liric, invitându-ne să sorbim din cupele „crinilor involți”. Totuși, *Omul cu compasul* așază în pagină versuri credincioase „clipei de foc”, încercând a zgăria pe nisip „formula unei alte ordini”. Peste „poleiurile lunii”, peste această lumină spectrală cade, să observăm, o concretețe picturală. Răvnitul „tărâm de liniști”, incluzând perfecția (fără pusee anxioase) e mereu zgâlțâit de stihialul aluvionar și informul în clocot. „Muiată în origini” (cum suntem preveniți) imaginația luxuriantă devine, de fapt, sub domnia lucidității și a râvnii hierarizante, un recital formal, desfășurat într-un laborator sterilizat, peste care

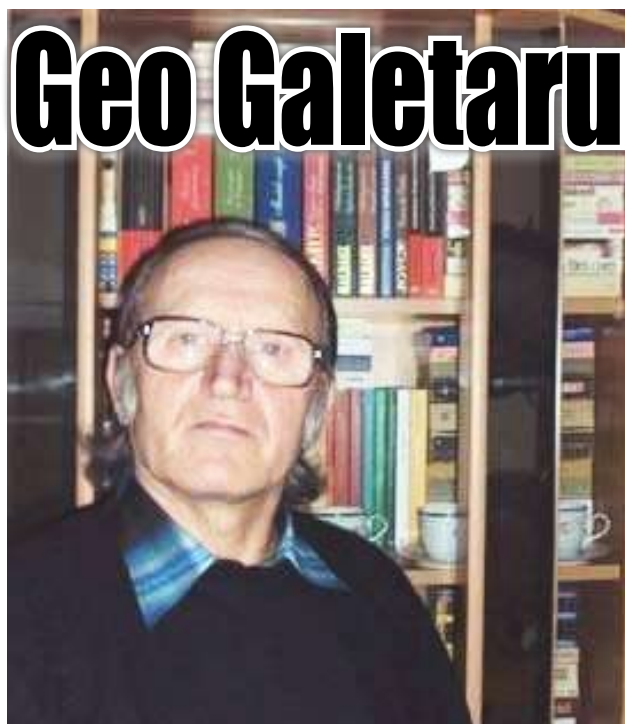

pogoară o ploaie de sunete celeste. Acel „gong de aur” (v. *Goethe pe catafalac*) exprimă, fără umbra vreunui echivoc, nostalgia tiparului (ancestral) și goana neostoită după forme. Prin ele, poetul reușește „smulgerea din smoală” și accede, în pofida trupului nisipos, protejat cu „zale de rouă”, la secretul vieții, culegându-i fructul greu: „pe creanga ta, minunile s-au copt” (v. *Copacul Weimar*). Dar tot el știe că precara-i ființă, jefuită de timp, locuind în „împărăția clipei”, descoperă doar scrumul vieții. Criza identității se consumă în decor apocaliptic, iar motivul „îngerului căzut” poate fi un filon productiv, înobilând banalul, odată cu incomfortabila constatare a golirii de sacru: „divinul scurs din corpurile goale”. Și atunci, salvator, se insinuează refugiul în paradisul bibliotecii. Acolo, pensând cuvinte rare și aflând sonorități pure, îndelung șlefuite, poetul are de-a face cu o natură „filtrată”, lăsând covârșitoarea impresie a imaterialității. Acolo, aflând un *loc cultural*, decantează „sevele trunchiului pădureț”, năzuind spre *licărul sublim*. „Gata pentru zbor” (v. *Sonetul timpului*), poetul simte depărtarea („și-n urmă anii gâlgăie-n cascade”) și se închină, biruitor, *clipei vii*. „Evl luminii” devine o amintire, zarea strivitoare și „frunzișul stelar” îl împresoară, fiorul erotic – chemând viforele tinereții și galopul sângelui – nu uită că „la început a fost cuvântul IUBIRE” (v. *poem*). Doar cenușa „va tresări”, descoperind un „trup de aburi, pur și pal”, rătăcitor în edenul cultural (în pofida „versurilor-zero”, și ele prezente). Între natură și cultură e un „câmp de luptă” iar „capcanele arhaice”, pândind din „ziua cea dintâi”, sub amenințarea

„curcubeului nocturn”, nu-l împiedică pe poet a cerca palparea abstracțiunilor. Este aici o aventură strict livrescă, o cronologie a formelor dezvoltând o *viață spirituală* (ca singură biografie publică?). Doinaș a fost, indiscutabil, un rafinat cunoscător al poeziei. Peregrin prin „mitologice”, el ne lasă să ghicim, în cutele textului, o eterată respirație antică și, în același timp, lasă să pătrundă miresme tari, violența cromatică (v. *căi*). Dar nu agreează rețeta postmodernistă; iubește Forma, nu juxtapunerea de forme și coduri și, în pofida intarsiei livresci, a reverberațiilor intertextuale, nu are, afișată „la vedere”, plăcerea combinatorie, eșuând în parada simbolurilor descărnate. Sub clorotica paloare a soarelui, Venus e „palidă-n azururi”, dar „inimile de noroi” pulsează. Erosul rămâne un principiu cosmic. Această *lirosografie* stinge conflictul dintre natură și cultură; ea nu se vitaminizează cultural pentru simplul motiv că nu poate exista astfel. Cultura este chiar *Poezia* și nu fondul ei nutrițional. Platonician, invocând „Jumătatea de om” doritoare a-și afla împlinirea (cuplul etern, mânat de rebreanul calvar al căutării), poetul visează și adastă la „recile oglinzi cu prund de argint” (*forma omului*). Și tot rebreanian (nu invocă marea ardelean „romanul sferoid?”), Ștefan Aug. Doinaș purcede la aflarea *locului privilegiat*, fertilizat de sânge livresc. Într-acolo îl mână, cum se destăinuie, doar „pelecinajul sferic”, fără a se îmbolnăvi de o demiurgie țâfnă. În „pădurea (sa) de simboluri”, poetul ascultă, cu umilință, șoptele Bibliotecii fără a întoarce spațele realului „gros”. De la baladesc la lirismul gnostic, el nu a obturat caracterul referențial al poeziei sale, explicitat în *Orfeu și tentația realului* (1974). Mai mult, recunoștea Doinaș, smulgându-se din inerție odată cu *intrarea în politică*, „filonul activist” (despre care vorbea V. Nemoianu) l-a împins într-o altă direcție: *poezia ca replică la real*. Estetismul ceremonios, sentențios, solemn face loc vituperanței. Radicalizarea, vestită prin *Vânătoare cu șoim* (1985), crește, pe filieră argeșiană, instrunând coarda sarcastică în frazare sacadată: de la *Lamentații* (1993), excitând moralistul (dezamăgit că patria „a încăput într-o gură spurcată”), la *Psalmi* (1997), dezvăluind căutările și revoltele ființei muritoare, acuzând imperfecțiunea divinității. Pamfletarul, însă, nu excelează și presupusul vitalism e mimat, coborând periculos cota estetică. Dar acele „semne noi”, N. Manolescu le deslușea încă în volumul *Vânătoare cu șoim*, vizând – voalat – subtextul politic; alții, din aceeași pricină, tot nedeclarate, deplângeau „stridentă involuție” a poetului (cf. Artur Silvestri). Oricum, stăpân peste o operă vastă, discret, distant, pătruns de solemnitate, afișând o „mască aulică”, Doinaș, după 1989, chiar „se înnoiește”: devine academician și senator PAC, cultivă publicistica politică, părsind, desigur, limbajul codat, consolidându-și aura, deținând funcții înalte. Dar Ștefan Aug. Doinaș, observa judicios G. Neagoe, „a jucat pentru sine”.

***

O mie de guri
o mie de reguli sfidând dezinvoltura mersului pe
sârmă
sunetul angoasei pe o plită încinsă
în mijlocul ospetelor
ca o vibrație a plajelor fără nume fără memorie
istoria însăși exersându-și neputința
în tam-tam-ul păpușilor învinse de ceață
de ochiul cunoașterii inventând caducități de-o clipă
O mie de guri
o mie de reguli pentru epiderma provincialului
înghițit de aburii otrăviți ai epocii
o mie de sălcii plângătoare zburând sub norii
sculptați de nebunii orașelor
un cuvânt o iluzie strălucitoare ca un pumnal
moartea profetică a tonomatelor a micilor
improvizații de cartier
pentru toți aceeași sabie binevoitoare
aceeași odihnă în zori cu capul pe calea ferată

***

Inventăm pertractări tardive
nuanțe și
teorii de împrumut
în fond
e vorba despre aceleași lucruri
aceleași coridoare aseptice
și inimile care ghilotinează tăcerea
în miez de noapte
tăișul abstract al neputinței
ca și cum te-ai îndepărta
în fugă
de reveriile unor copaci
abandonați în fixitatea unei ploii galbene
inventăm impulsuri
și siluete
prieteni concreți pe un atol fierbinte
o carte deschisă
ca o promisiune în care nu mai crede nimeni
povestea nu are sfârșit
nici
visul de la marginea oceanului
și aceste înțelesuri
care cad dincolo de noi
aparenta personalizare a fericirii
în clasicitatea vitrinelor goale
în zgomotele care ating epiderma ultragiată
atunci și acum
perorăm cu dezinvoltura atleților victorioși
mereu victorioși
înțepeniți într-o autocontemplare evazivă
încercând să definim
suflul cald al emoției
de care ne dispensăm
cu grijă
cu eleganță

***

Gândul îndepărtat
în numele căruia am înnoptat în labirinturi trufaze
fluturi în anticamera anonimatului
vom cere luminii un boicot ca un cuțit senzual
în dreptul ochilor miriștea unei veri reconciliante
un gest ca o peșteră fără somn
cineva inventează glorie cu răspuns întârziat
cineva acoperă pajiștile cu visul păsării
totul se termină în oglinda aceea invizibilă
destinul cu o mie de guri
vocile care nu mai sunt

***

În locul lor au venit alții
și au vorbit mult
apoi au tăcut

(liniștea e un sarcofag care uneori cântă)

am văzut copacii căzând
și epiderma noastră ascultătoare căzând
cineva aprinde toamnele cu un băț de chibrit
pășim cu aceeași luciditate profetică
(fii sincer până la capăt
obscuritatea e o lecție pentru cei învinși)

da

în locul lor au venit alții
promotorii dezastrelor de catifea și-ai pantomimelor
incalculabile

„o propoziție fictivă va realiza imposibilul
memoria lucrurilor sapă adânc
memoria e un pește singuratic”

***

Cineva să vină
cineva să spună
e o amintire ca un crin neconsolat
ca o pădure care vorbește cu păsările
(cuvântul care vindecă pietrele
fereastra care imită zborul zăpezii)
cineva să vină
eu nu sunt vinovat
eu am trecut de partea cealaltă a străzii
a vieții
a istoriei
ei știu să numere să ucidă să uite dezastrul
cântecul din palmele nopții
cuiile din grindă
lamentările mamei pe drumul fără întoarcere
da
aici se petrec lucrurile altui timp
promisiuni ofilite alunecări de teren evenimente
tardive
prieteni surâd pe un mal indecis
am fost acolo
ne-am întors în aceeași liniște
aceiași aplomb al trădării
tu vorbești despre munții aceia albaștri
munții aceia din țara nimănu
avem liniște și brațe amnezice
aceiași liniște același aplomb al trădării
ei confecționează gesturi și expediții festive
aruncă umbra pe casele vecinilor
se desprind de corp și leventează ca niște orașe preistorice
Cineva să vină
cineva să spună
să contemple ceea ce nu se vede
decât în iminența unui final fericit
când ei confecționează gesturi și expediții festive
și aruncă umbra pe casele vecinilor
fără să clipească

***

Am fost acolo și cineva a zis
să trecem băieți
să trecem
de aceste impedimente obscure
luna caldă luna docilă și zodia zmeurei
desculți pe câmpuri cu greierii cei neobosiți
și palmele ascultătoare pe dunga orizontului
departe sau aproape
era totuna
când cineva a zis
să trecem băieți
să trecem
vom visa oricând mirajul acestor planete inocente
care veghează la marginea servituții domestice
în nopțile în care mai cad castane coapte
din cerul scuturat de stele
și cine mai știe când vor veni
tiptil ca niște valuri invulnerabile
diminețile de cobalt
să cânte ca porumbeii pe timp de furtună

***

Ne ținem de mâini
și înaintăm lent către moarte
Implacabilul e poate cerul acesta pe care
norii își înscriu destinul lor invizibil
departe de căderea fructelor și de zăngănitul armelor
desigur
desigur
cineva schimbă ordinea aceasta cu un simplu pocnet
din degete
un creion ascuțit sfășie suprafața calmă a mării
și atunci doar plânsul
oh, plânsul suveran al frunzelor învinse de respirația
iernii

cântecul care zboară printre zgârie-norii gigantici
cu dezinvoltura unei păsări ocolite de glonț
Cândva vom sta față în față
ca două lasere ce nu se ating
ca două râuri fidele aceleiași depărtări
oglinzi în intemperii secolului
contemplând amiaza rudimentară a celor captivi
ambianța sălbatică a înțelegerii limitate
Ne ținem de mâini
încercând să deconspirăm lucrurile simple
popasul amar în incinta memoriei
și isteriile fără contur ale singurății
predispuși mereu la exiluri
crezând
în aceleași miracole costisitoare

***

De departe totul pare ireal
stăm și privim cum cade zăpada pe case
sau poate e un suflet acolo nevindecat
care vine și trece odată cu silabele serii
nimeni nu inventează cuvinte
în această tăcere cu gust de fruct întârziat
măinile tale înțeleg neputința
și schițează o rugăciune aproape perfectă
ai vrea să rămâi
să aștepti ceva ca un plâns al norilor
în această nemișcare în care se aud
doar porțile albe deschizându-se în întuneric
pentru cei care-și lasă respirația în prag
ca o pasăre îndelung rănită

***

Să aduni toate amintirile
și să le depozitezi în spatele cortinei
acolo unde nu au acces
decât înțelepții apelului de seară
memoria ta scâncește cu capul pe butuc
ca un animal predestinat tăierii
ai vrea să respiri într-o lume care-și duce zilnic copiii
la râu
să-i învețe plenitudinea aspră a speranței
rolul mistificării în monologul interminabil
al rataților de serviciu
iluziile ca niște paravane spectaculoase
de care ți-e teamă să te apropii
în momentele de grație numeri în gând
îngerii căzuți de-a lungul canalului
așa te vei obișnui cu ceea ce nu are chip
nici nume
ci doar o privire goală
care trece prin tine fără să te vadă

***

Și ce s-a întâmplat cu lucrul acela
care n-a mai ajuns la tine
în arșița verii ai pictat cimpanzei
la marginea unor coșmaruri asurzitoare
ziare cu știri plutind în obscuritatea indecenței
gândaci striviți din întâmplare în interstițiile victorioase
oase ale orașului
cum se rezolvă toate acestea
care trec într-o inconștiență vecină cu sobrietatea
cu naturalețea unui salt peste balustrada de aur
cineva pictează cimpanzei
la marginea unor coșmaruri asurzitoare
ai vrea să pleci din această natură moartă
să visezi rândunici austere
focuri aprinse pe dealuri

Calioptia Tocală

1. Umbră de flacără

Umbră de flacără,
joc viclean de iederă în spuza nopții,
înfiorare rece,
punte de cristal între inimă și cer
prag de liniște bizară,
lacrimi înghețate și petale sângerii
risipește apa albastră a cerului nătâng,
peste pământ și inimi însingurate.

Am risipit inutil, în înălțimile
întunecate ale conștiinței solare,
zâmbetul frugal
din zorii miezului de toamnă.

2. Timpul în valuri ne salută

Rătăcesc
în suferințele mele și ale altora.
Mă îndărătnicesc,
uitând de fericirea din ploaia de vară,
prelinsă-n mângâieri lascive pe trupul gol.

Orbecăi în bezna abundentă
din toate părțile,
lumina... e atât de departe... și
fericirea nu iartă,
își ia revanșa multiplicat
în nefericirea de ieri, de azi și
pentru mâine sufăr de atâta fericire...
și asta mă întoarce spre mine,
spre urma stângă a pasului de ieri,
spre pleoapa rămasă deschisă-n mirare
spre coloana vertebrală îndârjit întoarsă
peste marile întrebări și rătăcirii ale lumii.

Din ce în ce mai mult, din ce în ce mai des,
mă îndepărtez, irațional, de mine
mă cheamă firea mea interioară îndărăt,
în văgăunile naturii mele contondente.

Fără comentarii și fără scrâșneli de inimă
o să-mi las trupul
să-și vadă singur de treabă
și cum i-o fi lui, așa și mie,
sfârșierea apusului
anulează răsăritul precar
între neguri și lumini, în bezna
lumina dispăre,
starea incandescentă a gândului
colcăind dostoevskian mă domină,
stele din roua incertitudinii
aglomerează impulsiv fondul lăuntric
cu întrebări fade,
noblețea tăcerii rănite...

Cununi de raze și nimb
persiflează înaltul din pulberea
preschimbată-n noroiul hilar
al prezentului sec și obscen, uneori...
Timpul în valuri ne salută.

3. Din ochii cerului

Iluminez absența depărtărilor
dincolo de oasele albe ale începutului
dincolo de venele mele și chiar de mine,

părtaș la întunericul luminii,
pagină grea,
de necuvintele zborului ratat.

Cuvintele ostile,
imaginile ostile
instigă la fericirea
destrămată clipă de clipă
din ochii cerului.

4. Viața mea...

Viața mea, cea mai haioasă mașinărie
dintre toate, cu un program bine articulat,
ca să-mi întâlnesc fericirea,
în marea trecere...

Urmez câteva repere banale,
dar de neclintit, din iertare renasc,
în luptă-mi definesc steaua,
vălul mayei mi-e scut pentru frică,
iubirea-mi renaște din conflicte mari.

Nu am rețineri să spun ce simt, ce sunt
fiindcă pot vorbi despre mine
și noaptea cucutei sub clarul de lună
și asta mă face
să mă simt veselă și liberă.

Simplu!
nu aștept nimic de la nimeni
și atunci, de ce n-aș fi?
exersează câteva structuri de trend,
îmi pare rău,
am nevoie de tine, te iubesc!
sigur, cât mai ține trendul,
nu mă simt victimă,
nu cunosc sentimentul vinovăției,
sunt arhitectul propriului destin,
bun sau rău,
nu datorez nimănui nimic,
nu ezit să traversez singură Sahara,
ori să mut munții zâmbind,
nu caut niciodată o oază în deșert,
ci în adâncul din soarele nopții.

Greșind, nu mă plâng,
o iau de la capăt,
fără să renunț și fără resentimente

Viața mea nu e perfectă,
e plină de prieteni rebeli –
și stau la masă cu ei,
microbi, bacterii, germi
și unul de trend, covid –
le ofer bucuroasă ventricolul stâng,
buza cărnăasă și umedă a nopții de vară,
gamba piciorului stâng,
epiderma fină a celuiilalt,
chiar și diafragma,
cu drag de eternitate.

Sunt aici, acolo, pretutindeni,
în culorile apetisante
care excită până la nebunie
papilele gustative,
neuronii nu sunt străini
de gusturile mele excentrice,
prieteni necesari uneori,
întotdeauna ostili.

Viața mea, echilibristică constantă
între alianțe cu fluturi și
lupte cu centauri, respinge coabitarea,
ca să-mi fie zâmbetul zâmbet și
verdele firului de iarbă verde

Lacrimile, umilinta, petale și arome
antemergătoare-n compromis,
altora cărare,
îmi repugnă,
floarea de lumină a crinului-bucurie
nu m-atinge,
și n-am să renunț
la luptă, n-am să renunț la căutări,
n-am să renunț la răsăritul de soare
și la cântecul mării din amurg,
printre sunetele
prelungi ale clopotului seara,
anunțând preludivul eternității.

N-am să renunț la oamenii-oameni,
n-am să renunț la seninul cerului
din fundul lacului...
și nici la fluturii
care-mi tot joacă feste,
amintindu-mi că încă exist,
n-am să renunț să caut și
n-am să renunț la nimic,
atingând nirvana.

Ioan Vintilă Fintiş

70

slava cea mare

cel trădător
devine sămânță uscată

dar cum tăcerea este foarte mare
mâinile nu mai au voință
să acordeze pianul credinței
în pragul înserării tresare
slava uimirii

privesc nedumerit toate acestea
și plâng

tu nu mai ești pe acolo
parcă nici eu nu mai sunt

umbre pe nisip

ce stranii animale
desenează umbre
cu copita pe nisip

povestind
un basm despre tine
și chiar despre mine
cel care am plecat
în cruciadă
dincolo de orice înțeles
când ochii se răstignesc
pe lumina iubirii

te ating
tresari
dintr-o rană sîngele
va înflori cândva
pe lemn

***

vom strânge toate poverile
din prăpastia cuvintelor

aceasta vor plânge
și noi nu vom ști de ce

vom coborî
pe o frânghie tăcută
în miezul apelor
unde vom săruta
și vom unge cu mir
pe cel părăsit
aidoma crinului
un catarg
pe valurile mării

suntem neputincioși
pentru sfânta credință
de aceea niciodată
nu vom mai fi îmbrățișați
de lacrima templului

zidurile nopții se destramă

glia a început să rodească
iar trupurile s-au luminat

pentru odihna începutului
văd cum zidurile nopții
se destramă

îmbrțișarea dintre apă și glie
abia dacă o mai putem
desluși
cuvântul a rodit
trupurile
s-au ridicat din neant
cântând întâia oară
lângă statuia umilinței

vino să îmbrățișăm îngerii
acum este vremea veciei

marmora templului

cei care nevăzuți stau acolo
unde noi
nu am ajuns până acum
blând sărutând
marmora templului

să aducem ofrande
pentru închinare
nu plângeți farisei
marele profet a venit

mărire voi fi la marginea clipei
care acum licărește-n secundă
timp inelar
în rugăciunea-nvierii

purtătorul de cruce

cel nevinovat se va înălța
ne va chema la el pentru sfințire

cu veacuri mai înainte
despre aceasta s-a scris

din întâmplare am trecut pe acolo
eu putătorul de cruce
pe drumul dezmațului

femeile vor aduce jalea cu ele
și nimeni nu va înțelege
ce înseamnă aceasta

este un plâns bezmetic
la adăpătarea luminii
vom bea și noi din judecată

identitatea semințelor

cu sabia încă în mână
împărații vor face din cântec
deșertăciune
să îngenunchem
întru înțelepciune să fim solidari
alungând din lume ispitele
cele trei

nisipul nu se mai împrăștie
iată cum crește iarba pe tâmpale
și pe ea o paște un cal de aur

iubește pe aproapele tău
la loc de odihnă
împarte pâinea și vinul cu el

abia apoi călătoriți mai deparate
cărând pe umeri identitatea
semințelor care mocnesc sub ploi
Maica Domnului își plânge Fiul...

„Valoarea terapeutică a scrisului este pentru mine evidentă...”

George MOTROC

Domnule Silviu Dragomir, înainte de toate, felicitări pentru curajul apariției acestei cărți-mărturie, dar și rugămintea de a reaminti, pentru cei care nu au fost prezenți, câteva impresii de la lansarea volumului dvs., din București...

Silviu Dragomir: Lansarea a fost la Cărturești Verona și pentru mine a fost o mare bucurie. Am fost înconjurat de mulți oameni apropiați și dragi mie, dar și de cititori necunoscuți, interesați și curioși cu care am avut un dialog consistent, în condițiile unui eveniment de această natură, de scurtă durată. Invitatul meu a fost profesorul, psihanalistul și editorul Vasile Dem. Zamfirescu și Victor Popescu, colegul nostru de la Editura Trei care a moderat discuția cu profunzime și tact. Am fost cu adevărat surprins de numărul mare de oameni prezenți, care au pus întrebări pertinente, ceea ce a făcut ca nivelul evenimentului să fie unul ridicat. M-am simțit provocat, energizat și mobilizat la maximum. M-am simțit bine și sper că și cei prezenți s-au simțit la fel.

Tot înainte de a vorbi despre cartea propriu-zisă, vă adresez o primă mirare-întrebare, legată de titlu... În definitiv, ce generează starea de mijloc? Un șoc emoțional negativ care va duce la un blocaj psihologic sau, din contră, o dorință pozitivă de autoanaliză care poate conduce la autoperfecționare și evoluție spirituală?

Silviu Dragomir: Cred că schimbările care apar la mijlocul vieții sunt naturale și țin de structura și organizarea psihică a individului. Dacă în prima parte a vieții suntem preocupați mai mult de lumea exterioară și de integrarea noastră în aceasta, prin educație, carieră și întemeierea unei familii, în partea a doua, urmând principiul enantiodromiei, interesul se mută către interior, către viața psihică sau sufletească. Așa funcționează energetica psihică, într-un fel similar, s-ar putea spune, cu principiile fizicii. Sau ne putem uita la exemplul pe care îl dă Jung atunci când compară viața umană cu mersul Soarelui. În prima parte a zilei el crește treptat, strălucirea și căldura sa atingând apogeul la mijlocul zilei. După care începe să coboare și, în cele din urmă, se lasă întunericul. De ce nu ar urma și viața umană același traseu cu astrul datorită căruia îi datorează existența? Această schimbare însă, din punctul de vedere al Eului, pare abruptă și problematică. Și greu de acceptat. Și atunci apare ceea ce invocăm dumneavoastră: șoc emoțional, dorința de autoanaliză... Acestea însă nu sunt cauze, ci efecte ale acestei dinamici psihice. Care pornește din inconștient.

Cu voia dvs., nu aș trece cu vederea un lucru care, de regulă, se ignoră sau rar se comentează – dedicația unei cărți și, tot cu voia dvs., o să o citez integral: „Analistei mele, Ruth Ammann, care de curând a trecut dincolo, după o viață fabuloasă și plină de împliniri aici. Am străbătut împreună mijlocul

❖ Interviu cu Silviu Dragomir

vieții, înfruntându-i demonii, dar și bucurându-ne de soarele amiezii. M-a încurajat tot timpul să scriu.” Cu alte cuvinte, se poate spune că, pentru dvs., scrisul a avut, în primul rând, o valoare terapeutică?

Silviu Dragomir: I-am dedicat această carte analistei mele și am avut câteva motive întemeiate să o fac. Mai întâi acolo, în cabinetul ei de lângă Muzeul de artă contemporană din Zurich, unde lucra cu pacienți de mai bine de 30 de ani, am căutat împreună, permanent și asiduu, sensul a ceea ce mă înundă din inconștient. Am interpretat vise, am coborât în adâncuri, ne-am înălțat în văzduh, căutând totuși permanent să rămânem cu picioarele pe pământ, ancorati în realitatea de aici și acum. Ca parte a acestei strategii mă îndemna periodic să scriu, era convins că am ceva de spus aici. Știu cât s-ar fi bucurat să mă vadă debutând și să aflu cât de bine primită a fost cartea. Pentru mine părea nemuritoare, însă a trecut dincolo cu puțin înainte de apariția cărții. De aceea i-am dedicat-o ei. Și da, valoarea terapeutică a scrisului este pentru mine evidentă.

O altă mirare... Cartea dvs. se deschide cu o dublă introducere, mai exact un Cuvânt-înainte semnat de Vasile Dem. Zamfirescu și apoi o Prefață, de Andreas Michel. Pentru cei care poate nu sunt familiarizați cu domeniul acesta, vă rog să spuneți câteva cuvinte despre cei doi și, mai ales, în ce măsură v-au fost și v-au rămas modele intelectuale, dar și umane?

Silviu Dragomir: Pe Vasile Dem. Zamfirescu l-am cunoscut la Facultatea de Filosofie din București, unde mi-a fost profesor. Acolo, urmând modelul lui Noica, al cărui discipol a fost, a ales câțiva studenți cu care exersa acasă la el germana filosofică. Am avut privilegiul de a fi unul dintre acei studenți. Împreună cu Magda Mărculescu, mai tânără mea colegă de atunci, care după studiile aprofundate în filosofie la Sorbonna s-a alăturat proiectului editorial Trei ca director editorial, mergeam săptămânal la „domnul profesor” (așa îi spuneam atunci, așa îi spunem și acum) și învățam arta tradusului din germană. Așa l-am descoperit altfel pe Nietzsche, de exemplu... Cu el mi-am susținut lucrarea de licență, despre filosofia inconștientului, cu el am fondat revista Psihanaliza și apoi Editura Trei, care în acest an își celebrează cei 30 de ani de existență. Au fost ani în care am construit enorm împreună, cu bucurie și plăcere. Așa am parcurs drumul de la o editură specializată în psihanaliză la una mult mai complexă, care acoperă aproape toate domeniile editoriale. Influența lui asupra mea a fost una enormă, mi-e greu să o descriu în cuvinte.

te. Andreas Michel mi-a fost profesor, supervisor și coordonatorul tezei mele de absolvire a Institutului Jung din Zurich. Experiența lui, cunoștințele, dar și calmul și atitudinea extrem de echilibrată și profesională în momentele dificile au însemnat mult pentru mine și m-au ajutat să merg mai departe.

Vă propun un exercițiu de imaginație: vă puteți imagina cum ar fi arătat în zilele noastre, fără acel prim contact esențial cu opera lui Jung, datorat dui prof. Vasile Dem. Zamfirescu, profilul spiritual al lui Silviu Dragomir?

Silviu Dragomir: Greu de spus. Mergeam la ambele cursuri ale profesorului Zamfirescu, atât cel de psihanaliză, cât și la seminariile speciale dedicate Operelor complete ale lui Jung. Eram foarte tânăr și era vremea căutărilor. Mă aprofundam cu pasiune atât în opera lui Freud, cât și în cea a lui Jung, dar și în cele aparținând lui Platon, Nietzsche, în filosofia germană, filosofia orientală. Ani de zile am studiat sanskrita la Universitatea București cu regretata Amitha Bose. Am trecut apoi prin ambele tipuri de analiză personală, atât freudiană, cât și jungiană. Acum cred cu tărie că într-un fel sau altul tot la Jung aș fi ajuns. Am senzația că prin Jung și prin psihologia analitică le pot îngloba pe toate. Personalitatea și structura mea psihică au găsit acolo un model potrivit, un vehicul în propriul drum și în căutarea sensului.

Astăzi aveți o carte de vizită impresionantă, iar unul dintre punctele forte rămâne acela de editor în limba română al operei lui Jung... Cât de mult credeți că a schimbat acesta modul de gândire al lumii postmoderne în general?

Silviu Dragomir: Este, fără îndoială, unul dintre marii gânditori ai lumii, care a lăsat o operă impresionantă. Noi, la Editura Trei, am publicat aproape tot. Operele complete (18 volume), Cartea Roșie, Cărțile Negre, Seminariile... Pe de o parte a continuat la modul strălucit, zic eu, cercetările deschise de Freud asupra inconștientului, dar a mers mult mai departe prin descoperirea inconștientului colectiv. A organizat apoi conținuturile acestuia într-o structură psihică pe care Eul nostru o poate înțelege și integra. Concepte ca inconștient colectiv, complexe, umbra, arhetipuri, anima/animus, Sine etc., toate îi aparțin. Și da, ele au schimbat psihologia și psihoterapia și, prin asta, lumea în ansamblul ei.

Nu o să vă întreb nimic despre primul capitol și despre ceea ce dvs. numiți „turbulențele interioare”, rămâne ca fiecare cititor al interviului să descopere singur prin lectură și apoi să concluzioneze, în ce măsură, se recunoaște în această poveste de viață... Totuși, v-aș întreba ceva despre acest ultim aspect: cât de importantă este recunoașterea, identificarea corectă și completă a situației dificile în care te poți afla la un moment dat?

Silviu Dragomir: Extrem de importantă. Face diferența între stagnare și dezvoltare, sau chiar între regresie și dezvoltare. Este primul pas al unei călătorii lungi și dificile către tine însuși. Acesta este procesul de individuare, un proces psihic natural, impregnat în structura Eului și care își urmează cursul, cu sau fără voia noastră. Nu putem progresa fără conștientizarea acestui proces. Este o condiție necesară a oricărei dezvoltări psihice.

Capitolul următor se numește „Pași către momentul iluminării”... Rămâne întrebarea dacă, totuși, chiar și un om puternic emoțional poate face singur astfel de pași și în ce măsură românii, în general, și-au depășit frica sau rușinea de a cere ajutor de specialitate?

Silviu Dragomir: Cred că depinde de fiecare. Putem ajunge pe drumuri diferite în același loc. Însă uneori ele devin dificil de parcurs singuri. Pot apărea obstacole care să ne îngreuneze avansul, ba chiar pericole care să ne amenințe. Dacă ne gândim la drumul eroului din atâtea și atâtea basme poate fi mai ușor de înțeles ce vreau să spun. Are de înfruntat tot timpul ceva ce îl pune în primejdie, într-un mediu necunoscut și ostil, cum ar fi o pădure întunecată, un simbol clasic al inconștientului. Fie animale sălbatice sau fantastice puternice, fie diverși demoni, fie vrăjitori pricepuți, și așa mai departe. În multe cazuri eroul nostru primește un ajutor nesperat, și așa reușește să meargă mai departe. Iată așadar că frica și rușinea nu își au rostul în a cere și a primi ajutor de specialitate. Acolo, în cabinetul de psihoterapie, nu mai ești singur când îți înfrunți demonii interiori. Și asta poate însemna mult, poate face diferența. Din ce în ce mai mulți români înțeleg asta și apelează la psihoterapie. Este un progres enorm față de acum 30 de ani, când eu făceam primii pași în acest domeniu.

Iată că am ajuns spre final și mă văd nevoit să vă cer o concluzie: Privind retrospectiv, având în vedere atât experiența personală, dar și bogata dvs. experiență de psihoterapeut, puteți trage concluzia că depresia este o boală care se poate depăși rapid și definitiv sau...?

Silviu Dragomir: Da, se poate depăși, uneori mai ușor, alteori mai greu. Dar există o nuanță aici pe care eu o consider fundamentală. Adevărata victorie și adevăratul câștig este să înțelegi mesajul pe care îl poartă depresia pentru tine. Pentru că exact acolo, în întunericul pe care îl aduce, există ascuns un mesaj, pe care dacă îl recepționezi și înțelegi, nu numai că ai învins depresia, dar te vei trezi pe o treaptă superioară de dezvoltare. Vei fi mai aproape de găsirea Sensului, singurul scop autentic al vieții omului.

MULȚUMIRI FABRICADEPR.RO
ȘI DOAMNEI CAMELIA CAVADIA
PENTRU INTERMEDIAREA ACESTUI INTERVIU!

Singur și liber

sunt un refugiat interzis
revenit în patrie dintr-o naivitate
uitat de toți
singur și liber
iubita este o farsă
ne-am pierdut vârstele
hălăduind pe străzi fără nume de poeți
reîntors
între linii drepte și pătrate albastre
tăișul pensulei lui Vasarely
este mângâierea mea divină
speranța?... ce glumă
mi-a interzis să văd realitatea!

***

glonțul spune adevărul
pe care îl irosim
în fața destinului

Sânge și fum

mă uit la cer
la ultimul nor
mă izbește atâta lumină
în ochiul rănit
totul pentru putere
vine o zi cu sânge și fum
în care oamenii sunt umbre
au fost și nu mai sunt

Nu aparțin acestei insule

nu mai sunt un ionian
am fost pentru puțin timp
acolo unde grote uriașe înghit marea
nu știu cum se traduce Zakynthos
sau dacă se traduce într-un fel
acolo intri în alt timp
nu oprit dar încetinit
cu pescăruși haini
odihnindu-se
pe carapacea uriașelor țestoase
când vacarmul turiștilor devine ecou.

***

nu ne mai putem controla viețile
afară câini de pază
rânjeau la noi

***

un glob de lumină
răscruce în noapte
pânza de paianjen

Trufia literară

e cald afară
ne lipim
ca limacșii
de frunza de salată
unii scriu de parcă
este o iarnă neterminată
în crezul lor de mari poeți

maculatura maculată
o văd ca pe o operă neterminată
și scriu și scriu bezmetic și trufaș
pentru imense cimitire literare
când moartea are propriul său orar
și viața pare o glumă proastă
(cine mai scrie cine mai citește...)

Santa Pola

un soare neconvingător
briză aspră înșelătoare
mă arde pe picioare
sângerez și merg
pe țărmul umed nesfârșit
Santa Pola are multe de povestit
alei largi pavate cu marmură
palmieri verticali
e liniște doar albatroșii
sparg cerul albastru
cu țipete stridente de copil
e seară
terase multicolor luminate
își așteaptă turiștii
în port
pescarii își întind la uscat năvoadele
mirosind a pește
începe o nouă zi
și eu visez că am ajuns acasă.

Santa Pola, 29/05/2023

Octombrie 7/2023

încet încet
îmi fac ultimele bagaje
sunt sufocat de știri
cu morții pe șosea
la primele ore ale dimineții
e seara târziu
analizii tv au insomnii
se aud focuri de armă
se numără morții:
femei, copii, vârstnici
nu poți să ocolești literele
bilanțul morților e sumbru
ruine, sânge, lacrimi, durere
dar unde sunt ostaticii?...
vom ști oare câți au mai rămas
torturați, violați, asasinați
fără clipe de rămas bun

Între două cantoane

eu nu voi mai fi cel care am fost
destinul mușcă din mine alt om
acum nu mai am energie să lupt
împotriva
acelor criminali de tei seculari
i-au culcat la pământ
pentru un pod peste calea ferată
flori de tei ultimul parfum
dintr-o copilărie prea scurtă
între două cantoane de cale ferată

n-ați așteptat măcar o lună
să adoarmă în toamna târzie, visători
la primăvara care
pentru ei nu mai vine

***

uneori îmi vine să scriu
un poem de la început
fără sfârșit
sau cu un sfârșit
în coadă de pește
fără tragere de inimă
doar din plăcerea
de a nu mă plictisi
și așa am ajuns
să mă bucur de fiecare zi.

Între trecut și prezent

anii sunt tot mai scurți
priviri suspecte îmi arunc în trecut
prin ceață îmi revăd neîmplinirile
tăvălug rostogolit
peste prezent

24/11/2023

Îmi petrec zilele

îmi petrec zilele scurte rămase
Labradorul meu a murit
îmi stinge țigara
n-a mai rămas decât lesa
pe care am agățat-o în cui

Devoratorii de suflete

n-am crezut nimic
din ce mi-ai spus
de ce ne îndrăgostim
de ce te iubesc
după atâția ani
m-arunc în opium
ca-n balta copilăriei
mi-am irosit zilele
în armata populară
unde am învățat să mint
am muncit prin clinici
și laboratoare
prost încălzite
am fugit de dictatură
reîntoarcerea în patrie
un câștig sau o greșeală
azi sunt într-o continuă
convalescență
am un frison
cum a trecut viața

Plouă cu sunete

ascult Pink Floyd
fără cuvinte
e sânge și cenușă
deasupra apei
plutește o mânășă

Te-am așteptat

iubito
n-ai venit
la ultima noastră întâlnire
te-am așteptat cu flori de măr
pe-un pod de fier

Laurian Lodoabă

unde am știut că vei veni
ca o toamnă târzie
e frig și apele au crescut
cu ultima ploaie
la știrile nopții
am aflat că
podul de fier
nu mai există

De unde am venit

am venit din Alsacia și Lorena
odată cu colonizarea tereziană
să scot aurul din Apuseni
și-am rămas aici
legat între brazi și humă
un biet miner
într-o inimă de aur
anii s-au scurtat
tot mai mult
crucile din fier au ruginit
te-am căutat printre arhive
și te-am găsit
acum pe ultimul meu drum
într-o liniște mare

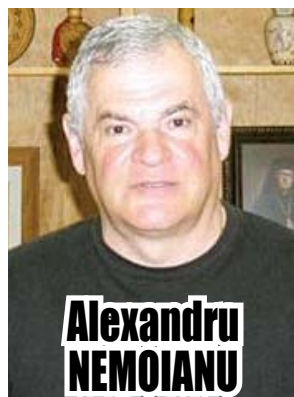
2/12/2023

***

m-am întrebat ce este moartea
de după moarte
mister sau cacialma

***

în apa mării înspumate
noi înotam numai pe spate
apoi mergeam într-o grădină
sub luna plină și virgină
și tot așa ne întâlneam
până-n ziua scurtă dintr-un an
când fulgii de zăpadă
ne picurau pe față
de seară
până-n dis de dimineață

Alexandru
NEMOIANU

Mirela Duma se uită la realitatea imediată și în ea găsește veșnicia. Iar dincolo de asta ea nu are nicio inhibiție de a afirma, cu demnitate modestie și cu eleganță hotărâre, apartenența ei necondiționată la „spațiul românesc”. În mai multe feluri Mirela Duma este parte dintr-un fenomen absolut eroic și care se desfășoară sub ochii noștri: renașterea „românismului”. Pentru foarte multă vreme, și în mod agresiv după 1989, tot soiul de „fundații” (deschise oricui dar nu „românismului”) și mercenari fără suflet care li s-au alăturat, au supralicitat insultele la adresa a tot ce era autentic românesc. Au ajuns să insulte tot: de la Ilea-

Poeziile Mirelei Duma: îndemn și mărturisire

na Cosânzeana la Făt Frumos și de la Eminescu la Caragiale. Dar acești mecenari amoralii nici măcar nu au știut că au fost folosiți ca „imbecili utili”. Iar în momentul de față sunt înlăturați ca niște obiecte de igienă intimă cu unică folosință.

Dar în locul lor răsare din nou Neamul Românesc cu toată frumusețea și tăria lui. Din acest grup, repet, eroic, face parte și Mirela Duma.

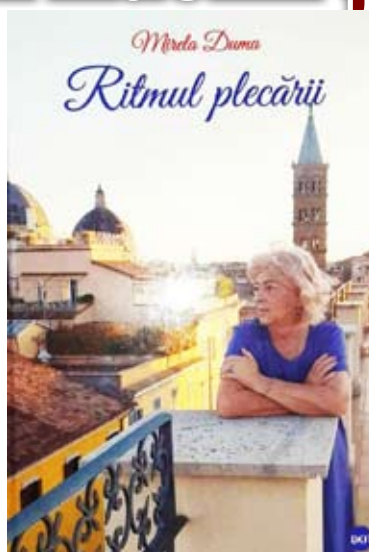
Mirela Duma are curajul să își deschidă inima, zona cea mai intimă și autentică a persoanei, cu tot curajul și fără teamă de urmări. Este un act de autenticitate spirituală și de mărturisire ziditoare. Mirela Duma a făcut aceasta în toate volumele ei și o face din nou, în ultimul volum, „Ritmul plecării”.

În versuri ea surprinde esența, ceea ce se află în spatele „oglinzii” în care ne reflectăm. Căci ar trebui ca toți să fim conștienți că imaginile pe care le întâlnim în cursul existenței pământești sunt,

în fapt, imaginile propriilor noastre limite, ale reușitelor dar și ale slăbiciunilor noastre. Și așa a fost din veci, decorul exterior, detaliile istorice se schimbă, dar esența noastră omenescă rămâne aceeași. Autoarea are îndrăzneala să pună acest adevăr în versuri.

Și în acest fel, detaliile fiecărei zile, ale fiecărui anotimp, ale fiecărei ore din zi, devin stare „exemplară” și model veșnic. La fel și amintirile despre casa părintească, despre înaintași, despre prânzul în casa bunicilor, despre inevitabilul sfârșit pământesc și despre veșnicia pe care trebuie să o câștigăm.

Versurile Mirelei Duma sunt și îndemn și mărturisire. În concertul demonic al agitației din existența imediată, când și când auzim chemarea și îndemnul strămoșilor, al veșniciei și statorniciei. Mirela Duma are curajul și înțelepciunea să le dea ascultare și să le dea glas și, încă, un glas frumos.

în fapt, imaginile propriilor noastre limite, ale reușitelor dar și ale slăbiciunilor noastre. Și așa a fost din veci, decorul exterior, detaliile istorice se schimbă, dar esența noastră omenescă rămâne aceeași. Autoarea are îndrăzneala să pună acest adevăr în versuri.

Și în acest fel, detaliile fiecărei zile, ale fiecărui anotimp, ale fiecărei ore din zi, devin stare „exemplară” și model veșnic. La fel și amintirile despre casa părintească, despre înaintași, despre prânzul în casa bunicilor, despre inevitabilul sfârșit pământesc și despre veșnicia pe care trebuie să o câștigăm.

Versurile Mirelei Duma sunt și îndemn și mărturisire. În concertul demonic al agitației din existența imediată, când și când auzim chemarea și îndemnul strămoșilor, al veșniciei și statorniciei. Mirela Duma are curajul și înțelepciunea să le dea ascultare și să le dea glas și, încă, un glas frumos.

Remus V.
GIORGIONI

El Camino Real!*

Marian Apostol a fost cunoscut în Reșița ca lider sindical, dar de o bună bucată de vreme s-a apucat de scris. După câteva cărți despre *Cetatea de Foc* și alte două de călătorie, în urma unor pelerinaje la locuri sfinte, iată că Marian Apostol vine în întâmpinarea cititorului cu un roman, intitulat *Până la capăt*. În cartea cu pricina găsim un motiv scriptural cunoscut, dar exploatat cu ingeniozitate și talent de prozatoru reșițean: cel al drumului/Călătoriei.

Motiv vizitat de mulți, și care spune, pe scurt: *Nu este importantă ținta, ci călătoria în sine, ca sinonim al Căutării*. Așadar, pleci la drum, nu neapărat să ajungi undeva, ci de dragul peregrinării. („Mirajul depărtării/ mă soarbe-n sine iar/ sunt mirele cărării/ și-al stâncilor de var” – spune și subsemnatul într-o poezie de tinerețe. Iar *autorele* nostru, într-un bun trend postmodern, inserează între paginile romanului său versuri de Costel Stancu și Dinu Olărașu.)

Romanul începe cu o propoziție aforistică, simp-tomatică pentru întreg conținutul cărții: „Victor se trezește după un somn lung cât o moarte, dar mai puțin liniștit decât aceasta.”

Protagonistul cărții, Victor (și mai cum?) este un artist, un pictor de 53 de ani – la cumpăna vârstei, ar zice unii – care încercase în viață mai multe „modele”, dar nu se lipise de niciuna din ele. Mult mai mult decât dragostea femeiască în sine, pe celebrul pictor l-a atras „dragostea față de propria libertate.”

Dar iată că într-o zi această perioadă de grație se sfârșește, iar el o întâlnește pe Maria („Ea”), profesoară (de ce?) la un liceu din oraș, aflată la vârsta critică – sau poate femeiește critică – cu 20 de ani mai tânără. Totul pare firesc, adică extraordinar, cei doi se leagă sufletește, iar Victor simte că e pe punctul de a-și pierde calitatea/libertatea de celibatar.

Sigur că, la început, totul merge ca pe roate, dar fata își arată curând „colții”, ciudățeniile; „frumoasă, pasională, dar nevrotică” – așa cum o prezintă, cu exactitate, pe coperta a patra a cărții Ada D. Cruceanu. După câteva dispute nedorite, cei doi par pe punctul de a se despărți (ba chiar într-o zi hotărâsc să-și urmeze drumurile proprii, cele de dinaintea *întâlnirii astrale*...) Ei au parte „de căderi și ridicări, înfiripate între două suflete sfâșiate de întrebări... și de reproșuri ucigătoare, care le destramă iubirea”. (L-am citat pe Ion Știubea, cel din prefața cărții, intitulată *Romanul peregrinului sau frumusețea drumului interior*.)

Realitatea este că întreg conținutul cărții este o oscilație trepidantă între bine și rău, fericire/nefericire (iubire-și-neiubire), cum se întâmplă adesea în viață. Cei doi au însă fericita inspirație de a nu se lega înainte de a se cunoaște bine; cum se întâmplă cu multe familii tinere, care se destramă în primii ani de căsnicie. Iar intenția autorului este de a urmări mai cu seamă drumul interior al relației lor, iar nu o sim-

plă poveste de dragoste – povestea în sine. Deși este și povestea unei călătorii sfințitoare, un pelerinaj pe El Camino, „drumul lui Iacov” (fratele lui Ioan – apostoli ai Mântuitorului –), cartea lui M. A. reprezintă, cum s-a mai spus, un parcurs inițiat. Deși trece drept o continuare a celor două cărți de călătorie legate de El Camino, *Până la capăt* este un roman adevărat, de sine stătător, dar cu numeroase ingrediente din jurnalele precedente. El are o temă, personaje, conflict (pe care, iată, deja l-am enunțat), dialoguri vii și numeroase reflecții asupra vieții. Viață – pe care o simbolizează Drumul, Călătoria ființei umane (călătoria interioară) – adevăratul „camino”, Camino Real...

Plecați la drum fără să știe unul de altul, pe trasee diferite spre catedrala din Santiago de Compostela, loc de pelerinaj prilejuit de mormântul lui Iacov cel Mare (unde se poate ajunge pe mai multe căi), Victor și Maria se întâlnesc întâmplător, ca prin minune, în piața centrală din fața catedralei. Altfel (dacă nu intervenea această minune, izvorâtă din ideea Pelerinajului), cei doi ar fi rămas toată viața distanți, pradă sfâșierii lăuntrice, într-o relație menită de la bun început eșecului. „Marcată de temeri ancestrale și furii nestăpânite” (I.S.), relația lui Victor cu Maria se îndreaptă neabătut către clasicul *infern în doi*, de care au parte foarte multe dintre relațiile matrimoniale, sfârșite printr-un divorț.

Dar cele două personaje principale sunt inconjurate pe drumul (vieții) lor de numeroși actanți – mai multe „voci” (personaje secundare) care din *off* vin să sprijine pelerinajul lor sufleteș: dacă ar fi să amintesc doar câteva dintre ele: Holly, Luca, Eloise, Denise, Martin sau Blanca... Aceștia îi ascultă pe cei doi „râniți de viață”, se lasă cefașiți și se confesează la rândul lor, în scop tămăduitor. Ei toți reprezintă pentru cuplul protagonist niște „însoțitori” (citește îngeri păzitori), ca în romanul *Însoțitorul*, de Constantin Țoiu. Iar aici intervine elementul soteriologic, spiritual: în urma unui accident de mașină, care venea să agraveze situația, lui Victor „salvarea i-a venit prin călăuzirea pașilor către Biserică, încredințând puterii Divine toate speranțele vindecării sale”. Astfel, el face din atelierul său de pictură un sanctuar, iar din lucrul său pe până un act sacral: realizează, printre altele un portret imens al Mântuitorului. Pe care încă este nevoit să-l acopere – ca pe o oglindă în casa cu mort – când încep derapajele sale morale, cu femei, alcool, sex. „Discuțiile cu Dumnezeu au fost înlocuite cu bețiile din baruri sordide, sau din singurătate” (- a atelierului său” - p.123). Cum personajul Victor cunoaște salvarea prin religie, printr-un pelerinaj (sufleteș) religios, autorul cărții cultivă rugăciunea inserată în text – vezi începutul cap. VI, când Maria

se roagă în biserica Iglesia de la Asuncion.

***

Întâmplarea – fericită? – face ca autorul acestor rânduri să fi citit recent și cartea lui G. G. Marquez, „Ne vedem în august”. Deși tematica miniromanului – ultimul său roman – lui Marquez este alta (o femeie îndrăgostită de soțul ei care, însă, din motive obscure îi devine sistematic infidelă). Un punct de convergență ar fi numirea personajului feminin tot cu „Ea” (majusculat): așa o numește pe femeie Marian Apostol, până să-i „divulge” numele real-și-parcă-predeterminat, Maria. Iar în cartea lui Marquez, în Nota editorului, descoperim că primul nume dat manuscrisului românesc a fost „Ea”. Poate fi o simplă coincidență, dar mai este la mijloc starea dilematică a iubirii celor doi soți care, deși se iubeau cu o iubire „adolescentină” – adică, constant-pasională – ajung să se înșele reciproc.

Chiar dacă ea o face doar anual, cu ocazia vizitei făcute pe o insulă din Caraibe, la mormântul mamei sale, când „soarta” îi scoate mereu în cale câte-un bărbat. Dar mobilul se dovedește a fi ezoteric. Același lucru îl făcea și mama sa în ultimii ani de viață când, deși bolnavă, venea adesea pe insula de lângă oraș, unde a ținut apoi să fie înmormântată. (Taina este

dezvăluită prin introducerea în text a enigmaticului bărbat care inunda mormântul cu flori scumpe și foarte diverse; diferite de modestul buchet anual de gladiole, al fiicei.) Ca la sfârșitul cărții să se întoarcă acasă cu un sac plin de oase: oasele deshumate ale mamei sale; gest care nouă ni s-a părut unul simbolic: dragostea redivivus a celor doi soți care – deși se iubeau – mai călcău strâmb amândoi (că de, așa este în trend; așa e pe lume...)

Tot la fel, pe parcursul călătoriei inițiatice – El Camino – cei doi protagoniști ai cărții lui Marian Apostol își găsesc fiecare câte un „înlocuitor” al dragostei lor adevărate, câte un prieten temporar, cu care parcurg o parte din drumul inițiat al vieții. Plecarea la drum pe acele *camine* diferite (pe care se poate ajunge la Compostella) reprezintă, cum observă și prefațatorul cărții, încercarea lor disperată de „evadare din realul lor destructiv, care devine încă pe parcurs creuzetul *transformării lor, al revelației și descoperirii adevăratei lor personalități*” – s.n. Cartea este astfel o invitație la contemplare și introspecție, pe care fiecare cititor o va exploata în felul – și beneficiul – lui.

Într-o concluzie – relativă, ce-i dreptul – cei doi iubiți de la începutul cărții, Victor și Maria, își sărbătoresc victoria în dragoste, promițându-și să rămână constanți în iubire pentru toată viața: *Până la capăt*. Întâlnindu-se în cele din urmă în Piața Quintana, după luni și ani de tribulații, de urmat fiecare pe calea sa proprie, cei doi își permit iubire pe viață/pentru eternitate: „O întâlnire ce prilejuiește începutul unei noi călătorii, pe care Victor și Maria promit să o continue împreună... PÂNĂ LA CAPĂT!”

* Marian Apostol, „Până la capăt”, Ed. Hoffman, Caracal, 2024.

Trei prozatori (doi plus unu...)

■ Continuare din pagina 2

Rămas *singur pe lume*, Ștefan se alipește de familia mătușii sale, cu care familia sa nu se afla în relații prea apropiate și se căsătorește cu Letiția, fată din sat, locuind la câteva case distanță.

Povestea e lungă (40 depagini), n-o să v-o spunem toată, spre a vă îndemna la lectură. Fapt este că tânărul Ștefan este încorporat și trimis pe front, tocmai în-cepuse războiul (Al Doilea). Participă alături de unitatea sa la luptele de cucerire a Stalingradului, cunoscute ca bătălii crâncene, când orașul se cucerise casă cu casă. După mai multe peripeții, ajunge într-un lagăr rusesc de prizonieri, la Durak Selo, un loc izolat în taigaua rusească, cu iarnă veșnică. De acolo evadează cu ajutorul unei femei-comisar (comandant politic), cum erau numărate în sistemul militar sovietic. Ajunge într-un sat izolat din zonă, în casa Oglinei (după ce se adăpostise temporar într-un bordei de vânătoare).

Neavând altă soluție existențială, Ștefan rămâne în casa Oglinei, care era văduvă, și își întemeiază o nouă familie, știind că nu mai avea nicio șansă (în condițiile de atunci) de a ajunge acasă, la nevastă și la cei doi copii gemeni veniți pe lume după încorporarea sa. Pe care, așadar nici nu îi cunoaște. Dar „skepsisul” povestirii este tocmai *întoarcerea* acasă a lui Ștefan, de-acuma bătrân, ajuns la 70 de ani; care însă voia să-și mai revadă o dată familia și locurile natale. Iar momentul acesta, bine prins de talentul de prozator al lui L.P.B. este cutremurător. După ce cumnata sa îl recunoaște grație unui semn: „Ștefan se desprinsese greu din locul unde stătuse minute bune... Se urcară și mașina o luă sprintenă din loc. Cornelia intră tulburată în curte, convinsă că nu fusese o întâmplare vizita străinilor”. Vizita celor doi soți străini, face vâlvă în sat, iar Letiția – soția „împrecinatului” iese în stradă să vadă care-i situația. Dar se convinge repede: „Iacă, doi moși”... Cu alte cuvinte, nici nu bănuiește că moșul cu pricina poate fi chiar soțul ei dispărut de

decenii bune; pe care-l credea, cu siguranță, căzut în lupte.

Iar finalul este o „găselniță” fericită a povestitorului. Spre a-i distra definitiv atenția de la realitate (faptul că Letiția „se întâlnise o clipă cu destinul”), Cornelia îi spune soră-sii, care hrănea niște pușori de găină: „Ai grijă de ei, toată ziua au stat țârcile gata să-i prindă pe cei care se rătăceau de mama lor...” Finalul acesta este, de bună seamă, simbolic. Cum puii de găină sunt tot timpul periclități de prezența în zonă a vreunui uliu (sau, în cazul nostru, vreo țarcă), așa puii de om, ființe umane, sunt pradă destinului. Ca urmare, Ștefan își pierde a doua oară familia: prima dată la tinerețe, pe timp de pace, iar apoi în vreme de război. Așa se întâmplă în viață cu mulți oameni: își pierd tinerețea, familia, rostul, în urma unor farse ale destinului. Iată o carte numai bună de citit și de povestit...

Cărți primite la redacție:

- Gheorghe Schwartz: „Convoiul”, Editura Junimea, 2024;
- Adrian Dinu Rachieru: „Recurs”, Editura Junimea, 2024.
- George Vulturescu: „Al. Macedonski - maladiile eului poetic”, Editura Neuma, 2024;
- Radu Ulmeanu: „Orfeu”, Editura Grinta, 2024;
- Radu Ulmeanu: „Vinovatul din vis”, Editura Ninis, 2024;
- Dumitru Viorel Neagu: „Averi și poveri de dor”, Editura Junimea, 2024;
- Victor Ravini: „Miorița până la stele”, editura Academiei Române, 2024;
- Florentina Loredana Dalian: „Frumusețe străină”, Editura Etamorfoși, 2024;
- Costel Sîmădrea: „Mugur de cruce”, Editura Hoffman, 2024;
- Aura Crețaru: „Calliope și coloniile de fluturi”, Editura Princeps Multimedia, 2024;
- Dan Stanca: „Ultimul bătrân”, Editura Junimea, 2024;
- Marian Oprea: „Secunda excita ora”, editura Waldpress, 2024;
- Paraschiva Abutnăriței: „Cuvântul ce denive Timp”, Editura pim, 2024;
- Ioan Mătuș: „Vederi din Mirador”, Editura Mirador, 2023;
- Ioana Sandu: „Setea penumbrei”, Editura Junimea, 2023;
- Dan Căpățână: „Vârste... Vremuri”, Editura Junimea, 2023;
- Radu Ulmeanu: „De ce arde soarele”, Editura Grinta, 2023;
- Monica Rohan: „Paravis”, Editura Eikon, 2023.

Simboluri esențiale în poemul Luceafărul, de Mihai Eminescu

Glasul sângelui

În vremea asta, Cătălin,/ Viclean copil de casă/ Ce împlie cupele cu vin/ Mesenilor la masă, // Un paj ce poartă pas cu pas/ A-mpărătesei rochii,/ Băiat din flori, și de pripas,/ Dar îndrăzneț cu ochii, // Cu obră-jei ca doi bujori/ De rumeni, bată-i vina,/ Se furișează pânditor/ Privind la Cătălina, // – Dar ce frumoasă se făcu,/ Și mândră, arz-o focul!/ Ei, Cătălin, Acu-i acu,/ Ca să-ți încerci norocul, // Și-n treacăt o cuprinse lin/ Într-un ungher de grabă;/ – Da ce vrei, mări, Cătălin?/ «Te du de-ți vezi de treabă.» // – Ce voi, aș vrea să nu mai stai,/ Pe gânduri totdeauna,/ «Să râzi, mai bine, și să-mi dai,/ O gură, numai una.»

Există două dimensiuni ale vieții, două „drumuri” de creștere a ființei noastre: una este „calea cea largă”, aceea pe care o urmărește marea majoritate dintre noi, și anume „creșterea naturală”. Ne dezvoltăm, creștem, devenim maturi, procreăm, adunăm (sau nu, dar, oricum, ne străduim), bunuri materiale (cu care nu vom merge în cealaltă lume) și apoi ne stingem, trecându-ne de pe acest Pământ.

O alta, cu mult mai grea, este aceea pe care numai puțini o aleg, și anume suferința, dezvoltarea spirituală, căutarea unui sens divin, chiar, al vieții.

Tot ceea ce îi este „dat” omului în această lume, „invențiile” sale (el nu inventează, în fapt, nimic, ci doar descoperă ceea ce a fost un dat inițial, cândva, la începutul lumii), are dublă „măsură” și posibilități de manifestare: în sens pozitiv, și în sens negativ. Roata, focul, pulberea, dinamita, atomul. Totul, dar absolut totul, pe această lume, poate fi și bun, dar și rău, se folosește și în sens pozitiv, dar și într-unul negativ.

La fel este și cu gândirea, cu sentimentul, cu viața. Este posibil ca omul să aibă „o gândire pozitivă” (pentru a folosi un termen „în trend”), „constructivă” (alt termen), să iscodească, „să inoveze”, „să inventeze”, dar el poate gândi și „malefic”, punând la punct planuri de distrugere, a apropiului sau a lumii.

Așa stau lucrurile, așadar, cu tot ceea ce ține de om. Adică și de limbaj. Poate că nu degeaba, totuși, există pe lume Academii, preocupate (și) cu acest lucru, adică menținerea unui standard corect de folosire, scriere și rostire a limbii. Căci între gândire și limbaj, ne-o spune Ferdinand de Saussure, doar, există o strânsă legătură. Una este, așadar, gândirea înaltă, spirituală, exprimată într-un limbaj ales, civilizat, „frumos”, și

alta este vorbirea grea, bolovănoasă, care... nu ascunde nimic. Îmi este teamă că la auzul vocabulelor *Fă, fa, bă, bre* și alte asemenea Cupidon fuge de-i sfârșite aripile. Cîțitorul poate fi nedumerit, căci cuvinte precum *frumoasă, mândră, amor* apar atât în prima parte a poemului, ca și în pasajul de mai sus.

În chiar prima strofă a poemului apare sintagma: *o preafrumoasă fată*. Remarcăm folosirea adverbului *prea*, folosit, îndeobște, pentru formarea superlativului absolut, înlocuindu-l pe *foarte*. În pasajul din această a doua parte a poemului nu aflăm însă decât formularea *frumoasă*, adjectivul folosit la gradul de comparație pozitiv. Nimic în plus, nimic în minus.

Cătălina (fata de împărat, fără nume, având funcția de generalizare în absolut, devine *Cătălina*; personalizare, dar și desprindere din „regnul” superior, al modelelor consubstanțiale cu divinitatea) este o fată frumoasă, care începe să atragă privirile adolescenților devârstasa.

Adjectivul *mândru*, folosit în prima parte a poemului, trimite la nivelul astral al existenței, la cosmos, la aștri, la toate elementele cosmologiei creative universale. Întrebuțat în această nouă ipostază (*Și mândră, arz-o focul!*), însoțit de o expresie aparținând mai degrabă limbajului argotic, decât celui elevat, poetic, literar, spiritual, cuvântul „dobândește” aspecte ce țin mai degrabă de minimal, decât de *major*.

Există, în viața umană, o diferență foarte mare între *dorit* și *realizat*. Visul de iubire al Luceafărului trimite la cosmos, la adâncul nemărginit al mării, la universul de foc al creației (*Colo-n, palate de mărgean, / Te-oi duce veacuri multe*). La fel ca în întreaga lirică de iubire a lui Eminescu, unde dragostea nu se împlinește decât virtual, într-un viitor niciodată actualizat în prezent, și aici, *visul de luceferi* este proiectat în viitor. Îmbrățișările, șoaptele tandre, mângâierile nu se petrec, în fapt niciodată, fiind proiectate într-un vis născând transformate în realitate.

Cu câteva excepții. Una dintre ele se referă la *Cătălin*: „*Și-n treacăt o cuprinse lin*”. Înaintea oricăror vise, proiecții, cuvinte tandre, imagini și configurări, *Cătălin o cuprinde* pe Cătălina. Este un fel de *luare în posesie*, direct, fără nici un fel de ocolișuri, strategii tandre ori subterfugii aluzive.

Cuvântul *ungher* vine din latinescul *anglareus*. Sensul lui, potrivit DEX, este acela de *porțiune dintr-o încăpere cuprinsă între extremitățile reunite a doi pereți alăturați: colț; loc retras, ascuns, cotlon*. Dar tot din limba latină provine și cuvântul *unghi (anglus)*. Sensul său principal este acela de *figură formată din două semidrepte, care pleacă din același punct*.

Deși provin din aceeași rădăcină, în limba latină, sensurile celor două cuvinte, după cum se vede, diferă. Mai mult, potrivit *Dicționarului de simbolică biblică și creștină* (Victoria Aga, 2005), *unghiul casei, la evrei, se zidea din pietrele cele mai tari, ca să lege pereții cât mai solid. Piatra unghiulară* (s.n.) e deci simbolul *tăriei unei zidiri și, în analogie, al unei instituții. Iisus e tăria bisericii creștine, este piatra din capul unghiului („Piatra pe care au socotit-o ziditorii...”, Matei, 21, 42), a impozantei clădiri sufletești, care se*

viviani

Eugen Dorcescu

La o aniversare
(În Florar)

Mirelei-Ioana

Magnificul Florar e-o catedrală,
De aur, de azur și de cleștar.
E-un templu cosmic, năpădit de har,
Cu soarele în flăcări pe altar
Și tu-n lumina lui, ca o vestală.

În miez de Mai, în candida rotondă
A zilei tale, dus de-un dulce dor,
Eu, scrib, eu, cavaler rătăcitor
Sub soarele inform, sub luna rondă,
Spre tine vin, în nimb să te-nfășor,
Spre tine urc, prin goticul decor,
Tălăzuindu-mi lanțul greu de fontă
Ce mi-a legat Cel Veșnic la picior.

(Prier 28, Duminica Floriilor
- Florar 12, 2024)

cheamă împărăția lui Dumnezeu. Este vorba, așadar, de un nivel absolut superior, de credință, de divin.

Cuvântul *ungher* trimite, dimpotrivă, la locuri obscure, întunecoase, unde se petrec lucruri de care și „făptașii” se rușinează, și pe care ceilalți oameni le dezaprobă vehement. În ungherele castelului se completează, se uneltește, se comit acte reprobabile, dar au loc și „scene” de amor „necuviincioase”, dintre acelea necuvenite, altfel spus.

Prima „nepotrivire” ar fi aceea de rang. *Cătălina* este fată de împărat, în vreme ce *Cătălin* este un *copil de casă, un paj, băiat din flori, și de pripas*. Sigur că scena este de neimaginat, în plan real, căci a-ți ridica ochii la prințesa care va succeda la tron este ca și cum ți-ai pune gâtul pe eșafod. „Conflictul” fundamental, dacă există vreunul, la acest nivel discutând lucrurile, nu se referă la acest registru, însă. Nemaipunând la socoteală faptul că „pajii” nu erau niște simpli servitori ci, în cele mai multe cazuri, fii de seniori, feudali etc. Ei își făceau „ucenicia”, de la cea mai fragedă vârstă, la curțile regilor, ale împăraților sau ale unor mari seniori, devenind, mai apoi, scutieri, cavaleri etc. Nu rareori fiii marilor nobili sau chiar domnitori erau ținuți „în gaj” de către suveran, astfel asigurându-se fidelitatea suzeranilor. Să ne amintim că și în spațiul nostru de cultură și civilizație, fiii domnitorilor pămanțeni erau dați, încă de la o vârstă fragedă, la Curtea Sultanului, uneori crescând chiar cu fiii acestora, pentru a le imprima mentalitatea, credința și civilizația orientală. Episodul tragic al celor patru fii ai lui Constantin Brâncoveanu, sau Dimitrie Cantemir sunt doar două exemple. Există, de asemenea, în perioada Evului mediu, și un fel de „școală a curteniei”, tinerii fiind învățați cum să se poarte în fața unei doamne de rang, iar tinerele cum să răspundă primelor semne de dragoste din partea cavalerilor care îi curtau.

Nimic din toate acestea. „Protocolul” este încălcat în cele mai mici amănunte. În loc ca „spectacolul iubirii” să se petreacă în fața curții senioriale ori regale, el are loc în subsoluri, unghere și catacombe.

Dacă în prima parte avem vagi „atingeri” ale Luceafărului („*I-atinge mâinile pe piept, / I-nchide geana dulce*”), secvența *o gură* devine sinonimul pentru *sărut* dar, evident, într-un registru inferior, amputea spune.

Diferențele continuă, la acest nivel. Cuvântul *amor* provine din latinescul *amor*, și înseamnă dragoste, iubire. El a provenit în limba română prin împrumut francez, cuvântul *amour* însemnând cam același lucru.

Nu mai că la noi cuvântul *dragoste* provine din limba, cu sensul prim de *minune*. Dacă în cazul său lucrurile rămân neschimbate, de-a lungul vremii, nu tot așa se prezintă situația atunci când vorbim despre *amor*. La început (împrumutat din limba franceză fiind), își păstrează sensul „înalt”, superior, prim, acela de dragoste („*Mă dor de crudul tău amor / A pieptului meu coarde, / Și ochii mari, și grei mă dor, / Privirea ta mă arde*”), dar intră în „conurență” cu nivelul de jos al său (*amorezi, amorezați, a face amor etc., etc., etc.*): – „*Dacă nu știi, ți-aș arăta, / Din bob în bobi amorul, / Ci numai nu te mânia, / Ci stai cu binșorul.*” Aici sensurile cuvântului trimit mai degrabă spre satisfacții ale trupului, decât cele ale spiritului. Sângele clocotitor al tineretii își face auzit glasul în cazul celor doi tineri, iar „potrivirea” nu se mai face la nivelul aspirațiilor stelare, ci la acela al jocului erotic, a cărui „relevanță”, în plan spiritual, tinde spre zero: „*Și-i zice-ncet: «Încă de mic, / Te cunoșteam pe tine, / Și guraliv, și de nimic, / Te-ai potrivit cu mine;»*”

Punct și de la capăt! Sau un nou început...

Cenaclul „Pavel Dan” al Casei de Cultură a Studenților din Timișoara a aniversat, în toamna lui 2023, 65 de ani de existență activă, neîntreruptă. Momentul a fost marcat nu doar festiv, ci și prin editarea și publicarea unei frumoase antologii poetice, de etapă: „Pavel Dan” – 65 Carapacea de aur, incluzând pe cei mai reprezentativi membri ai actualei grupări cenacliste. Fără îndoială, în acest răstimp (în curând 66 de ani), cenaclul „Pavel Dan”, membrii, aparținând diverselor generații, ai acestui cenaclu au scris istorie literară. Că, la rândul ei, istoria acestui autentic topos literar (pur-tând, sperăm cu cinste, numele unui important prozator ardelean interbelic) a fost marcată de „trecerea”, prin spațiul său – l-am numit un generos și legendar, deja, spațiu pentru minte, inimă și literatură – a unor scriitori (poeti, prozatori, critici literari, esești) de prim-plan ai literaturii române contemporane: Sorin Titel, Livus Ciocârlie, Șerban Foarță, Cornel Ungureanu, Adriana Babeți, Vasile T. Crețu, Andrei Ujică, Dușan Petrovici, Traian Dorgoșan, Alexandru Ruja, Silviu Guga, Ioan I. Popa, Lucian Alexiu, Marcel Turcu, Aurel Turcuș, dar și a unor optzeciști & nouăzeciști, de certă notorietate națională, precum poezii Ion Monoran, Mircea Bârsilă, Adrian Derlea, Petru Ilieșu, Ioan T. Morar, Simona-Grazia Dima, Marcel Tolcea, Eugen Bunaru, Gheorghe Pruncuț, George Lână, Simona Avram, Gheorghe Mocuța, Lucian Scurtu, Vasile Rodian, C-tin Mărăscu, Marcel Sămânță, George Terziu, dar și prozatorii de prim-plan: Daniel Vighi, recent plecat dintre noi, Viorel Marineasa, Mircea Pora, Lucian P. Petrescu, Gheorghe Secheșan, mai apoi valul nouăzeciștilor reprezentat de nume de referință precum: regretatul Andrei Bodiu, Rodica Draghinescu, Simona Constantinovici, Mihai Octavian Ioana, plecat și el nu de mult, Daniela Rațiu, Robert Șerban, Adrian Bodnaru, Marian Oprea și, desigur, lista (cu omisiuni inerente, pentru care îmi cer scuze) ar putea continua ajungând până la mai tinerii confrăți, *douămiștii* și *postdouămiștii*, „câțiva foarte buni scriitori ai viitorului” (Felix Nicolau), dar, de ce nu, déjà, chiar ai prezentului: Moni Stănilă, Tudor Crețu, Alexandru Potcoavă, Andra Mateucă, Cătălina George, Adriana Tudor Gătan, Alexandru Colțan, Ana Pușcașu, Bogdan Munteanu, Aleksandar Stoicovici, Marius Aldea, Nicoleta Papp, regretata Mariana Gunță, care ne-a părăsit, în mod tragic, la doar 25 de ani, în 2020. În prezent, iată, putem vorbi de o nouă promoție paveldanistă, de tineri autori, în majoritate poezi/poețe, care se afirmă tot mai pregnant în circuitul național al celei mai tinere generații: Anastasia Coste, Vali Botezatu, Delia Costea, Izabela-Elena Radosevici, Mihaela Farcaș, Alexandra-Iasmina Panc, Ionuț Manea, poet și prozator de real talent, un nume în plină ascensiune și recunoaștere națională, Ciprian Ionuț Baciu, Cristian Căliman, Marius Dimcea, Răzvan Stoicovici, Vlad Ciurescu, Floricel Bogdan, Dan Spătariu, Octavian Hrițcu. Așadar, Cenaclul „Pavel Dan” a fost, a rămas și continuă să fie o grupare mereu vie, o stare de spirit, un *nucleu vital* al literaturii tinere din zonă și nu numai. El și-a păstrat mereu – adesea în pofida unor conjuncturi profund ostile, cu precădere cea din anii „întunecatului deceniu nouă” (Radu G. Țeposu) – continuitatea și un anumit tip de tinerete și insurgență creatoare, uneori cu accente de boemă și de underground literar/artistic, conectat fiind, mereu, la un spirit critic, specific, de „prezervare și augmentare a individualităților” (Daniel Vighi), la un prezent dinamic, deopotrivă al literaturii și al istoriei, contrazicând, astfel, pesimismul acela care, imediat după 1989, profeteau agonia, ba chiar sfârșitul literaturii, al poeziei, în speță, și vedeau în ideea de cenaclu literar o formulă de exprimare depășită, perimată. La extrema cealaltă, Marin Mincu (plecat și el, pretimpuriu, dintre noi) întâmpina, cu niște ani în urmă, cu bucuria și generozitatea mentorului unei noi generații poetice, generația 2000, dar și cu intuiția axiologică a criticului de anvergură, „ieșirea”, sub auspiciu de bun augur, pe tumultuoasa scenă literară de la începutul mileniului III, a *douămiștilor* timișoreni: „Poezii tineri de la Timișoara se integrează și ei în «respirația înnoitoare» a întregii generații douămiiste (...). Salu-tăm cu bucurie contribuția tinerilor de la Cenaclul Pavel Dan la competiția poetică neîntreruptă.” Personal, nu pot decât să subscriu la aceste aprecieri și, desigur, să mă solidarizez cu altele, similare, venind „din afară”: „Categoric, Cenaclul Pavel Dan, care are și o tradiție în spate, există pe hartă”. (Cristina Ispas) sau: „Cenaclul Pavel Dan e un brand bun, are tradiție și ștaif...” (Radu Vancu). Dar dincolo de aderențe, de afinități afective și... selective, de polemici, aserțiuni și argumente (*pro domo* sau împotriva...), cu doza lor inevitabilă de subiectivism și relativism, cea mai elocventă pledoarie, în favoarea unei solidarități valorice de grup/de grupare literară, rămâne însuși pariul axiologic și existențial al fiecărui autor în parte: pe literatură, pe propriul destin creator, pe *singurătatea alergătorului de cursă lungă*. Prezentul ne dă speranțe! Viitorul va decide...

Eugen BUNARU

Izabela-Elena Radosevici

sunday morning jazz

instrumentul incontestat al regretului
mama -
îți spune că știe un loc
și te trezești în cea mai dureroasă amintire
față în față
ne uitam în suflete apă -
tot ce ar fi putut fi
tot ce nu va fi niciodată
perfect lizibil
în trasăturile complementare.
jocul în care găsești diferențe:
între riduri, pigmentare, fire albe,
ascunse cu rușine,
lipsurile ce au creat monștri
psihoza obsesia demența senilitatea -
la mijlocul distanței
povestitorul rupe ca un copil petalele
firului narativ ce leagă personaje
în balans precar
de fisiunie atomică constantă.
reflectat în oglinda non euclidiană
coloana de lumină iradiată
Casandra în genunchi
rugă cu gură blestemată
la zeul crunt
ce topește organele:
privirea
fără menajamente.

Cântă șacalii

În salonul de spital
Râde cântecul cuțitelor
Pe cioburile de măsele ale destinului.
Cândva,
Ai ales să te naști
Și acum plătești.

Dorința și reflexia ei palidă, cu bun simț
Doi câini cu boturi însângerate.
Ochii sunt oglinzi -
Cerul se taie
În licărirea odioasă a foamei.

Zâmbetul întors,
Fumul unui mârâit blocat în gât,
Gustul cărnii în floare la marginea memoriei -
Apă curgând din gură.

Pietrele nașterii atârnă de gâtul fericirii
Vina o conjugă în resemnare
Nevoi sfâșiate între ele
În ciocnirea violentă ce ne apropie
În oasele ce trosnesc și se prefac în cuțite
În urlul animalic ce trebuie cântat -
Fiecare în felul lui de a iubi,
Mai pregătit să muște mâna
Decât să accepte salvarea.

Dan Spătariu

***
Bila înaintea galben
Creierul desfăcut în amintiri
Mușcă din oră
buburuza izbită de perdea își numără ameteala
Pe birou stiloul un trabuc și o lealea
Miros de iasomie prin parchet
Goală pe bulevard femeia
Își plimba rochia în roșu desuet
Un câine de aramă latră tare
Se scurg din case mobile oglinzi
Acoperișuri cu păreri solare
Înfometate se desprind târziu
În grele păsări călătoare
Ce știu

Reîncarnare

plec să fac ceva nou
într-un loc străin
noaptea nu știu cum voi dormi
de obicei aud ce trăiește-n pereți
gânduri fantome bureți
îmi închipui lucruri de neînchipuit
unde e mama și ce mai e de făcut

oriunde ajung îmi e dor trecut
un sentiment ciudat de nomad deplasat
mor față de ieri fără să fac din asta o dramă
renasc unde ajung fără să dau de băut
mă copleşesc în primele zile amintiri
din ultima viață
rămase în urma unui avion
pe galerie în telefon și uit

Marius Dimcea

Ca un Demiurg

Am forjat timpul și tot.
Am ales să mușc din colțurile stelelor
Și să pavez ultimul drum al fiecărei furnici
Cu firimiturile.
Am ales să beau din calea laptelui
Apoi să picur în ea propriul sânge

Curg, curg, curg

Calea mea este cea a unui zeu fals
Care se joacă de-a cimentatul cu astrele
Care face temple din lut și rugăciuni
Apoi le strică din inerție, printr-o
Explozie cosmică sau vreun potop
Și face la fel în ziua 2, 3, 4...
Iar în ultima zi mai rumegă o stea
Și mai presară câte o firimitură din cer
Pe ultimul drum al furnicilor către infinit.

Ancestral

Mă dor strămoșii
Fiecare răs de-al lor
Mi se așază pe chip sub formă de rid
Fiecare spasm din corpul meu
Va dăinui în veci în cei ce vin după
Faptele lor se aștern sub formă de vise,
Niciodată terminate, niciodată cu un început
Faptele celor din urmă se manifestă fad,
Ca un deja-vu atunci când limita dintre vis și viitor
Se împiedică în genele întredeschise.
Cu cât ei aleargă mai tare către mine
Cu atât eu alerg mai înspăimântat către cei de pe urmă
Nu ne ajungem niciodată și ne trezim ecouri
Fiecare în timpul lui, singur,
Fredonând, dement, aproape mecanic,
Un sunet, ca al unei balene,
Ca și cum încă sunt prinși în burta ei
Ca și cum și-au făcut casă din oasele trupului ei
Întipărit pe suprafața pielii ca un semn de naștere
Deasupra, același soare, aceeași lună
Aceleași umbre ale unor stele
Care au învățat că strămoșii,
chiar aranjați în constelații,
Încă dor.

Octavian Hrițcu

Alte insomnii

Ghivecele din balcon străjuiesc în noapte.
Pe boltă se schimbă stelele de lapte
în sensul orelor care așteaptă să fie coapte,
iar camera izbucnește în zeci de șoapte.

Mă ridic și intru în balcon ascultând natura,
privind o creangă cum se latină și-i văd arsura
provocată de un fulger cu toată ura,
lăsându-mi lipită de degete toată zgura.

Șoaptele se ridică și văd că este ora două,
pe frunze n-a apărut nici un strat de rouă.
Cerul parcă s-a înnorat, dar nu plouă,
cuprind norii cu mâinile, amândouă.

Zgudui întreg firmamentul de apă și răcoare,
câzând pe sticlă și pe plante numai prafuri amare.
Mă uit spre cer și cer o ploaie cu îndurare,
atunci Demiurgul își întinde mâna binevoitoare.

Străinul

Lumânările atârnă în sus spre tavanul recent vărui.
În răcoarea apartamentului aud cum pocnește ten-
ciuala, cum se desprinde pardoseala de ciment iar

Cenacul „Pavel Dan” Timișoara, 66 de ani

tablourile își arată zâmbetele terifiante. În dezvelirea zâmbetelor grotești o lumină zboară nestingherită, dând un ocol prin imobil și răsfoind diferite reviste parfumate. Se îndreaptă spre fereastră, o deschide și dispăre în norii scufundați în noapte. Mă ridic și ies în fugă pe ușă. În tăcerea mașinilor și-a gangului, crengile se leagănă lovind o fereastră. O văd în semi-întineric și lumina se așază la masă. Trage draperiile provocând un mister. Mă urc pe un burlan, sar pe creanga unui copac, mă arunc din nou, prinzându-mă de marginea ferestrei. Simt cum cad și urlu din toate puterile. Fereastra se deschide și o văpaie mă înșfacă. Sunt în fața unei mese. Mirosul de tei și mămăligă mă lovește în nări. Ochiu îmi scânteiază la vederea unui mâner de sabie pe masă. Îl iau și declanșez o văpaie, iar valurile nopții se despart și nu mai plutesc în derivă. Un câine latră dintr-o curte îndepărtată, privirea mi rămâne în gol pentru o secundă. Atunci mă ridic și mă plimb prin imobil, dar toate tablourile și icoanele sunt la locul lor. Cărțile de pe jos sunt pe raft, scaunul cu haine este gol, dar ceva îmi este neclar când mă uit pe masă: străinul și-a uitat sabia pe o foaie izvorâtă parcă din mâna mea.

Răzvan Stoicovici

***

Dimineața nu sunt lumini pe străzi
Piticii muncesc fără
coifuri, cămăși în carouri
autobuzele merg pe ghicite
stațiile, peșteri cu fum de țigară
dărâii de scara blocului aruncă ultima doză

Oamenii în verde strâng tot ce a mai rămas din salariu
sticle, chiștoace, cutii de pizza
cretinul de bec sparge pupile și case
3 bighidii numără câte mașini de gunoi circulă
lângă o tablă cu table
radioul lu nea pietarul urlă a pagubă
Bărbați, bărbați
E plină lumea de pansați
tata lu Nadel mai cere o vodkă
o noapte grea nu trece singură.

***

Îmi aud numele șoptit cu accent de lebădă roasă de șobolani la tramvai între două înflorate pe baterii, un sold insuficient nu plătește chiria-n care blestemi anapoda bunici, părinți, animale acvatice, migrează din colț în colț, nu ai pe unde scoate cămașa intrată la apă ca moralul tău după un interviu. Blegit în scaunul de pescuit ridic figurina cu Maica Domnului să văd dacă e pe bune virgină, văd că e făcută-n China. Mă gândesc la micuții budiști de 9 ani cum pun cap la cap o sfântă fără să știe ce e aia, la ce folosește sau cu ce ajută pe cineva sau cum Fiul torturat îi iartă pe toți, unde mai e justiția divină? Lebăda mea geme anemic alt nume, stația s-a umplut de alți pasageri.

Vlad Ciurescu

Romanticofil

luminile sfârâie sub apă
Privesc ploaia
farurile mângălesc melancolie
Încerc să nu tac, e prea multă liniște
în cap, trup, până și gândurile își țin gura

Fereastra pătrată ca un mic ecran îmi arată trecutul
Metropola merge neîntrerupt, culorile gândesc
Cum ar fi să...
Becul îmi aduce aminte că nu sunt singur
Cum ar fi, sau nu

Să fim atârnați de ștreanguri invizibile
fără punct de origine
Bilioane de trupuri împânzesc cerul
Mintea goală, fericită, singură în spațiu

Am stat odată pe o bancă
Treceau cu ochii mari, nu mă băgau în seamă
Visam cum ar fi să se așeze cineva
Să devorăm tristețea împreună

A fiert apa, am făcut o cafea
atât de simplă încât mi s-a făcut drag de ea
Băutura s-a terminat, țigara s-a fumată,

toată lumea a plecat
mai fac una să mai aprind alta
privesc ploaia, am impresia ca e liniște

Când intru va fi bine, creierul nu va tremura
E în regulă să am un cilindru în buzunar
soluție salină
face bine când sunt stresat

***

Nu sunt. Nu sunt eu, tot repet
Nu mai trebuie, am și uitat
Viața e sezonieră
De fiecare dată altcineva
Alții oameni, alte obiceiuri, altă mentalitate
Ochișorii mici cu guri enorme nu mai zbură
în rafala de reproșuri

Candelabru lasă picăturile de praf să plutească
În tentaculele sale luminoase
Mocheta pufăie colbul
prins de tălpile oamenilor mascați
Nu am mai fost la baluri mascate, până azi

Balerine în dantelă neagră plonjează
Ca stropii unei arteziene bine sculptate
Cine știe ce culori poartă
Împună cu vâlul de spumă și lămpile reci
Sunt umbre suple

Mă ascund sub o mască albă
cu cearcăne negre și buze roșii
Aștept atingerea cadaverică pe umăr
Monștri stilați beau șampanie ieftină
Flirtează replici unsuroase și bolnăvicioase

Fiecare vorbăraie sfărâmă răbdarea și toleranța
Toți vor să treacă de extaz
Să ajungă la o experiență euforică minimalistă
Fără sublim, fără imaginație,
fără misticitate și romantism

Nu mă simt trist, ci furios
Să scot ceva mortal din buzunar și să-i pun punct?
„soluția salină”
așa zisă otravă de șobolani

Din vârful scârilor înalte a căzut ca o frunză arsă
Cascada de spumă rubinie
a țâșnit încet din nări și gură
Lacrimile în orbite au văzut romantic

Cristian Căliman

i saw the figure 5 in gold

torsiuni testamentare
experiențe revelații apoteoze
promisiunea crestată cu limba
în interiorul obrazului
scuipi ulei ca o dacie 1310
și o iei de la capăt într-un dialect strâmb

roșu cinciul meu
dacia familiei
5 ani în '99
prima zăpadă în parcare
sania roșie prima
mașină a familiei
tata râde eu nu pricep
de ce

cinciul tău cu gust
de gumă de mestecat
tatăl tău după serviciu
la cină ceasul bate cinci
mirosul acru al ciorbei
din buzunarul de la piept
gumă înainte de mâncare
îți face cu ochiul
să nu știe mamă-ta

am văzut cifra cinci scrisă cu auriu
pe marginea unei amintiri gonind
pe străzile orașului meu ducea
după ea promisiuni revelații
testamentele taților noștri
ursuleți de pluș carbonizați
dacia vechi gume de mestecat
sentimentul mediocrității
o cifră repetată la infinit
pe care am ajuns să o iubesc

Izabela-
Elena
Radosevici

Dan
Spătariu

Marius
Dimcea

Octavian
Hrițcu

Răzvan
Stoicovici

Vlad
Ciurescu

Cristian
Căliman

Magda URSACHE

Mâna care scrie singură?

„La început a fost cuvântul – un cuvânt. Când a apărut al doilea și s-au împerecheat, s-a născut poezia.”
Dumitru Augustin Doman, *Fericirea de cititor na(t)iv*

Da, totul e îngăduit, orice e posibil în a patra dimensiune, Poezia. Chiar să înflorească o cheie în broasca uşii, ca la Emil Brumaru. Mâna care scrie singură? Iarăşi da: e cineva care îi transmite mâinii scriitoare semne misterioase, greu de desluşit. Unde? Peste tot. Pentru Ştefan Baciu, „Dumnezeu este în tocul care acum Te scrie.” Iar poetul încearcă să taie nodurile semnelor şi însemnelor, într-un efort de limpezire a neînţelesurilor.

O aluzie christică din *Mîna scriitoare* (Editura Junimea, 2024)? Cuvintele i se lipesc lui Nicolae Panaite de oase, „asemănându-se unor cuie,/ de la case.” Şi tot ele, cuvintele mântuitoare, îl salvează. Iar vocabula – cheie a antologiei citate e mai degrabă spinul (aflat la Eminescu *la uşa creştinului*) decât trandafirul (v. sintagma „rug de spini”, dar şi „cununa de spini/ cununa de laur”).

Când Nicolae Panaite scrie „Ea este a 13-a lună din an”, vreau să cred că Ea este Poezia. Este însă şi iubita, şi realitatea lumii absurde şi crude, ca a noastră, pământul ajungând la geam şi fântâna pe acoperişul casei, dar iubita prioritară nu-i alta decât Poezia. Scrisul (şi-i dau dreptate lui George Vulturescu) e un sacerdoţiu. Nicolae Panaite se aşează „între altar şi predicat”. Poetic şi precis spus în *Mîna scriitoare*: „în codrul de trandafiri ai limbii materne”, cuvintele fiind „steaua polară a nopţilor”.

Nu prea văd de ce Traian T. Coşovei încearcă o comparaţie cu „inefabilul versului minulescian” ori cu „bolovănos - savantul (în opinia lui Coşovei) ritm” al Marelui Alfa, Arghezi. *Comparaison n'est pas raison*. N-aş zice, la fel ca Radu G. Ţeposu, că-i devitalizat, nici că „emotivitatea e discretă”, ca N. Manolescu. Poesc nu-l prea văd, Copou nu rimează cu Poe. Poate aşa o fi fost la începuturi, înainte de a intra în zonele sufleteşti grave, când se aud suspinele, gemetele hârtiei, iar mâna scrie cu nelinişte, cu uimire, cu îngrijorări, cu temeri. Cât despre palmă, ea poate figura credinţa în post-existenţă, după modelul ocultătie-epifanie, sufletul nefiind autonom.

N. Panaite a trecut şi de candoarea sau de doza de naivitate a debutantului, şi de maniera postmodernistă. Îl plasează în familia de hârtie a misticului Daniel Turcea, atât de curajos în abordarea cuvintelor interzise

în socialism, ca biserică, altar, Iisus, duh al lui Dumnezeu, sfânt... Liviu Ioan Stoiciu este ajuns din urmă. Nici N. Panaite nu s-a atins de „microrealism” sau de „minimalism”, la fel ca Virgil Mazilescu ori N. Prelipeanu, la a căror masă de scris vrea să fie. Fie. Dar Nicolae Panaite e mai aproape de sătmăreanul Radu Ulmeanu ori de craioveanul Nicolae Coande, care crede că poezia română e „una dintre, n-o spun numai eu, cele mai valoroase din Europa la ora actuală.”

Tentat de lumea animalieră, cuvintele poetului se vor „pui de ţestoase”, melcul aduce încet-încet lumina zilei în cochilie. Nu-i uşor să intri în Casa Mare a Limbii Române. Şi nu scriind pe repede. Refuz formula Cristinei Morales, *Easy Reading* (2019). *Easy writing, easy reading*, scriitură lesne de citit, necomplicată, nenuanţată. Supuşi unei constrângerii nivelatoare, poezii nu fac altceva decât să se uniformizeze.

Erosul lui Nicolae Panaite este incendiar. Ziua cu poale lungi primeşte mâna-i scriitoare până la genunchi, iar de acolo „plita încinsă” nu-i departe: „cu trupul tău înveţi aerul să cânte.” Gleznele sunt viori, trimiţând la blagiana *Viori aprinse, femeile*. N.P. este cu adevărat poetul gleznelor. Amiezele au „glezne înalte şi calde”, gleznele iubitei provoacă scânteii, izvorând scânteii, alcătuiesc „un mic cer de stele”; „toate-s parcă numai miri şi glezne” (*Pîndă în flăcări*). Şi sunt imagini fără margini: „priveşti frazele-ţi proprii/ cum se mişcă/gleznelor lor - obiecte de cult -” (*Secunda care a fost*).

„Dragostea (nota Blaga în apăsătorul an 1952, în 12 martie, la Cluj) este al cincilea element alături de aer, apă, foc şi pământ.” Cuvintele care se nasc din durere ajung la „sufletul sufletului” (acesta, după Blaga, fiind Eros), plumbul din litere intră în venele cititorului na(t)iv.

Poetul încearcă şi madrigalul, şi hai-ku-ul, şi poemul în proză. În ultimul caz, l-aş sfătui să mai strângă cuvintele. Proza sa poetică are prea multe panglici. Mai taie-le, Nicolae Panaite!

Cea mai mare ispită, descoperită de Al.Cistelean, este ispita oximoronică. E dureros de dulce în *Norul de marmură* (1981). Exemple găsite de CIS: suav/strivitor (ca ghimpele rozei); gingaş/feroce; dezmăţat/christic; diafan/atroce. Un titlu oximoronic, *Glorie anonimă*, m-a dus cu gândul la defectuoasa Listă canonică, unde au intrat destui intruşi. Or, Poezia trebuie apărată de intruşi. După dr. Christian Schenk, „vulgul poetic instituţionalizat domină tărâmul literar” (notaţie din martie 12, 2024). Diagnostic exact. „Canonizatorii” au pus absenţele nemotivate celor mai buni decât prezenţii pe listă. Sunt mari nedreptăţi. De ce Horia Zilieru şi Ioanid Romanescu lipsesc de pe listă? A, şi Christian Schenk, dar şi Radu Ulmeanu

sau Virgil Diaconu sau Şerban Codrin Denk, *supra-egali*, ca să zic aşa, cu listaşii. Cât despre „condeierii trambulini” iaşioţi, cum îi numeşte Nicolae Panaite, ei „au întors Bahluiul pe spate”, dar nu-s cunoscuţi dincolo de Podul de Piatră.

Revenind la trăirea întru poezie a lui Nicolae Panaite, tot oximoronic spus, poetul e un delicat/brutal. Cei doi (ELEA) se iubesc „absurd şi sfânt”, având o singură inimă, un singur plămân; norul e întâi de marmură, rece, duşmănos, întunecat, ca apoi să ningă tandru. Ploaia delicat-senzuală are sânii plini; vara se călătoreşte doar aparent, aprinde nisipul din clesidă, „aeru-i în clocot”.

La întrecere cu frecvenţa gleznelor, sunt mâinile-aripi, gata de zbor fără zbor, pielea-palimpsest e scrisă cu poeme, conform gramaticii sângelui. Ce faci, Nicolae Panaite? Iubeşti mai mult cuvintele decât femeia care te-a inspirat să le scrii?

O „umbră hămesită” jefuieşte de mireasmă grădina cu noptiţe, „îmbrăţişările au ajuns/ca o ninsoare în Persia”, picioarele iubitei, cândva ca acele unui orologiu urcând pe scara poemului, s-au oprit din urcuş şi din balansul echivoc. „Orologiul” poetului e „năpădit de muţenie”, sentimentele devin casante, „al cincilea anotimp” e tot mai aproape.

Cuvântul dorit „când ai nevoie de el,/ pentru a umple golul dintre zile,/ nu se iveşte nicidecum”. Poetul îi cade în genunchi şi - minune - „se arată ca o complicitate/ la o înzidită durere”. Da, cuvântul complice e rar.

Nicolae Panaite ştie că iubirea e jertfă, la fel Poezia. Nu te mai desparti de ea o viaţă (de poet), iar „roţile cernelii” nu pregetă să-ţi strivească mâna scriitoare. Poezia ieşită *din teasc* „se plăteşte scump,/ cel mai scump,/ aproape totdeauna te costă viaţa”. Dar tot cuvintele te apără de noapte şi de moarte (de coasa ei, devenită recent motocoasă), când mâna lui Dumnezeu, cea văzută de Michelangelo, binecuvântează.

Citind ineditele din antologie (dovada: pag.319-345), îl văd pe poet „gata pentru o nouă campanie/ în care viaţa poate fi pierdută/ sau pierderea ei amînată”. Dacă aş fi găsit eu cuvintele „mîna care scrie cu dinţii”, nu Gellu Dorian, le-aş fi folosit ca titlu al notelor mele de lectură.

Spune N. Panaite în *Năvălirea*: „aveţi toată libertatea de a nu mai fi ai voştri”. Adică? Putem alege altă religie şi alt alfabet? Eu nu-mi consider religia „problematică” şi nu vreau să trec la chirilice. Şi mai cred că întâi suntem români, apoi europeni. *Y compri*. A afirma invers, ca să fii corect politic în interes propriu, e oportunism la cub, iar răul capătă extindere zi cu zi. Asistăm la inversarea valorilor de bază, la gender fluid, la inteligenţă ne-umană. Că-ţi vine să spui ca franţuzul acela teribil: Dumnezeu ar trebui să dea un bobârnac lumii, ca s-o ia de la capăt. Dar care lume? Identică aceleia de după Potop? Nu s-ar repeta aceleaşi greşeli? Ana şi Caiafa, Ecce homo, Pilat din Pont, „jertfa sacră pe cruce”, trădarea pe 30 de arginţi... Profeti mincinoşi ţintesc detronarea spiritului creştin. „Mintuirea a fost iarăşi amînată”, conchide poetul, în *Seminţe*. Şi, după atâta poezie, să-l cităm pe filosoful N. Steinhardt: „Biruinţa nu-i obligatorie, obligatorie e lupta.”

Recitiţi *Cuiul*, poate cel mai bun poem din volumul *Seceta* (2016). Cuiul e cuiul casei, pierdut prin vânzare/ trădare. Iată:

„Ieşea uneori din grindă/ fără ajutorul vreunei mîini/ ca o izbăvire/ sau ca o durere/ în care era şi crucea şi jertfa// nu toţi îl vedeau/ ieşea mai ales cînd era uitat/ umbra prin cameră/ după flanela tatălui meu/ dar n-o mai găsea// se întorcea nespuse de singur/ spre locul din grindă/ obosit şi cu apele pe el/ curgînd şiroaie// în locul flanelii tatălui meu/ mama punea la uscat iarna/ flanela fratelui meu mai mare/ şi a mea// cuiul mai e şi azi pe acolo/ răzînd murmurătoare cumpeni/ împreună cu duhul locului deşteleneşte/ un nou vocabular al durerii// fără voia mea/ casa a fost vindută/ ar fi trebuit măcar cuiul/ să-l fi scos/ să-l avem pentru a pune acum/ şi de-a pururea ceva în el// am fi avut un punct de sprijin/ în cuiul pe care/vorbele rotitoare şi negre/ vor să-l nămolească// urcînd dealul veşniciei/ uneori şi azi iese din grindă/ stelele-i scapără-n cale”.

Poetul e inspirat când pliveşte punctul şi virgula ca pe nişte buruieni. Semnificaţia e uşor de descifrat. Vine din dorinţa de a nu întrerupe versul liber, de a nu-i impune nicio constrângere, ca poemul să devină o tăietură fără anestezie, ceea ce Jean Cohen numea agramaticalitate sau agramaticalism.

Antologia *Mîna care scrie*, Nicolae Panaite fiind propriul său antologator, arată, spus cu vorbele lui Nietzsche, „cum devii ceea ce eşti”.

(Text reprodus după „Contemporanul. Ideea europeană” de iunie, 2024)

Remus V. GIORGIONI

„îngenunchez pe întinderea manuscrisului:/
grădina mea Ghetsimani,/ Edenul artei mele”
(N.P., *Mâna scriitoare*)

Prizonier în poem. „Codrul de trandafiri” al limbii

După o viață întreagă dedicată scrisului – o activitate de aproape jumătate de secol – Nicolae Panaite vine în întâmpinarea cititorului cu o antologie de autor: *Mâna scriitoare*, ieșită de curând de sub teascurile Editurii Junimea (faimoasa colecție Cantos). Deși se obișnuiește ca aceste antologii reprezentative să fie concepute într-o cronologie inversă, noi – atrași de parfumul vechii coperte reproduse în volum – am pornit la drum începând cu... începutul: volumul de debut *Norul de marmură*, Cartea Românească, 1981. Dar culegerea începe cu cel mai recent volum, *Ziua verde*, 2019. (La final avem și câteva inedite care, în opinia noastră, nu modifică paradigma generală a poeziei lui N. Panaite.) Nu doar pentru faptul că acest titlu „descumpănitor” ar fi un oximoron (cum i s-a pus poeziei lui N.P. eticheta), ci pentru că această atmosferă protectoare, a norului de marmură, atârână oarecum peste întreaga poezie a poetului ieșean. Un nor dens și *material* este metafora unui cer scăzut și izolat, ca o cupolă solidă, care ține poezia în-de-sine, nelăsând-o să se rareficeze, pierdută în eter. (Vom reveni pe parcurs asupra acestei ipoteze îndrăznețe.)

Declarăm la bun început - nu putem spune că ne aflăm în fața operei unui poet senin și ușor digerabil; ci mai degrabă unui dificil și profund, iar noi am încercat să descoperim resorturile intime ale unui asemenea demers scriptural și al discursului liric aferent. Critica remarcă pe lângă caracterul oximoronic-paradoxal al poeziei „panaiote” (rog autorul să-mi scuze inovația: este doar un amical joc literal, nu trebuie inclus în cronici și în anale) și cel de *spectacol* al întregii poezii semnate de N.P. Dar până la urmă orice poem reușit trebuie să fie un spectacol (aceasta când autorul nu se apucă să-și povestească „aventurile” cotidiene, *umorile-și-tumorile*, cum fac generațiile post-optzeciste. Dar, în efect, și poetica douămiistă s-a născut tot ca o reacție la tonul sumbru-abscons al poeziei „noastre”: optzeciști marginali sau centrali, canonici sau noncanonici).

Revenind acum la oile noastre: la mâna „care scrie” a Poetului – și mai cu seamă la metafora norului „solid” – putem descoperi în poemul omonim următoarele comori îngropate suficient de adânc spre a nu fi chiar la îndemâna oricui. În poemul „Când ceasurile toate...” – din *Semnele și înfățișarea* – descoperim cheia (una din ele) norului: *cărămizile întunericii*: „vine poemul răscolind întunericii...// cărămizile lui dau buzna/ îmi acoperă placa frunții...” Asistenții Poetului în întreprinderea sa metaforico-metafizică sunt îngerii și duhurile slujitoare: „și-n urmă rămâne o dâră roșie/ de pe care duhurile mele slujitoare/ culeg semintele zborului”; „îngerul veghează/ mă ține de mâini/ îmi spală chipul din afară/ și pe cel dinlăuntru/ în căzile lui de flăcări și sânge” (*Mâna scriitoare*). Remarcăm aici natura duală a ființei poetice: cele două chipuri ale sale – și, probabil ale poeziei sale. Atoateștăpănitor – Duh tutelar – este *duhul nopții*: „duhul nopții se aude pășind/ îmi stinge lampa/ nu mă mai văd/ nu mă mai recunosc/ și-i foarte târziu...”

Întorcându-ne la cuvintele luate drept moto – nu le mai repetăm – ele constituie o posibilă artă poetică a autorului; alături de altele, care le urmează-n poem: „cuvintele-mi sînt *steaua polară* a nopților/ *azilul meu/ altarul meu*/ gura mă doare/ și mă vindecă/ în *codrul de trandafiri* al limbii române” (subl.n.); „și în poem intru/ ca într-o locuință în flăcări” (idem - *Mâna scriitoare*): „rămîn singurul locuitor/ al lăcașului/ dorind să ies nu mai pot...” Un element – personaj liric? – tainic al poemului în discuție este *Ea*, care poate fi iubita, moartea sau pur și simplu mâna scriitoare: „lângă mine Ea/ stă într-o altă lume/ și-mi face semne s-o urmez/ să-i dau marama la o parte...”

Dar elementele principale al poemului sunt – alături cu mâna creatoare/scriitoare – „cuvintele scrisului”: „în fiecare dimineață/ pe ferestrele casei/ cuvintele scrisului/ apar ca florile iarna/ ea le culege...” Iar scrisul devine mod de viață, profesie într-un spirit, moarte și înviere - *trai permanent*: „și așa noaptea de noapte/ și așa zi de zi/ îmi trăiesc moartea/ îmi trăiesc învierea...” (Nădăjduim ca această scurtă analiză să probeze faptul că titlul culegerii este bine și inspirat ales, noi – cititorii - bucurându-ne astfel de un poem antologic; și de o antologie în ton cu el.)

Ferestre cântând

(Semnele și înfățișările poetului Nicolae Panaite)

„Îngerul cu tălpile goale” și Îngerul-logofăt

Revenim la *Norul de marmură* cu un citat din poema *Riul*: „Tîrziu m-ai întrebat/ Ce fel de râu este acesta de care te sprijini/ Ca de un copac...?” Această „frază muzicală” ține de definiția Poetului, pe care o descoperim în *Mă găsec*: „un plop care plânge”... „Îngerul cu tălpile goale/ înaintează printre săbii/ tăișul cade în palme, înfrunzind” (*În amintirea nașterii*). În Cartea lui Ezechiel din Biblie (cap.9:2b) – în contextul marii judecăți finale, cea de pe urmă – întâlnim un personaj ciudat, care ne duce cu gândul la vocația scriitoricească din toate timpurile: „În mijlocul lor era un om îmbrăcat într-o haină de in și cu o călimară la brâu.” Este Îngerul-scrib, Îngerul-logofăt - Îngerul-grămătic. (Nu putem ști dacă în ierarhia cetelor îngereste, acesta este cel mai mare, sau cel mai mic).

Concluzionând, metafora norului de marmură se referă – dar nu se rezumă – la actul scrisului/scriiturii: „La umbra norului de marmură/ Numai acolo/ Cuvintele vor fi scrise/ Cu litere de purpură: Pe zidurile templelor vor fi/ Scrise mereu - / până când rostirile se vor înăța ca un abur/ ori ca niște aripi roșii.” La umbra norului de marmură se petrec toate tainele lumii, *mărețe incendii și amăgitoare(le) laude*... Acolo viețuiesc/supraviețuiesc și *orbii călăuziți de stele* (oare nu cumva și cititorii în stele?).

Poemul omonim exploatează și simbolistica focului/ a incendiului devastator și atoatedevorator, element apocaliptic evident. Se pare că Poetul face aluzie la judecata finală a omenirii, cea întâlnită în Apocalipsa biblică: „La umbra norului de marmură/ Cine va scăpa? Dar cine va scăpa?” (am putea citi foarte bine aici și „cine ne va scăpa!”).

În final, vorbele orbilor vor cădea peste lume „ca niște zăpezi peste o pădure aprinsă”; remarcăm aici contrastul rece-cald, acest oximoron amintindu-ne nouă de o povestire a lui Amos Oz, în care există un

contrast asemănător: peștii dintr-un acvariu erau *reci și (totuși) vii*... Ei mai erau și translucizi, aproape transparentți – de transparentța mediului lor acvatic. Luăm această imagine ca pe o metaforă generală pentru poezia lui N.P., care este și transparentă, dar și absconsă în același timp. Dar iată că, la pagina 81 a cărții, în finalul poemului *Apa de pe lacăte*, găsim și o imagine proprie care să susțină asertiunea noastră: „în vremea văsoasă/ a sângelui năvălit de apa unui izvor/ scufundat în lumină...” (s.n.)

Semne și înfățișări... niște „lacăte luminoase”

Un alt volum semnificativ, inclus în cuprinsul culegerii este cel din 1989, *Semnele și înfățișarea*. Și din nou „cheia” ni se descoperă mai târziu – abia în volumul din 2019, *Ziua verde*: „pe tavanul și pe tenuciala pereților din lăuntru/ unde ecoul respirațiilor/ provoacă surprări somnului/ apar unele semne și înfățișări...” (poemul *Sunt dimineți*, cel care deschide antologia). Dar cititorul „fățarnic” – citește iscoditor – ar putea obiecta: aici avem numai enunțarea lor...,

dar care sunt *semnele înfățișărilor*...? E drept, nu e simplu: Poetul însuși avertizează: „Dacă cineva ar putea să le deslușească/ ar lua toate premiile Nobel odată...” Iată însă că urmele acestor semne - *urmele și fărîmăturile* – dispar la prima adiere de vânt sau curățenie generală pe care oamenii străini („femeia de serviciu”) o vor face în incintele Poeziei, cele numite în *Mâna scriitoare* „locuință în flăcări”.

O altă metaforă pregnant-recurentă a poeziei purtând marca „N.P.” este cea a „fântinei de pe casă” – vezi poemul omonim, p.15. „În noaptea unei zile verzi./ suflarea cuvintelor ieșea/ prin fântâna de pe casă/ potolindu-și setea...” Această *răsuflătoare* a cuvintelor își află corespondentul – răspunde la pagina 185, în poemul *Sînt zile*: „sînt zile când totul din juru-mi/ pare că nu există.../ când suflețele ies deasupra acoperișurilor/ și par niște hornuri/ prin care se strecoară veșnicia/ cînd oamenii se aseamănă cu niște/ ciuturi pline cu timp ce urcă și coboară din Dumnezeu...” Las cititorului plăcerea să decripteze această sugestivă metaforă, dar nu mă pot abține, totuși, să emit o ipoteză: Aceste *răsuflătoare* de pe acoperișurile caselor: „fîntini” sau „hornuri” reprezintă o interfață pământ-cer, puncte minuscule prin care „se strecoară veșnicia”; „și cugetarea se aseamănă cu ființe cerești/ cărora li s-au desprins aripile”; „am întâlnit *ferestre și limanuri* cântînd/ prin ploile de vară” (s.n.) – ar fi iarăși o metaforă care *co-respunde* celor amintite.

Spuneam mai sus că cele 12 inedite atașate volumului antologic (375 de pagini, cu tot cu referințe critice) nu aduc ceva absolut nou în poetica lui N.Panaite. Avansează, totuși, niște actanți lirici care ar semăna cu heteronimii lui Fernando Pessoa (numai că aceștia sunt „pseudonime” ale portughezului). Elnora – Laiceon – Fragola par a fi doar niște alter-ego-uri ale poetului în discuție, în felurite ipostaze *ambigen*. Iar cu aceasta încercăm să ne apropiem de finalul acestei analize, pe care am încercat s-o facem pe cont propriu, fără cărja criticilor de serviciu - și de profesie. Nu ne-am inspirat nici măcar din spusele lui RVG de acum câțiva ani, descoperite în secțiunea de *referințe critice* a volumului, alături de nume mari ale genului: Constanța Buzea, Nicolae Manolescu, Laurențiu Ulici, A. D. Rachieru, Radu G. Țeposu, Mircea A. Diaconu, Gheorghe Grigurcu ș.m.a.).

Încercând o concluzie: putem afirma hotărât că ne aflăm în fața unui poet dificil și profund, voce inconfundabilă a poeziei optzeciste, pe care îl întâlnim printre cei 85 de autori prinși de Mircea Bârsilă în istoria sa intitulată *Poezia optzecistă*. Iar pentru că – așa cum zicea cineva – poezia adevărată este, sau mitică sau ermetică, în cazul lui N. Panaite mai putem adăuga și latura/componenta mistică. Deși aspectele religioase ale poeziei sale sunt mai mult subînțelese, ele răzbat și la suprafață: „pămîntul ceru-ajuns-au niște moaște/ din care-o lume nouă se va naște/ și vom trăi ca-n Vremile dintii...” (final de poem, *Noaptea-n jur mi s-au topit*). Descoprim în câte-un poem și ecouri din biblicii psalmi: „Porți! Deschideți-vă porți! Să intre Yahve/ la cei vii, la cei morți, // E mîntuire în cer, pe pămînt./ Pentru toți./ Numai să vrei... numai să vrei/ Crucea să-ți porți”! (*De vrei...*)

scheici

(O cafenea de cartier. De la masa ocupată, bărbatul face semn că vrea să plece, iar salariata se apropie de el.)

PICOLIȚA: Plățiți cu cash?

CLIENTUL: Nu mai am. Le-am vândut la hurtă.

PICOLIȚA: Ce anume?

CLIENTUL: Oile. Le-am prețaluit fain și mi-am târguit palat domnesc.

PICOLIȚA: Dar nu despre asta v-am întrebat.

CLIENTUL: Păi... despre ce?

PICOLIȚA: Cum achitați consumația.

CLIENTUL: Da, și? Nu ți-am zis că nu mai am?

PICOLIȚA: Ce?

CLIENTUL: Caș.

PICOLIȚA (inspirând adânc): Bade... dumneata chiar nu înțelegi? Cum plătești?

CLIENTUL: Peșin.

PICOLIȚA (întinzându-i bonul plasat între două șine metalizate din borderou): Poftim. E pe șină, după dorință.

CLIENTUL (mijind ochii): Cred că tu nu pricepi, fetico. Nu ți-am cerut bon pe șină, ci alt tarif.

PICOLIȚA: Cu caș, nu?

CLIENTUL (clătînd din cap): Iar începi cu cașul?! Gata, s-a isprăvit! Ioc brânză, urdă, jintiță... Amu un an, încă mai aveam cașcaval, da' am rămas fără toate. (Pauză.) Dacă poțesteți caș, de ce nu scrie pe firmă că așa-i costu'?

PICOLIȚA (pierzându-și răbdarea): Bade, am impresia...

CLIENTUL: Zât! Jur pă sân' Toader

că de la mine nu capeți caș! (Pauză.) Auzitu-m-ai?

PICOLIȚA (bătând în retragere): Bine, îl chem pe șefu', să discute el cu dumneata.

CLIENTUL (croind o grimasă): Amu ce, poțeste și el caș?!

PICOLIȚA: Cred că pierdem timpul...

CLIENTUL (măsurând-o ponciș): Dară că-l pierzi, dacă îi nărăvit și el la brânză. P-aci, bag samă, toți suferiți de boala cașului. No... dacă muriți după el, de ce nu mereți la locu' lui?

PICOLIȚA: Adică?!

CLIENTUL: La stână. Târguiți cașu' d-acolo, nu cereți oamenilor să vi-l dea aci. Ce negustorie e asta?!

PICOLIȚA: Ascult...

CLIENTUL (încruntându-se): De când mama m-o făcut, așa ceva n-am văzut! Auzi: limonadă și turtă contra caș! Ptiu, să te crucești, nu alta! (Vără mâna în nădragi, scoate un flacon și înghețe o pastilă.) Să știi că te reclam la ziar.

PICOLIȚA (mirată): De ce?!

CLIENTUL (înveninat): Pentru pretenție de caș. Asta-i mită, iar eu nu-s părtaș. Nu calc legea. Că de când mi-s pe lume, am plătit mereu peșin.

PICOLIȚA: Păi da. Și nu ți-am dat bonul pe șină? De ce l-ai refuzat?

CLIENTUL (surprins): Eu?!...

PICOLIȚA: Chiar dumneata. Adineauri.

CLIENTUL (mașându-și tâmplele): Au, viața mea! (Îndreaptă privirea spre tavan și-și împreunează palmele.) De ce mă oșândești, doamne? Cu ce ți-am greșit? Aștia vor să mă despoaie de caș, da' de unde, doamne, de unde? Am să...

PICOLIȚA (curmându-i lamentarea): Haideti o dată, să încheiem vorbăria; mai așteaptă și alții la rând.

CLIENTUL (nervos): Lasă-i în scăieți! Să aștepte, că și așa altă treabă n-au.

PICOLIȚA (dispărând câteva clipe și revenind cu patronul.): Poftim,

lămuriți-l dumneavoastră... Respinge orice mod de plată și mă acuză de luare de mită!

PATRONUL (cu amabilitate): Stimate oaspete, ce probleme aveți? Cu ce vă pot ajuta?

CLIENTUL (ostilizat): Abține-te! Atâta îți zic: abține-te!

PATRONUL (descumpănit): De la ce?

CLIENTUL: Socoți că nu știu ce vrei? La ce râvnești? Da' nu pupi niciun boț! Nicio fărâcă!

PATRONUL: Ce să „pup”, omule? Fii mai deslușit!

CLIENTUL (amenințând cu degetul): Vraja pășunii.

PATRONUL: Ce e aia?!

CLIENTUL (ironic): Hai, nu fă pe prostu'! Știi bine ce e. (Apoi, spre fată.) Ea știe și mai abitic. Întreab-o!

PICOLIȚA (intervenind îndată): V-am povestit, șefu'... în mare... cu caș-ul...

PATRONUL: Mda... Vom rezolva și pri...

CLIENTUL (intempestiv): Mai degrabă mă spânzur decât să dobândești caș de la mine! Crezi că nu te-am mirosit? Că nu cunosc câte parale faci? Mă, ocna te mănca! Și pă fătuca aiasta, care mă tot provochează! Mai azi nu-i mâine, p-ormă vedeți voi...! (Cu gesturi febrile alege două bancnote și le azvârle pe tablă mesei.) No... asta-i plata peșin, nu taxă cu caș! Ori cu bon pe șină din catastifele voastre. (Iese rapid pe ușă și pierie în josul străzii.)

PATRONUL: Suma e corectă?

PICOLIȚA: Depășește valoarea consumației.

PATRONUL (îngustându-și uitătura): De mâine, ești concediată! Renunț la serviciile tale.

PICOLIȚA (șocată): Da'... șefu'... de ce?!... Cu ce v-am supărat?!

PATRONUL (pe ton aspru): Cu lipsa ta de cultură. (Pauză.) Tu n-ai fost la școală?

PICOLIȚA (îngăimând): Ba da...

PATRONUL: Să n-ai habar ce înseamnă cuvântul „peșin”? Că de la el

a pornit tevatura. Omul a intenționat să achite nota de plată peșin, adică cu banii jos. Ori, cum se spune curent, în numerar. Iar tu, tu ce-ai făcut? În loc să-i încasezi costul în varianta lui, l-ai amestecat cu un termen preluat din engleză: cash. Și astfel a confundat expresia „cheș” cu cașul nostru și ne acuză de corupere. Bravo, domnișoară!

PICOLIȚA (podidind-o lacrimile): Vă rog...! Vă rog să mă iertați!... E vina mea, recunosc. (Pauză.) Vă jur că nu se va mai repeta!

PATRONUL (inflexibil): Inutil să plângi! Decizia mea e definitivă! Din cauza ignoranței tale, risc să intru în conflict cu mușteriii! Ceea ce e absolut inacceptabil!

PICOLIȚA (croind un pas către el): E prima dată când greșesc... N-am deslășit experiența... (Pauză.) Mai dați-mi o șansă, nu pot fără serviciu... Mama e bolnavă, am datorii, cum mă descurc?! (Își șterge lacrimile cu batista, după care, epuizată, se prăbușește pe scaun.) Vă rog, fie-vă milă...!

PATRONUL (aplecându-se spre ea): Dacă ai impresia că mă impresionezi, te înșeli. Vinovăția ta e incalificabilă! De neiertat! (Pauză.) Dar... hm... Ar mai exista o posibilitate de salvare... în ce te privește.

PICOLIȚA (încetând din plâns): Fac orice! Nu mă feresc de nimic, numai să rămân în slujbă!

PATRONUL: Chiar ai face orice?

PICOLIȚA (impetuos): Tot ce dispuneți!

PATRONUL: Ei bine, nu-ți pretind decât un singur lucru. Să pui mâna pe carte și să înveți temeinic limba română. E greu?

PICOLIȚA (înseninată brusc): Nu, nu e greu! Vă asigur că țin cont de sfatul dumneavoastră și vă mulțumesc din suflet! Promit să fiu mult mai atentă la comenzile viitoare.

PATRONUL (întinzându-i un șervețel): Atunci... dacă-i așa, hai, ce mai stai? La treabă!

Trecutul, ca memento și remember

Epopeii Ștefaniene, concepută de Andrei Breabăn, din perspectivă istorico-literară, i se adaugă, pentru completare și fundamentare, volumul *Urmașii lui Huniade*, centrat pe reconstituirea epocii de după moartea lui Iancu de Hunedoara, unul dintre Cavalerii Crucii, alături de Ștefan cel Mare și Vlad Țepeș. Epoca medievală românească văzută în context european constituie fundalul amplei desfășurări de evenimente istorice, pe care Andrei Breabăn le înfățișează cu minuțioasă detaliu și în perspectiva adevărului istoric. Dacă în romanul istoric sadovenian, de exemplu, raportul dintre ficțiune și nonficțiune înclina în favoarea ficțiunii, autorul luându-și dreptul de a integra evenimentele conform viziunii sale artistice, Andrei Breabăn lasă evenimentul istoric cu toată încărcătura lui existențială, lăsând nonficțiunii șansa de a releva și revela sensuri și semnificații, pe ideea că, uneori, viața devansează ficțiunea, având propriile conotații, propria artisticitate. Evenimentele asupra cărora meditează autorul au, ca legende ale lui Ion Neculce din *O samă de cuvinte*, potențialul ficțiunii. Ceea ce face Andrei Breabăn este să le evidentțieze, prin contextualizare și privire transtemporală, din perspectiva prezentului. Narațiunea lui pare, de a aceea, un arc peste timp, care leagă prezentul cu trecutul, având în vedere constantă – idealul unității naționale, între atâtea imprezibile variabile. Tematica urmărită în cele 21 de capitole cu titluri sintetice (*La Curtea regală de la Buda, Consiliul regal de la Buda, Judecata Huniazilor* etc.) reliefează un principiu de simultaneitate, menit a reliefa sugestia de unitate, în ciuda diversității spațiale. Relatarea epică îmbină narațiunea, dialogul și meditația auctorială asupra evenimentelor.

Punctul de plecare îl constituie anul 1456, an de cotitură, la trei ani de la cucerirea Constantinopolului, întrucât intersectează evenimente istorice de importanță capitală: bătălia de la Belgrad, luptă dusă pentru apărarea Creștinătății în fața asaltului otoman, urmată de asasinarea lui Iancu de Hunedoara, sfârșitul pribegiei lui Ștefan cel Mare, ultimul an înainte de preluarea tronului Moldovei (11 aprilie 1457), instalarea lui Vlad Țepeș la Târgoviște. Nararea evenimentelor se realizează din perspectiva istoriei prezente, vocea auctorială nu numai că prezintă evenimentele și personalitățile, dar le interpretează, conferindu-le sensul cu care istoria le-a consemnat și înregistrat. Decalajul dintre receptarea evenimentului în clipă, în momentul

producerii lui, și receptarea lui *sub specie aeternas*, creează starea de contemplare, infuzându-i reflexivitate. Pentru secolul al XX-lea, Borges, care realiza o *istorie universală a infamiei*, vorbea despre o *istorie frauduloasă*, având în vedere că, în clipă, evenimentul poate fi manipulat, artificierii putându-i inocula un sens convenabil, care să le susțină interesele, sens care poate fi validat sau invalidat de istorie. Andrei Breabăn reconstituie pe baza documentelor, dar își ia libertatea de a le interpreta potrivit viziunii sale istorice, rezultată din confruntarea și coroborarea unor surse diferite. Într-o notă (p.117), de exemplu, el precizează acest lucru, interpretarea rămânând, însă, în marginile adevărului istoric și al adevărului vieții. Astfel, portretul celor trei mari personalități, Cavalerii ai Crucii, apărători ai creștinătății, la Porțile Orientului, unde unii politicieni susțin că *tout est pris à la légère*, este realizat ținând seama de adevărul rezultat din faptele lor, nu numai din notații și date care pot avea

un grad ridicat de subiectivitate. Evenimentele care îi au ca protagoniști pe Vlad Țepeș și pe Ștefan cel Mare, cu partea lor de necesar în țesătura epico-istorică, au valoarea unui pandant menit a pune în evidență devenirea lui Matia, adolescentul de 14 ani, unul dintre Huniazii, mezinul lui Iancu de Hunedoara, care, forțat de împrejurări, va prelua, după asasinarea fratelui său Ladislau, urmașul la tron al lui Iancu de Hunedoara, moștenirea familiei. Devenit, al 15 ani, regele Ungariei, el își devansează vârsta, maturizându-se în chiar virtutea/iureșul evenimentelor, care-i solicită pricepea și-l obligă la luarea unor hotărâri istorice. Paralel cu devenirea lui Matia, în Moldova se derulează devenirea lui Ștefan ca domnitor, ales al divinității, adevăr revelat de Daniil Sihuștrul care-i dezvăluie, ca personaje mitice din basme, destinul: „...ai fost hărăzit cu și mai mult har decât mine, Măria Ta, dar asta o să simți cu vremea. Harul lui Dumnezeu nu se dezvăluie oricând, de multe ori se hodinește într-o cămăruță ascunsă a inimii și se trezește când este rânduit.”; iar, în Muntenia, se derulează cea a lui Vlad Țepeș, concentrat pe realizarea și asigurarea stabilității în țară și lupta împotriva corupției și a trădării. Comparatia acestor romane, secvențe din *Epopeea Ștefaniene*, cu epopeea realizată de Mihail Sadoveanu este inevitabilă. Din tehnica sadoveniană, Andrei Breabăn reține, pentru a o integra în compunerea stilului său personal, interferența realului cu mitul, a legendei cu istoria. Ceea ce în *Frații Jderi* era o *vânătoare rituală*, pentru vânătoarea *bourului alb* și întâlnirea cu sihastrul vizionar, un mag eminescian, la Andrei Breabăn devine eveniment tratat cu mijloacele nonficțiunii sau introduse ca atare în fluxul epic, relevantă având documentul istoric. Cu o bogată documentare istorică, și acest volum, *Urmașii lui Huniade*, al optulea din *Epopeea Ștefaniene*, aduce sub ochii contemporaneității, semne ale trecutului, asupra cărora povestea invită la meditație. Andrei Breabăn nu face exces de patriotism, menține o obiectivitate lucidă, prezentând faptele așa cum s-au înscris ele în istorie, cu toată încărcătura de exemplaritate, care susțin sentimentul de demnitate și mândrie națională.

Ana DOBRE

Constantin STANCU

Despre „tezaurul sublim” al folclorului urban: Povestea Zarazei

Zaraza, un nume cu impact în lumea boemă, o femeie emblemă, precum Marilyn Monroe în America, dar și pe plan universal, un mit, feminitatea într-o formulă unică. Ion Dulugeac, pendulând între realitate, legendă, fantezie și realism crud, a publicat romanul ZARAZA la Editura Romhelion, în anul 2023, în colecția consacrată – *Legendă și realitate*.

Povestea unei femei, aparent, dar frazele din carte bat mult mai departe, prezintă viața socială, culturală, politică și privată a românilor între cele două războaie mondiale. O poveste interesantă, cu impact, cititorul fiind atras de intriga de amor dintre o femeie frumoasă, Zaraza, și un cântăreț la modă, Cristian Vasile, o vedetă a anilor 30-40, cu melodii care au rămas în mintea multor generații, reluate chiar de artiștii consacrați după anii nouăzeci.

Autorul s-a documentat din surse externe, din materialele vremii, a preluat amintirile din cadrul familiei sale și a cunoscuților din zona Mogoșoaia (Ion Dulgheru, personaj), o zonă cu impact istoric. A derulat amintiri comune din cadrul generației sale, a migrat de la realitate la fantezie, pe ruta legendelor urbane la modă în acea perioadă.

Depășind firul narațiunii propriu-zise, el ne aduce în atenție modul de viață la români, imediat după Marea Unire, problemele politicii românești, dramele personale, avântul economic bazat pe oameni de afaceri cu simț și curaj. Cu mult realism, dar și cu ironie, ne poartă din Palatul Regal în bordelul din Brăila, din casele Principesei Martha Bibescu și a soțului, în restaurantele/ crâșmele de altă dată. Personajele sunt diverse, de la slujitori, la principii, ambasadori, cântăreți, artiști, scriitori, istorici, spioni, șefi de localuri, compozitori, militari, întreprinzători de succes, muncitori cu ziua. Prin aceste personaje se derulează acțiunea, cititorul descoperă o lume aparent uitată, dar care aprecia viața: muncea, se distra, iubea, avea patimă pentru vedete locale și naționale, accepta influența occidentului și se modela după modele venite din lumea de atunci. O civilizație complicată, cu realizări importante, cu marile crize sociale, cu bucuria de a fi scăpat de un război, pregătindu-se pentru Cel de al Doilea Mondial, cu optimism, navitate, pregătind crima colectivă cântând, iubind, trădând, spionând.

Povestea Zarazei a fost fascinantă, plină de culoare, atrăgând prin viața aparentă de succes. A fost fata unui boier grec și a unei țigănci frumoase din Mogoșoaia, născută dintr-o aventură, rămasă în viață prin destin, putea să fie obiectul unui avort, după cum ne relatează scriitorul. Tânăra femeie, frumoasă, cu impact asupra bărbaților din orice mediu social, era cea mai atractivă prezență a Bucureștiului frământat, din anii patruzeci. A fost o prostițată cu renume, deși își dăruia trupul, în ciuda tuturor încercărilor bărbaților, mereu interesați, nu își deschidea inima. Aici era misterul femeii, legenda urbană, dar și misterul perioadei, secretul femeii care a dominat/domină prin amor la modă, prin legendă...

Zaraza cunoscută, prin Maria, bună prietenă cu Prințesa Martha, dar și prin cei din anturajul Palatului Mogoșoaia, lumea importantă din societatea românească și dintre oamenii de la ambasadele din București. Acest lucru se datora atât prin întâlnirile organizate de Prințesa Martha Bibescu, cât și prin relațiile lui George, soțul acesteia, în timpul multor serate, unde tânăra intrase în legătură cu oameni de mare influență din anturajul familiei Bibescu, cu relații în toată Europa. În fond, după cum arată Ion Dulugeac, a fost special pregătită de familia Prințesei pentru a activa ca spioană în aceste cercuri, știut că în pat, bărbații cedează multe informații. Numele îi vine de la un cuvânt țigănesc, *zarzăr* – Zaraza (p. 52).

Prințesa i-a oferit educația necesară, plus resursele, prințul, soțul, a inițiat-o în tainele iubirilor de ocazie, a format-o ca valoare pentru politica românească într-un domeniu complex, complicat, cu risc. Prin farmecul ei, se putea ajunge la mintea multor bărbați, așa s-au aflat multe din informațiile care ar fi putut avea impact asupra țării, activitate delicată, realizată cu multă știință. A investit într-o femeie frumoasă însemna a avea succes în politică, a deține chile multor sfere de influență. Mama Zarazei, Didina, a născut-o în casa lui George Popeangă, director de fabrică, un

om important din lumea afacerilor, apoi copila va fi preluată și de Ion Dulgheru, angajat și apropiat al familiei princiare, la palatul de la Mogoșoaia.

„Prințesa îi insuflă fetei un fel de egoism feminin, ce urma să o facă independentă de iubirea și pasiunile bărbaților, când o să se facă mare. Văzând că frumoasa copilă avea o minte ascuțită și o memorie scilpitoare, se gândea că o putea ajuta în viitor pentru acțiunile sale, alături de prietenii ei de la diferite agenții de spionaj, în diferite misiuni, pentru care tânăra copilă urma să fie instruită de către nevasta principelui Bibescu” (p. 59).

Pe de altă parte, Didina se va retrage la Brăila într-un bordel la modă, trăind o viață facilă. Pentru vremurile acelea, viața la bordel însemna mundanul la dispoziție, lumea accepta viața femeilor din acel stabiliment ca normală, necesară, eliberată de presiunea socială. Multe din secvențele din carte se petrec la bordel, dovadă că lumea dorea să obțină plăcerea prin căi facile. Acolo se țeseau istorii locale și istorii naționale.

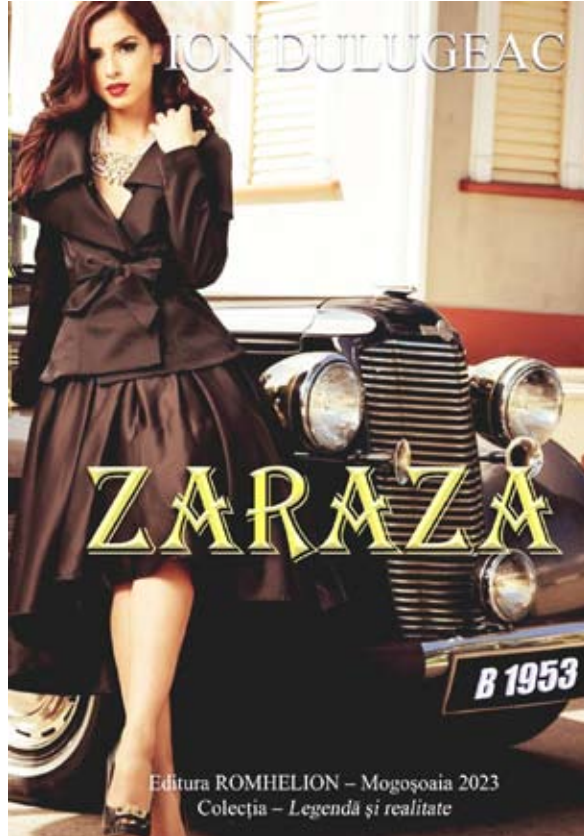
Autorul ne prezintă lumea bordelului cu naturalețe, o lume care atrăgea, dar și istoria Brăilei, locul unde se afla acesta (p. 107 și următoarele), plus istoria lui Codin, așa cum a apărut în scrierile lui Panait Istrati. Unul dintre personaje ne prezintă zona locului: „Fiind stăpânită de turci vreme de trei secole, Brăila a continuat să fie un oraș multiethnic și după ce a revenit la țara mamă. Un recensământ al populației din 1891 arăta că la Brăila doar 60% erau români, restul populației de 10% greci, 3% de unguri, 3% de bulgari, 2% de evrei, și câte 1% austrieci, turci, germani, ruși. Mai erau în oraș și locuitori de etnie franceză, engleză, elvețiană, plus macedoneni, albanezi, tătari, ucraineni, croați și țigani, le aminti profesorul” (p. 108).

De asemenea, atmosfera din crâșmele de altă dată (p. 80), anticipând marile petreceri de astăzi, cu lume complexă de atunci: întreprinzători, artiști cunoscuți, politicieni care frecventau localurile, ambasadori, oameni politici. Acolo se întâlneau forțele sociale și „puneau țara la cale”...

Pe de altă parte, nu sunt prezentați artiștii vremii, de la George Enescu și iubirile sale (p. 339), la Maria Tănase și problema legionarilor care au contractat-o (p. 405). Apar și scriitorii cunoscuți: Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, Tudor Mușatescu, Păstorel Teodoreanu sau Ion Pribeagu, etc. Sunt prezentați pe larg și compozitorii vremii, de la Ionel Fernic, cu o viață fulminantă, la Petre Burcă sau George Sbârcea. Tangențial, autorul ne redă versurile cântecelor la modă, astfel atmosfera este întregită, aducând o undă de viață boemă într-o lume tensionată. Cântăreții vremii (Cristian Vasile, Zavaidoc, Jan Moscopol, Gion etc.), care se luptau pentru cota de piață din localurile din București, sunt bine prezentați, cu pasiunile, fricile și aventurile lor.

La un moment dat, această lume aparent facilă, este chemată să salveze piesele de artă de la Castelul Peleş (p. 384 și următoarele), ceea ce s-a și petrecut, războiul aducând multe presiuni asupra societății românești, plus pericole care putea apărea din diferite zone ale Europei. Rețeaua socială, complexă, creată de Prințesa Martha Bibescu și soțul acesteia, a acționat la momentul oportun. Evident Zaraza, ajunge și în patul unui general german, tabloul de amor dintre cei doi aducând o notă de mister și farmec, toate plutind peste primejdiile vremurilor, reale și mortale. Istoria s-a scris/ se scrie și-n intimitate...

Cristian Vasile, dizeur cunoscut, a făcut studii muzicale parțial, avea talent aparte, s-a dedicat melodiilor la modă, patronii de localuri se luptau pentru a-l avea aproape, aducea multă clientelă. Se îmbrăca elegant, era amabil, a iubit multe femei, pentru unele s-a sacrificat, avea succes, multe cântecele sale fiind imprimate de marile case de imprimat discuri, din vremea aceea, după tehnologia specifică, de în-

altă performanță, conform standardelor vremii. Aventurile sale, alături de viața de artist, îl poartă alături de Zaraza. Cum avea în repertoriu un cântec celebru, Zarada, la modă în lumea întreagă, el schimbă sensul și cântecul devine, astfel celebru, după o rețetă tipică: șlagăr mondial, o femeie frumoasă, cunoscută, dorită, un mediu avid de aventură, compozitor celebru, cântăreț celebru, versurile unui poet la modă, cu impact: „Gura ta-i un poem de nebune dorinți/ Sâni tăi un tezaur sublim./ Ești un demon din vis, care tulburi și minți,/ Dar ai zâmbetul de heruvim” etc. (p. 443). Zaraza, conform rețetei muzicale...

Un personaj complicat, Zaraza, se pare, a avut girul Palatului Regal pentru a fi utilizată în interesele țării (p. 279). Iată cum se croiește istoria, de aceea lumea are nevoie și de mituri

moderne și de întâmplări neprevăzute.

„Fica boierului Ghiorghiadis și a Didinei, frumoasa Zaraza era descrisă, de cei care o cunoșteau, ca o tânără cu farmec și un exotism ieșite din comun. Fata avea buze senzuale și părul lung și foarte negru, dat din belșug cu ulei de nucă. Deoarece era mereu plină de viață, tânăra făcea furori prin localurile prin care intra, alături de cei mai bogați și celebri bărbați din vremea de dinaintea celui de-al Doilea Război Mondial. Cei din apropierea sa observau că fata obișnuia să poarte o rochie verde-praz, care îi lua ochii, în contrast cu părul său închis, că urechile bine proporționate purtau cercei lungi și mari, fiind încălțată mereu cu pantofi împodobiti cu strasuri care-ți furau ochii. Era o apariție care tăia răsuferea tuturor bărbaților din jurul său, dar mai ales stârnea invidia femeilor” (p.319).

Stilul lui Ion Dulugeac este unul realist, combinație între narațiune, documentar, povestea familiei, în toate - un tablou interesant din vremurile care au trecut peste București, cu impact asupra țării.

Deși unele tablouri fac parte dintr-o realitate echilibrată, autorul apelează la scene de amor, uneori prea numeroase, o tehnică de a atrage cititorul, știut că acestea creează interes pentru un anume gen de lectură și asigură vandabilitatea cărții. Ținta fiind chiar femeile, ele par să controleze acțiunea romanului, iar aceste scene pun în valoare puterea de seducție care a bulversat de multe ori istoria... Pentru mediul academic aceste scene constituie un motiv de a promova facilul, dar ele fac parte din viață, cu bune și rele. Cititorul având opțiunea de a alege între poveste și document de epocă. Criticii literari vor avea motive se a face observațiile de rigoare.

Despre Zaraza au scris și alți scriitori: Mircea Cărtărescu sau Stelian Tănase, iar un artist precum Tudor Gheorghe a actualizat melodia care a făcut valuri în epocă... și continuă... Ion Dulugeac nu insistă pe varianta imaginară promovată de Mircea Cărtărescu, din contră, aduce în atenția cititorului un tablou mai realist, credibil.

De reținut că romanul continuă narațiunea din alt roman, *Mamaia Anta și Prințesa* (2022), autorul fiind și directorul Editurii Romhelion. A promovat mai multe cicluri/ colecții prin cărțile scrise și publicate: *Viața la țară*; *Vise spulberate*; *A fost odată la... Jilava*; *Femeile prin viața noastră*; *Legendă și realitate*. Toate având menirea să promoveze realismul care marchează viața oamenilor, cu dramele și bucuriile lor, epocile fiind schițate prin forța iubirii. Un joc între facil, mit, istorie aspră, violență și șiretenie. Secretele, spionajul, aventurile bărbaților sau ale femeilor, piperul istoriei, recuperarea memoriei, sunt teme care atrag mereu...

Dincolo de legenda urbană, faptul că Zaraza a fost implicată în numeroase acțiuni de spionaj, sfârșitul ei, promovat de folclorul urban, arată că lumea are nevoie și de mituri moderne pentru a acoperi slăbiciunile unor personalități ale vremii...

Constantin STANCU

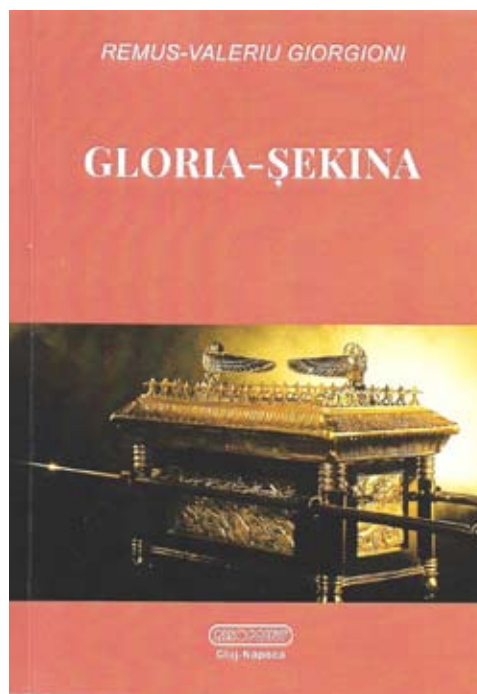

Despre „aprinderea neuronilor” cu Remus-Valeriu Giorgioni

Pasionat de efectele credinței creștine în viața omului, dar și în viața socială, a colectivității, Remus-Valeriu Giorgioni revine cu o temă dragă, *Gloria lui Dumnezeu*. În cartea de analize și eseuri *Gloria-Şekina (Vol. II) – Elemente ale Cunoaşterii*, realizat la Editura RISOPRINT din Cluj-Napoca, în 2024, autorul ne propune, și realizează, mirajul cunoaşterii din perspectiva teologiei creștine sistematice. Nu se limitează doar la această latură, avem și apologetică, hermeneutică, principii științifice, aspecte ale literaturii prin prisma eseului bine acordat la valul istoric. O carte complexă, curajoasă, incomodă pentru ateii, amatori și formatori de opinie interesați. Cunoaşterea se bazează, subliniază autorul în cartea sa, pe un complex de factori, forțe și prezențe acceptate de doctrina creștină. La baza cărții stă Biblia, cu toate palierele sale, apoi, concepte ale științei și alte laturi ale cunoaşterii. Se pune accentul pe importanța revelației creștine, apoi a rațiunii, punctându-se firul roșu care străbate istoria oamenilor, așa cum s-a fixat prin cuvintele specialiștilor. Titlul este unul avertisment, sunt doar elemente, deci părți ale unui proces mai amplu de cunoaștere. Forța dinamică este credința omului, el putând să aleagă din noianul de date, elementele esențiale. Biblia, în codul ei interior, dincolo de ritualuri, este cartea/ cărțile despre adevăr. Adevărul s-a întrupat în Iisus, fiul lui Dumnezeu, pe baza celor două naturi ale sale: om desăvârșit și Dumnezeu, ipostaze și ale cunoaşterii, nu doar existențiale. El este întruparea Cuvântului. Ceea ce atrage omul este Gloria-Şekina, prezența lui Dumnezeu. Titlul împrumută mesajul din cultura ebraică, din Vechiul Testament, așa cum prezența lui Dumnezeu s-a manifestat oamenilor inițiați. Prefața „Fața Domnului” introduce pe cititorul avizat în tema cărții. Postfața *Slava Domnului (Şekina) în Noul Testament*, indică apogeul cunoaşterii. Ea se manifestă deplin în Iisus Christos, norul divin semnaland prezența lui Dumnezeu și transmiterea concomitentă a mesajului divin (vezi tabloul de la Muntele Schimbării la Față). Prezența încapsulează și mesajul, adevărul.

În numeroase pagini, autorul face inventarul temelor și ideilor sale așa cum s-au revelat în Scriptură. Cunoaşterea este progresivă, se bazează pe inițiativa lui Dumnezeu, disponibilitatea omului, capacitatea de a primi mesajul divin, preluarea lui sub puterea Duhului/ Spiritului Sfânt, coagularea ideii, declanșarea voinței de a accepta și acționa conform cu aceasta, capacitatea de a realiza voința divină în viața omului și a comunității. Cartea începe cu o temă dragă evangheliștilor: evoluție sau creație, elementele științei aducând argumente pentru a depăși impasul. Oamenii de știință au acceptat, mai ales în ultima vreme, că în spatele Creației se află o minte

inteligentă, cu un proiect inteligent, evoluția trecând în plan secund. Cunoaşterea este un adevăr a credinței, omul face pași importanți în înțelegerea Creației, formându-se o cosmologie pe baze biblice, parte a științelor actuale. Cunoaşterea Universului permite cunoaşterea lui Dumnezeu. Autorul pune accentul pe „aprinderea” neuronilor, miera cunoaşterii: „Prin strunirea minții se obțin toate acele mari realizări ale gândirii, în toate domeniile, prin canalizarea ei pe un singur făgaș, fără alunecări colaterale. Modelată întruna mintea noastră are posibilitatea să înflorească, depășindu-și hotarele” (p.50). Adevărata cunoaștere se bazează pe Biblie, există a deosebire între cunoaşterea filozofică și cunoaşterea teologică. Sunt subliniate și limitele puse de inițiatorul cunoaşterii: precaritatea condiției umane, abisurile în care se mișcă omul, latura spirituală și morală, cu elementele etice, păcatul, eroarea etc. Limbajul se bazează pe mituri, legende, simboluri, analogii, pilde sau exemple, tipologii sociale de-a lungul timpului, ziceri, proverbe etc. Toate sunt specifice pentru cunoaşterea religioasă, deosebit de alt gen de cunoaștere. Giorgioni are abilitatea de a folosit acest limbaj, pune accente și trage concluzii. Unele sunt „sigilate” în teorii bine acceptate de mitologie, literatură, credință. Dincolo de limită există un drum spre lumină, o schimbare generată de prezența lui Dumnezeu. Filozofia presupune idoli, chiar dacă partea modernă a mai schimbat perspectivele. Istoria și religia se întrepătrund, religia fiind o forță socială mereu prezentă indiferent de forma de organizare socială. Triburi, grupuri de triburi, popoare agregate, națiuni, asocieri de națiuni, după cum citează autorul de-a lungul cărții. Iisus reprezintă apogeul cunoaşterii, El a fost anticipat de scrierile din Vechiul Testament, oferind reguli ale disciplinei spirituale, iar confruntarea dintre filozofia greacă și religia creștină a rezolvat problema. Sincretismul dintre înțelepciunea ebraică, filozofia greacă și valorile sociale coagulate în Imperiul Roman în primele secole, oferă codul cunoaşterii. Autorul nu se limitează doar la Biblie, face teologie sau filozofie comparată, sunt enumerați, prin idei, opere, concepte, filozofi, personalități ale culturii: de la Emil Cioran la Ravi Zacharias, la curentul osho sau Oparin, cu supra lui primordială, ori Charles Darwin, apoi antropologul David Pilbeam sau jurnalistul-eseist Lee Strobel. El se arată deschis spre teologia occidentală, bazată pe studiile unor teologi americani, apelează la cultura

ebraică și la apologeti de marcă din lumea de astăzi. Suferința permite cunoaşterea din plin, o regulă în istorie. După ce arată rătăcirea omului prin războaiele purtate de-a lungul timpului, din motive religioase diverse, scriitorul afirmă: „Dar sursa răului nu este Dumnezeu, prin voința Sa – el nu conduce planeta într-un mod absolutist-autoritarist -, ci libertatea omului. Dumnezeu doar îngăduie răul, temporar. Lăsându-i omului libertatea de a alege, Dumnezeu a creat într-un fel posibilitatea răului, dar omul este cel care – instigat de cel rău – a activat-o” (p.172). Cunoaşterea aduce speranța, o cetate – Ierusalimul Ceresc, un viitor deschis, elementele sfârșitului, dar și speranța vieții veșnice. Intrarea în eternitate datorită Gloriei Divine, ca promisiune cu elemente de certitudine, pentru unii. Celor care nu

studiază Biblia, autorul le oferă numeroase elemente ale cunoaşterii religioase, de la teologia liberală la cea socială a eliberării, ori teologia existențialistă sau cea istorică, cu accent pe teologia biblică. Celor care au preferat să se aplece asupra Scripturii, autorul le aduce argumente convingătoare că sunt pe calea corectă, a celor dedicați. Este și o carte de apologetică pentru că autorul apără credința creștină în fața post-adevărului, a relativității valorilor de azi, într-o lume globalistă, în care ideile circulă libere, fără elemente de stabilitate și siguranță. Omul fiind expus erorilor, iar cunoaşterea eronată blochează voința și realizările. Chiar dacă nu aduce totdeauna elemente noi în abordarea sa, autorul realizează o sinteză a valorilor creștine, mereu noi prin impact și coagularea forțelor sociale într-un punct de trecere. Uneori se lasă dus de valul culturii ebraice, așa cum apare în Vechiul Testament, dar revenind la actualitatea Evangheliei lui Iisus, împins de credința sa și de epistolele Apostolului Pavel. Remus-Valeriu Giorgioni afirmă: „Prin credință/ acceptarea Cuvântului, noi am reușit să înțelegem adevărul acesta veșnic: pe Chipul lui Christos, cel vizibil pentru o vreme lumii acesteia, se vede tocmai strălucirea slavei lui Dumnezeu-Tatăl (p. 238).

Pe ultima copertă se fixează esența cărții, făcându-se referire la Gloria lui Dumnezeu, sunt prezentate câteva date despre Remus-Valeriu Giorgioni, poet, prozator, eseist, colaborator la jurnalele culturale, absolvent al Institutului Biblic BIMBI (1994-1998), membru al Uniunii Scriitorilor din România din anul 1997. O carte de cultură care poate ajuta cititorul să treacă de abisurile zilnice, atât de prezente în viața oamenilor de astăzi.

Ioan Jude primise un telefon de la Bebe Apostol, Guru, nume de lipeală, omul din Capitală, cel cu afacerile de tot felul. La început nu a realizat cine îl contactează telefonic, apoi auzi glasul acestuia:

- Te salut, bărbate! Nu te-am auzit de mult. Sper să nu te deranjez, dar am o chestie cu tine, știi, afaceri obișnuite. Capitala te vrea. Când ai timp...

- Nu mă deranjezi, sunt pe recepție, provincia are nevoie de resurse! Zău, mi-ai făcut o surpriză enormă! Zii, bătrâne!

- Uite cum stă treaba, am o afacere, dar ți-o vând dacă te deplasezi la mine. Așa, prin telefon, e prea complicat. Față în față, ca la poker, nu ratăm nimic. Cum o mai duci?

- Bine, bătrâne, m-am reprofilat și merge treaba. Tot cu vedete, tot cu vedete?, întrebă Jude, sperând ca omul de la centru să nu fie deranjat.

- Nu, bărbate. Am lăsat-o mai încet, dar mișc pe unele locuri. Fetele sunt receptive și abia așteaptă o ieșire în decor! Merge treaba, știi, la noi e multă agitație și apar oportunități de unde nu gândești. Bine, te aștept, acum te las că am treabă!, răspunse Guru, semn că se

Guru, un nume de lipeală

(fragment din romanul *Migranți fără bagaje*)

grăbea, pentru el, cu adevărat, timpul însemna bani.

- Te salut, bătrâne! Provincia e de partea ta!

Telefonul acesta l-a marcat pe Jude. Nu se aștepta la el. După cele petrecute cu Bianca Drăguț, cu evenimentele din Vadu Ars, Guru a tăcut, a preferat să stea mai retras. A fost un șoc boala vedetei din provincie. Nu s-a așteptat nimeni la o așa pierdere. Bianca a fost o afacere trăsnet și, poate, unică. Bebe Apostol a jucat în continuare discret, dar nu a ieșit din joc. Ioan Jude a înțeles din mesajul celui din Capitală că lumea plusează din greu și că e pe rol o afacere bună. Din moment ce nu a transpirat la telefon nimic, era semn că era ceva interesant în mălai. Bani învârt lumea și Bebe știa acest lucru, era la locul potrivit, avea mijloacele corecte și puternice. Lumea se schimba și avea nevoie de oameni ca el.

Ioan s-a deplasat în Capitală, a luat

legătura cu Bebe, au stat de vorbă la un local exclusivist, ceva pentru VIP-uri, un loc anume pentru discuții din care ies bani. A rămas surprins, aproape blocat de schema propusă de Guru. Nu se aștepta la așa ceva. Trebuia să ducă un pachet în Ungaria, într-o localitate destul de aproape de graniță, să-l livreze la un sârb care îl va contacta, într-un motel de pe autostradă. Bebe i-a dat toate detaliile. Jude se mira, nu înțelegea, i se părea periculos, extrem de periculos. A avut instinctul de a se retrage din schemă. Îi era teamă, pe de altă parte, că nu se va mai apela la el, că va pierde proiecte, oportunități. I s-a strâns inima, a încercat să se concentreze pe oportunitatea de față.

- Bărbate, i-a spus Guru, ți-o dau direct, nu mă feresc de tine, nu ne aude nimeni aici, în separeu, e o afacere tare! Sunt pașapoarte false, pentru migranți. Lumea circulă spre Europa, sârbii sunt călăuze bune! Nu-ți fie frică. Le am din

sursă sigură, nu știe nimeni. Sfatul meu e să te deplasezi în Ungaria, să inițiezi o afacere acolo, ceva cu livrări, servicii, știi tu. Trebuie să acoperi situația reală. Suma e prea bună pentru ca tu să o ratezi!

I-a spus suma. Jude nu-i venea să creadă câți bani sunt în joc. Trebuia să riște, să intre în joc. Cu mălaiul acesta se făcea om pe toată viața, se putea realiza.

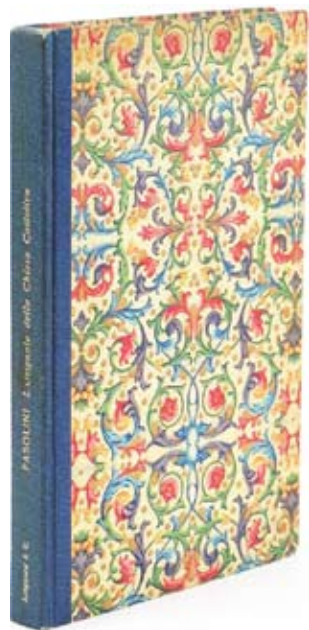
Întors în Vadu Ars, Ioan l-a contactat pe Moise Buzatu, i-a cerut oferta în scris, mostre și alte detalii. Omul era stăpânul depozitelor, avea stoc. Au discutat serios despre o eventuală livrare în Ungaria, despre alte detalii ale afacerii. Pe urmă, l-a contactat pe Bill Zugravu, i-a propus un eventual turneu în Ungaria, pentru restaurante care organizau petreceri de sărbători sau în serile romantice. Bill era obișnuit cu astfel de turnee prin străinătate, avea și un repertoriu cu melodii străine din toate zonele lumii. Se descurca singur, avea orgă, stație, toate dotările pentru un astfel de turneu. Îi cădea bine o ieșire, dorea să se relaxeze după boala suferită, să-i demonstreze lui babacu cel viteaz că el se descurcă și fără sprijin politic.

Constantin STANCU

Pier Paolo Pasolini (Bologna, 5 martie 1922 – Roma, 2 noiembrie 1975) poet, scriitor, scenarist, dramaturg, cineast și jurnalist, considerat printre cei mai mari artiști și intelectuali ai secolului XX. Pier Paolo Pasolini a fost romancier, lingvist, eseist și traducător, nu numai în italiană, ci și în dialectul friulan. *Pier Paolo*, cum obișnuiau/obișnuiesc să-i spună apropiații săi, a fost ucis cu brutalitate în noaptea dintre 1 și 2 noiembrie 1975. Cercetările penale au arătat că Pasolini a fost călcat de mai multe ori cu propria sa mașină, un Alfa Romeo 2000 GT Veloce. Cu toate acestea, conform documentarului televiziunii Arte, *The Pasolini File* (2013), nu au fost găsite urme de anvelope pe cadavru. Mai degrabă, rănile au indicat că un obiect metalic contondent a fost folosit la lovire. Multe dovezi de la locul crimei au fost distruse (*sic!*) din cauza unei investigații judiciare (*pare-se voit, n.n E.D.P*) necorespunzătoare. Uciderea lui Pasolini, pe plaja Idroscalo di Ostia, nu

a fost pe deplin clarificată nici până astăzi. Pino (Giuseppe) Pelosi, șarlatanul condamnat pentru omucidere, a spus în 2005, contrazi-când mărturia sa inițială, că l-a ucis pe Pasolini la cererea unor indivizi neidentificați. Se pare însă, părere împărtășită de mulți apropiați ai săi, că adevărata cauză a crimei a fost faptul că Pasolini a spus într-un interviu din 31 Ottobre 1975, cu o zi înainte de a fi ucis, că el știe și va dezvălui numele celor implicați în jocuri politice de culise din Italia acelor ani. «[...] *Io so i nomi dei responsabili della strage di Milano del 12 dicembre 1969. Io so i nomi dei responsabili delle stragi di Brescia e di Bologna dei primi mesi del 1974. [...] Io so tutti questi nomi e so tutti questi fatti (attentati alle istituzioni e stragi) di cui si sono resi colpevoli. Io so. Pasolini a fost înmormântat la Casarsa della Delizia, localitatea de baștină a bunicilor săi. Casarsa este și decorul piesei sale din 1944 *Turcii din Friuli* (Furlan I Turcs tal Friül).*

II
Hristoase, trupul tău
de imberb
e răstignit
de doi străini.
Sunt doi tineri agili
cu umeri înroșiți
și ochi azurii.
Ei bat cuiele
iar giulgiul flutură
deasupra pântecului Tău...
Ah ce grozăvie
să pângărești
cu sânge fierbinte
trupuri de culoarea zorilor!
Cândva copii,
acum or să mă ucidă,
ah câte zile
cu jocuri senine
și inocențe.

III
Hristoase întru pacea
supliciuului Tău,
rouă pură
a fost sângele Tău.
Poet senin,
frate rănit,
Tu ne vei vedea
cu trupurile noastre
splendide
în cuiburi de eternitate!
Apoi suntem morți.
Și la ce au strălucit
pumnii și cuiele negre
dacă iertarea Ta
nu ne-a privit

Patimile

I
Hristos simte
în trup adierea
miasmei morții.
Of ce îngrozitor e
să te simți îndurerat!
Marie, Marie,
aurore eterne
câtă durere...
Adineaori eram copilandru
iar astăzi mor.

Ortodoxia

Eu (alții nu pot vorbi)
Aș vrea să vă vorbesc mai degrabă despre ploaia
care cădea deasupra dinaintea portalului domului din Tours;
acolo era o cerșetoare
Sunt aici, adăpostită doar de ploaia
care cade apăsător pe Tours, dar nu sub acoperiș,
și strălucește pe marmură, asta e tot ceea ce văd,
oare câte zile încă?
Măine, va ploua negreșit, iar eu voi fi aici,
sprijinită de poarta bisericii cu spinarea mea gârbovită;
așa va trece toată ziulica.
Imaginea marmurei ude, portalul din piatră gri:
ultimele vise înainte de a muri.
Am să apar și am să dispar, din acest loc.
Ca și ziua care revine și pleacă iarăși.
Mă veți găsi apoi aici și într-o zi cu soare,
într-o primăvară târzie.
Ea a fost martora gârbovită,
despre care aș vrea să vorbesc
(eu, căci altă persoană nu e aici)
iar burnița cădea des pe marmură –
erau ultimele ei viziuni înainte să moară –
Ah, ochii cerșetoarei acoperiți de apă
într-un anume fel, pe care barbarul îl cunoaște.
Nu mai era nimeni, niciodată,
dragă Mascolo, care să suradă din ochii ploii
surâsul avangardelor ascetice
și impecabile.
N-a mai fost nimeni care în acești ani
să fie iubit cu adevărat eresia unei iubiri dezinteresate
ca și trupul celui care moare în univers
și intră într-o altă orbită (destin fericit).
Da sunt mulți eretici în tinerete, căci după viitor
este încă un alt viitor: iar eresia cere multă răbdare:
trebuie repetat de mii de ori același lucru,
pentru a predica; o predică trebuie să nimicească cu adevărat
ca și barbarul în invaziile sale.
Iar în bucuria tinerească superbă și infamă să crezi că
a poseda o nouă credință eretică
nu conține (cum ar putea fi altfel) decât o nouă ortodoxie;
care va avea apostolii săi, șantajști seducători,
cu complicități doctrinale, alianțe camaraderești,
multe lucruri de făcut,

dintr-o zi eternă
de compasiune?

IV
Hristoase rănit,
sânge de violele,
pietate în ochii limpezi
ai creștinilor!
Floare înflorind
pe muntele îndepărtat
cum am putea
să te plângem, oh Hristoase?
Cerule e un lac
mugind în jurul
Calvarului mut.
Ah Crucifix,
îngăduie-ne înmărmuriți
să te contemplăm.

V
Hristoase, sărmanilor tăi fii
risipiți în nemărginirea
cerului vieții,
iată, murind
Tu lași acest Chip împlinit.
Copil gingaș,
trup nevinovat,
bucle de lumină...
e Sfântul Ioan.
Pierduți în norii
indiferenței,
la Sinele tău ne chemi
și la Sinele tău ne călăuzește
acest Trup al Tău.

VI
Hristos se întoarce
în trupul Său.

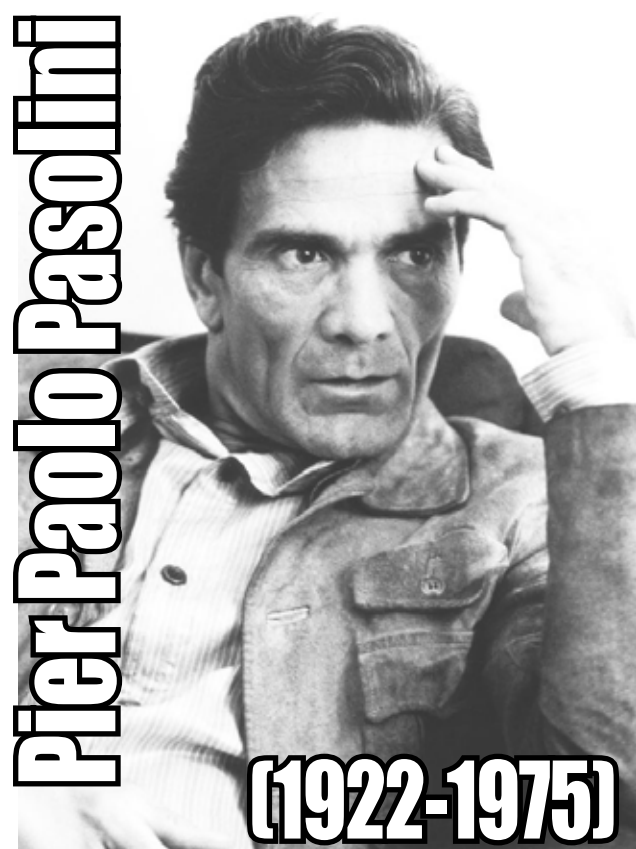
Din sine se depărtează
înspre sensuri fierbinți
câmpii elizee ale privirii
pupila Sa?
Aici chiar e orb,
oprit pe oase:
o pasăre
însângerată
pe un țarm.
În urmă, lumina
descompune cerul.
Prin văi
și pe piscuri
nicio voce:
ultimul și dulce
foșnet e șarpele
care se târăște.
O Doamne ce umbre
în miezul strălucirii
fulgerului!
Samaria
se cufundă în întuneric,
moartea tună
peste un cimitir
cu straturi proaspete de flori!
Pulbere și frunze
ecouri ale vocilor
rătăcite în vânt
în întuneric trist.
Ah suntem oameni
uităm.
În urma lui Hristos
pe munții morți
cerul fuge,
e un râu orb.

Din „*L'usignolo della
chiesa cattolica*”, *Lon-
ganesi, Milano 1958*

**un dispreț exaltat și aproape firesc împotriva necredincioșilor;
studenți italieni la Paris –
Dar era „Manifestul” despre care trebuia să vorbesc
(cum mi-ați cerut voi)
Ereticul, așadar, nu caut cu iubire dezinteresată eresia:
nici măcar n-o visez!
A pus dinaintea seriozității seriozitatea;
a cercetat puritatea originară a învățurii.
A luptat, în realitate, pentru adevărata ortodoxie.
Ș-a opus obișnuințelor și degenerărilor.
În vreme ce eu (eu, impurul) îmi revăd cugetul,
negăsind altceva decât revolte
îndemnatate de o frică secretă de ordine.
Ortodoxia mocnind în adâncul revoltei
opunându-se acoliților care au cedat istoriei
și nevoilor ei.
Autorii „Manifestului” așadar, au fost temerari
pentru ca să creeze o nouă certitudine,
noi adăposturi pentru aceia
Sunt aici, doar adăpostită de ploaie
și cer credincioșilor de pomană;
dar până acum numai unul a intrat în biserică,
ca să se roage; ceilalți doar ca s-o viziteze;
iar un student german stă de o oră dinainte-mi ca o luminare,
așteptând răbdător să înceteze ploaia.
A venit să vadă ce au știut să facă
bravii săi părinți; iar această ploaie rece
e ploaie de primăvară.
Când această biserică are să rămână goală
cine voi fi eu?
Cineva care vine și pleacă:
ultimele mele viziuni înainte să mor.
Nimeni n-a vrut vreodată să distrugă această biserică.
Mascolo, nimeni, în afară de barbari,
n-a vrut vreodată să distrugă o biserică,
de aceea construiesc aici o alta; vom avea două!
Și fiecare va avea cerșetorii ei
care vor da ortodoxiei sfîntenia.
Cât despre mine voi continua (ca prima persoană, se-nțelege)
să am de la barbari acea idee poetică
care îmi face viața mirifică.**

15 aprilie 1970

din volumul „*Trasumanar e organizzar*”,
Garzanti, Milano 1971.

Sexul, consolare a mizeriei!

Curva e o regină, tronul ei
e o ruină, pământul ei o bucată
de pașiște dezgustătoare, sceptorul ei
o poșetă roșie de lac:
se tânguie noaptea, murdară și feroce
ca o mamă străveche: își apără
avutul și viața ei.
Proxeneții, în jur, în cete, buhăiți
și răvășiți, cu mustățile răsucite ori pe oală,
sunt șefi, regenți: își înfăptuiesc
afacerile lor de o sută de lire pe întuneric,
făcând cu ochiul în tăcere, schimbând
cuvinte de ordine: lumca, exclusă,
tace în jurul lor, cei excluși,
hoituri tăcute de fiară.

Dar în gunoiul lumii, se naște
o lume nouă: se nasc legi noi
acolo unde nu mai e lege; se naște o nouă
onoare acolo unde onoare e dezonoarea...
Se nasc puteri și noblețe, feroce, în
mulțime de spelunci, în locurile nemărginite
unde crezi că orașul se termină, și unde
în schimb începe iar, dușmanul, reîncepe
de mii de ori, cu poduri
și labirinturi, șantiere și fundamente,
în spatele mareelor de zgârie-nori,
care acoperă orizonturi întregi.
În comoditatea iubirii,
mizerabilul se simte om:
își construiește încrederea în viață, până
la disprețuirea celor care au altă viață.
Copiii se aruncă în aventură
siguri că se află într-o lume
care se teme de ei, de sexul lor.
Mila lor constă în a fi nemilos,
puterea lor în superficialitate,
speranța lor în a nu avea speranță.

Din *La religione del mio tempo*,
Garzanti, Milano, 1961

Prezentare și traducere: **Eugen D. POPIN**
■ Continuare în pagina 24

Cartea în trei limbi. Două antologii lirice pentru Europa de sud-est

Ionel BOTA

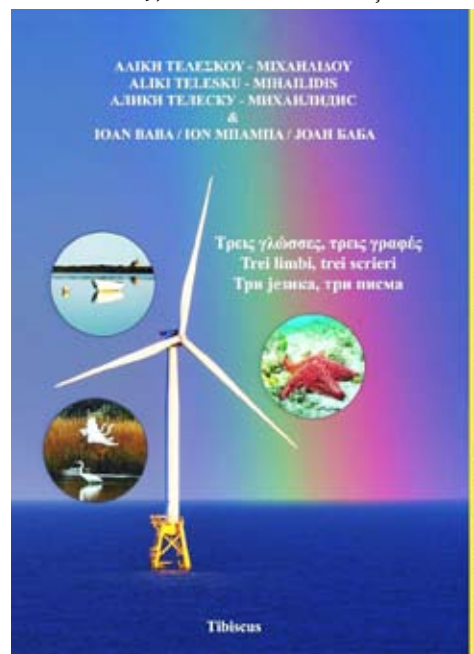
■ Continuare din numărul 129

● Un autor complex, format la universitatea clujeană, în România, membru al Uniunii Ziaristilor Profesioniști, trăitor la Panciova, în Serbia, unde este redactor la „Libertatea”, **Valentin Mic** scrie o poezie a imperativului seismicelor emoționale, oarecum aidoma rockerilor excentrici dar ambalajul liric are o marcă profund personală (o definire a democrației opiniei, în poemul *În sfârșit ceva concret*: „Eram aproape convins/că pe noi ne leagă ceva mai concret/decât trenul de la miezul nopții,/cel într-o singură direcție.”), obliterând morfologiile istoriei-monadă. Voivodina natală („casa noastră comună”) este, aici, cronotop, iar în altă parte neofigurativismul românesc înlătură, strategic, iluzia unui demers perimat și întreține un discurs intempestiv, de posibil narator auctorial trăindu-și impredictibilul, sub semnul reflexelor mistice. Cuvântul, *dramatis personae*, evocă, edifică, devine anvergură a sacralului, e metapoezia: „Cred în creaturi mistice,/balauri cu șapte capete/femei cu trupul de leu.../Mă compar din când în când/cu Sfinxul/și nu cedez ușor amenințărilor./Eu sunt primul și ultimul./totul și toatele./Eu sunt rege și slugă/eretic și credincios,/figură biblică/și chiar prooroc când e nevoie./Sunt poet și pot fi ce vreau,/pășind onest pe lama cuvintelor.” (*Pășind pe lama cuvintelor*, p. 65).

● O umanitate esențializată întâlnim în lirica lui **Ivo Muncian** (Timișoara, România), membru al Uniunii Scriitorilor din România și al Uniunii Scriitorilor din Serbia, redactor la publicațiile limba sârbă din România. Sub crusta unui clasicism rezidual, eul liric este „observatorul” condiției traumatizante a istoriei, omul sentimentalului anchilozat își simte periclitată condiția androgină („Despre începuturi se poate vorbi probabil/de la primele ore ale zilei de luni/când se scutura nesomnul nopții de duminică/și se căsca în față un gol/la fel de rotund precum traseul tramvaiului 6/în care ne-au refuzat să ne coacem visele.”), între cer și mocișcă viața cere abordarea frontală. Eul omniprezent e constructorul ideții, în vreme ce poezia (lumii omului) glosează elanuri, optimisme, însăși iubirea e o convenție neverosimilă câtă vreme excludem marginile vieții și ne dedicăm numai cotidianului anodin: „Ziceai atunci, sub umbrelă,/că regreti că și sărutările noastre/se vor preface în praf și pulbere/și că vântul le va răzleți./Astăzi te pot contrazice/pentru că n-ai avut dreptate./Din sărutările noastre/a răsărit fiul nostru.../Și, de bună seamă,/ambii noștri nepoți/vor umbla tot visători/de la primul sărut sub umbrelă.” (*Idilă sub umbrelă*, p. 71). Lumea trebuie rescrisă sub semnul tutelar al amintirii, râul interior al nostalgiilor irumpe în memoria ființei vulnerabile. Eu fragil, societate (lume) fragilizată, viața rămâne acel traseu inițiativ iar alun-garea poeziei din cetate va fi pentru **Ivo Muncian** actual coincident desaccralizării umanului: „Aici nu mai există podulețul știut -/Ori l-a luat apa, ori neglijența umană./Fie cum o fi,/Cu toții rămânem mai săraci/Cu un loc pentru visare./Spun că scuarul s-a scamoșat ca o capră bătrână/și trebuie trimis în nefire./Oricum va fi să fie./Mâine cineva/Nu va mai avea unde să plângă./Grădina zoologică din pădurea trebuie lichidată -/Fiecare are dreptul să trăiască unde vrea./

Mă tem numai că într-o bună zi/Și pe om/O să-l dați afară din anticariate.” (*Reformarea lumii*, p. 75-76).

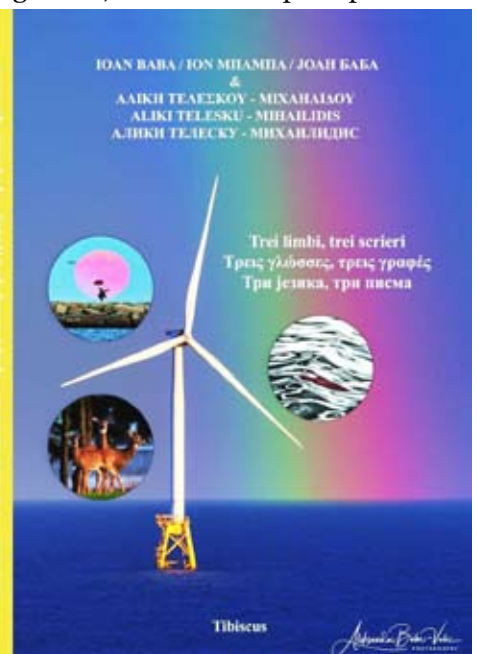
● Între optzeciștii strălucitori ai Banatului Montan, alături de inconfundabilul Ion Chichere, menționăm pe **Liubița Raichici** (Reșița, România), cu scrisul ei magic, cu experiența talentului ei, confirmată de la debut, fie în Serbia, fie în România. Pentru poeta, membră a Uniunii Scriitorilor din România, prezentă și în această antologie, poezia înseamnă un regim fantastic al vieții, topos al eului descifrând idealități orifice („Mama întorcea/soarele în urma mea/să nu fiu în întuneric niciodată.”), vibrând în mutații cheie

și o poeticitate paradoxală, grațios-aspră („În urma mea nu vreau/să rămân eu”) dar întotdeauna cu un patetism controlat. Un nereprimat patos, totuși, de vreme ce o carnalitate a imaginației își află „reprezentări” în parabolic și în analogia spațiului scriptural („În această noapte cerul se coagulează-n pământ/Sărmanele furnici cobor în oase/Trupul ingerului meu inconștient e culcat la podea”, citim în poemul *Spaimă*), iar magma lirică e imprimarea unui etos specific. Pentru Liubița Raichici orice poem reprezintă un bun forjat pentru împlinirea capodoperei. Poemul este țara miracolului fără de nume, ostrovul lui Dumnezeu, moartea și renașterea lumii, memoria consecutivă a ei, credința: „Plâng frescele de la Sfântul Gheorghe./Îngrozitor de conștiente,/știu câtă moarte va îndura/fiecare viață/care intră pe ușa lor...//Cineva, binevoitor, a tras zăvoarele/de pe ochii mei/și nu mai ating rimpul...//Iar eu nu sunt în stare/să răspund/câți ani aveam/când mă aflam în pântecul mamei/înainte de a mă naște...//Numai busuiocul de după roata fântânii/mi se arată proaspăt,/încă din timpul Botezului lui Cristos...”. (***, p. 84). De remarcă la poeta din Caraș-Severin voința de a nu se lăsa contaminată de experimentele colegilor de promoție, ceea ce explică, într-un fel, că Liubița Raichici nu a părăsit vreodată podiumul.

● O autoare interesantă este și **Aurora Planianin** (Novi Sad, Serbia), și ea membră a Uniunii Scriitorilor din România. Scrie o poezie confesivă, cu un discurs din care, însă, a alun-gat formule consumériste dar în care inocența mimată și o ironie grațios-picantă („Grăbită și ea, Herta Müller/ajunse din țara prunelor verzi/în țara cu țuică de prune galbene,/unde aveam să ne întâlnim la oră precisă/

pe alea poeteselor./Doar aici, toată avuția ta/o porți cu sine,/precum un bagaj tras pe roțița vieții.”) salvează structura neo-modernistă a edificiului liric. Se simte, desigur, plăcerea discursului dar fără convenția clamoroasă a factualului. Totul este un acord inițiativ al eului cu marele spectacol al lumii. Chiar dacă excesul de simplitate nu face bine întotdeauna asamblajului liric („Merg poezii spre morminte/umiliți și ofenșiți,/supărați și revoltați,/mergingândurați/amărați – de toți uitați./Merg poezii, merg încet/merg să-și ceară doară drept/la Înaltul cel deștept.”), poemele Aurorei Rotariu Planianin reiterează, în general, conexiunile perceptibile cu

ancestralul, cu mitul. Într-un poem, sinele freudiană asumă nuanțele claustrării destinului ființial și încearcă o despovărare iar versurile amintesc de fronda optzecistă românească, e drept, într-o scenerie mult îmblânzită: „Simt că mă contopesc/cu nămolul ăsta stupid/de lucruri și varietăți ordinare,/că tot mai des mă sufocă/golurile care plutesc la suprafața/elitismului împuțit/de starea de fapt./Regret, apoi regret și iar regret/că nu părăsisem locurile/la timpul potrivit. Oferta se topise într-o clipă/aidoma unui fulg de nea în luna dogoritoare,/iar eu rămăsesem învelită/în cearceafuri de satin/precum larva unui future/în gogoșă sa. (...).” (*Evadare din provincialism*, p. 87).

● O lirică aparte, de formulări sofianiste, poeme care au un duh al lor psalmodind misterios-imperativ asupra lumii omului, cultivă un sever antinarcisism, scrie **Mariana Stratulat** (Coștei, Serbia), membră a Uniunii Scriitorilor din România. Undeva (*Chemarea pământului*) tenebrul viscolește lăuntru ființial, devoră imaginarul („Marele nostru mister/E un trup și o conștiință/Ce pășesc pe-al vieții drum//Ochii ridicați spre cer/Căutam speranță-n credință/Până ne prefacem scrum/Sub pământ!”), în altă parte discursul este întretăiat de reflexiv și alegoric, fără a exista un control riguros al eului auctorial spre a elimina cu totul clișeizarea imaginarului. Dar un poem bun este în lumea din afara lumii, una din măștile identității așa-zicând vizuale. Abisul imprimă, ca mitem, aici, exiguitate textuală, ca o perfidă strategie postmodernistă, de imersie într-un univers miniatural: „În lumea din afara lumii/Muntele de stâncă se urni din loc./În lumea din afara lumii/Oceane înghețate se transformă-n foc./În lumea din afara lumii/Puful păpădiilor

stătea nemișcat în vânt/În lumea din afara lumii/S-au mai născut și banale poezii/Căci lumea din afara lumii/Nu-i decât o năvalnică presimțire/a verbului A FI!”. (*În lumea din afara lumii*, p. 99) Totuși, imaginarul condens evocând, în același registru discursiv introvertirile omului („Omul vrea din ce în ce mai mult/și-și calcă deseori aproapele/În egoismul său./Dar pericolul apare abia atunci/Când crede că este însuși Dumnezeu.”), configurativul temperat, atașamentul fanatic (reziduu optzecist) pentru de=construcție, evidențiază pe Mariana Stratulat și opera ei între scriitorii importanți ai comunității românești din Serbia.

● S-a scris destul de pozitiv și despre opera lui **Mihajlo Vasiljević** (Kladovo, Serbia), un autor pentru care mai cu seamă „drojdia” memoriei întreține cultul semei dar cel mai acut se întrevede în vibrațiile acestei lirici o dramă a înstrăinării. Eul coplesit de voința dezvrăjirii lumii, de-codifică un canon al „excluderii”, alienarea expandează în melancolie sumbră (p. 104), realitatea este în mod surprinzător „portretizată” chiar dacă nu echimbări de paradigmă ori cel puțin intenția de a le provoca, nu controlează teritoriile acestui imaginar. Scrisul lui Mihajlo Vasiljević e proteiform, nimic de zis, numai că rarele alunecări în himeric plusează într-o derulare ficțională, ca într-o prozodie poliformă (în *Dunărea*, de pildă, citim acestea: „Luminați de luferi./În largul cerești/Când pornim pe drumul odiseei/Lăsăm Dunării moștenire/Amintgirilr noastre să le adpostească/Să păstreze secretul nostru secole întregi/Toate rătăcirilr și speranțele noastre/Lasă să bată puternic în maluri (...).”) iar declucul fantazării pare a sugera un animism pan-teistic. Recursul la inefabilul metaforei genuine, adevărind și în cazul acestui autor că fundamentul neoclasice al edificiului liric are o valoare terapeutică. Fără timp, fără spațiu, ilimitatul, indetermi-nant, creyuzet livresc, fac din această lirică una puternic dominată de stilistica dihotomică. Frânturi din acest univers munda sunt inserierile din poemul *Poarta casei mele*: „O poartă la capătul străzii./Este deschisă până în zori./O poartă pe care soarta/N-o să mi-o mai arate./Însă care mă așteaptă azi-noapte/Luminând în ore târzii./Cu pas ușor/Ajung până la poarta casei mele/Mă așteaptă niște oameni./Întunecați contemporanii strămoșilor mei.” (*Poarta casei mele*, p. 108). Sunt, așadar, și în cazul poetului acestuia mărturii vizibile care dau seamă, valoric, de solemnitatea artei înalte.

● O surpriză plăcută este și a doua antologie *Trei limbi, trei scrieri*, de traduceri din poezia cipriotă contemporană, aceste tălmăciri în sârbește aparținând harnicei **Aliki Telesku-Mihailidis**, iar din limba sârbă în limba română traducând excelentul poet **Ioan Baba**.

● Facem, astfel, cunoștință cu o poezie de esențe tari, în cazul lui **Agatokleus Marios** (din Limassol), uzitând o metaforă de o pragmatică versatilitate („Melancolia ei/ apare ca un curcubeu// Apare cu ploaia./ toarnă, spală// și spectrul de culori/ se ridică-n ceruri”), cu obsesia compulsivă a decorului naturist coplesind sufletul uman („Cu ultima țigară salutasem/Mușcata indolentă din fereastră/și mușcata flască/ de pe terasa de nord./Nu căutasem casa./căutasem grajdul/în suburbia orașului”), din lirica lui **Kiriakos Anajotos** (tot din Limassol), cu ludismul elanurilor din carele alegorice ale poeziei

lui **Pambis Anajotos** (Limassol), doza-re *excelentissimă* a lăuntruului ființial („La sfârșitul zilei/totdeauna există cer/și poate va ploua/iar după cum stau lucrurile/umbrela/închisă sau deschisă/o păstrează omul/în regimul binefăcător.”), autori necopleșiți de ifosele unor preținse modalități „mne-motehnice” dar nici prea jucăuși în propriile plonjeuri meraforice.

● În schimb, **Nadia Anaksagoru** (Limassol) poetizează himera, fantasma, stilemul („M-am îmbătat de culorilo de ametist/Și-am înviat dimineața/Din rădăcini am înflorit/Devenind o lăcrimioară/Pe dune de nisip.”), **Aleksandra Galanu** (Larnaca) știe să „citească” realitatea pe sub arcadele de cetină ale cuvintelor-poezie („Dimineața scrie o poezie./O pune în fereastră/la uscat./dar nu la soare/pe pentru că vrea să-i păstreze/câteva picături trezite/din aventuroasa noapte.”), **Papadopoulos Mihail** (Limassol) vrea un discipolat dual ateo-creștin pentru omul denunțându-și marginalitatea („Diseară voi pleca la cimitir/Voi aduna cu grijă/Visurile morților/Și le voi depune/La Bursa de Valori//Pentru ca la Oracolul din Delphi/În sfârșit să-mi spună/Dacă există Dumnezeu.”).

● O feminină cu vocație lirică este **Evrudiki Perikleus Papadopolu** (Nicosia) cu o poezie factologică și de un impresionism sever („Ne așteptau amforele/ziua și noaptea/fără împărtașa-nie/în țara apei/ cu memoria lichidă/ cu o lumină diferită/cu întunericul strâns legat/în nopțile lungi de naufragiu.”), iar **Mona Savidu-Theodulu** (Limassol) are o lirică a fervorilor ființialului sub semnul cultului destinat („Tu locuiești în mine/Mă înrădăcinez și smulg./Sosec./Mă ridic în timp./Sosec./Iată încă mai vin./Am fost expulzată./dar iată-mă revin.”).

● Un imaginar sensibil intuim în explorările poeziei scrise de **Aliki Telesku-Mihailidis** (Krușevo, Macedonia de Nord) („Sticla strălucea/la începutul baladei/când reflexul răsăritului de soare/și-arăsfirătevantaiul de culori/în picăturile ploii de primăvară/și-n speranța unor zori chipoase./zâmbitoare-n apa-nvolburată.”) în vreme ce **Elena Tumazi Rebelina** (Nicosia) scrie o lirică interesantă, între neperisabil și fraza crepusculară a existenței („Sosește/din adâncul existenței/din adâncul orizontului/din cele mai îndepărtate profunzimi ale istoriei/din sucurile primul corp transparent./o Lumină/o lumină pură, cslmă și fără fundul mării/care înobilează totul în care/se naște viața/și viața înflorește/se bucură viața/apoi viața se joacă cu noi/și ne oferă Doamne/senzoriale daruri nesfârșite.”), **Maria Gheorghiu Frangu** (Limassol) experimentează un insolit limbaj vizual dublat de obsesia detaliului („Am ieșit cu singurătatea la plimbare/O hrănesc, o ud/Mă cocolesc/Includ radioul cu melodii preferate/Să se delecteze ca o bătrână/Dar seara./Ah! Seara?Ea devine copilă/Și nu se mai potolește.”) iar **Hristofidis Minaidis Andreas** (Nicosia) încearcă să-și reprime realul presant ambiționând amenitatea și interferând mereu o stare de reverie („Nu l-am căutat pe Apollo/izvorul artelor/dacă muzele semănau cu mine/tăcerea ar fi fost nesfârșită/dă-mi doar două picături/și încă puțină răbdare/până ploata nu va aduce/crizanteme pe Olimp.”).

● Îmbucurător este, cu această antologie cipriotă, că avem prilejul unei introspecții utile într-o literatură care integrează sursele scripturistice de extracție elenistică târzie și zestrea figurației alegorice din lecția de-compoziției neo-moderniste a poemului.

● Cele două antologii atestă încă o dată că adevăratele alianțe între națiunile continentului european nu pot avea la bază altceva mai folositor, mai bun, mai valoros decât cultura și expresia transcendențelor ei, literatura.

Alexandru
CAZACU

Spectacolul traversării

O lirică reflexiv-ironică propune cititorilor **Horia Gârbea** în recenta plachetă de versuri „Amintiri cu poduri” apărută la editura Neuma din Cluj, spre finalul anului 2021 în colecția „Ipostaze”. Nu lipsite de umor fin, trimiteri livrești și decoruri propice unei melodrame în aparență *taken lightly*, versurile sunt împărțite în patru cicluri: *Cocorul și pipa, Messembria, Rana îngerului, Bufnița din parc*. Poeziile duc cu gândul la Marin Sorescu sau Edward Hirsh. Oriunde în text se simte un puternic sentiment de teatralitate, unde zâmbetul este o formă elegantă de a răspunde micilor sau marilor încercări.

Majoritatea pieselor lirice sunt parabole asupra existenței umane privite dintr-o perspectivă hamletiană unde reflectorul analitic se îndreaptă, cu încetinitorul, spre zone și întrebări ce duc la căderea măștilor. Totul cu mijloace post-moderne de investigație relevând dimensiunea umană cu fragilitatea ei. Acțiunea umorului poate fi o soluție de ecranare, nu și de salvare, a dramei, oferind lectorului o dulce-amară *delec-tatio*: „vei putea oare scăpa/ de melancolia acestui/ amurg de primăvară întârziată/ ...../ ce concept/ are puterea să desfacă/ umbra vântată/ a serii ce va cuprinde/ lacul peste mai puțin/ de o oră” (elegie).

Exprimarea în formă fixă este prezentă alegoric investi-gând atât microuniversul și macrouniversul cotidian: „La caleașca mea, când ajungi/ Înhamă doi cai albi, doi cai murgi// ..// Voi călători prin toate acele/ Șaizeci și patru de pătrățele// ..// Și voi purta coroană de crai./ Admirând răsărituri și seri./ La Schönbrunn și la Versailles./ Când nu pot să plec nicăieri” (plimbare pe tablă).

Ori în maniera baladelor scrise de Radu Stanca, unde, o spaimă aproape difuză răzbate din acordul la un mister metafizic: „în piața mare a venit o fanfară/ deși nu-i sărbătoare nu e chiar nici un sfânt/și e lucru ciudat că azi prima oară/ nu se văd alămuri și nici tombe nu sunt//...//privitorii din piață ori de la ferestre/aut tot mai tare o fanfară cântând/un marș triumfal care îi uhiește/mai tare mai clar mai frumos ca oricând” (fanfara).

Versurile domnului Gârbea oferă certitudinea lectorului că este parte din proiectul unui *metteur en scène*. O explicație, nu completă, poate fi dată de preocupările importante în do-

meniul dramaturgiei ale autorului: „de câte ori/ recit poezie/ apare o femeie /care împinge/ un tomberon uriaș/ plin cu măturii și perii/ și care scîrție îngrozitor/.../de câte ori întră nesimțitoare/ în mijlocul recitalului meu/ tîrînd uriașul ei tomberon/femeia cu perii/ se gîndește cu duioșie/ la fiul ei/ pe care ar vrea/să-l știe într-o zi/un ilustru poet” (femeia cu perii). Într-un interviu, Traian T. Coșovei, povestea cum poezii sunt cei cărora le place mult să pună în scenă spectacole de orice tip. Drame și comedii la care pot fi chiar ei absenți sau actori secundari. Formula confesivă este una cordială evitându-se acea „euforie a deziluzior” pe care parte din poezia contemporană mizează: „și de ce nimeni/ nu vede cîmpul magnetic/ și doar acele aparatelor arată curentul din cercul de sîrmă/ și de ce nimeni/ nu vede îngerul/ și doar eu îl simt/ în visele mele/ chiar în cele din care/ am ajuns să lipsesc” (prin cercul de sîrmă).

Nu se vrea, în aceste versuri, exorcizarea unui trecut ci revizitarea lui pentru a încerca o formă de înțelegere. Deoarece poetul, în acest volum scris cu eleganță, ne reamintește cum cel mai adesea, marile și micile zbateri lirice se bazează pe seducția ce o aduce de fiecare dată încercarea de a captura inefabilul: „poezia este atunci cînd/serile de vară/ încep să miroasă/ intens a trecut” (darurile).

Vivacitatea și sarcasmul conduc la o receptare și distilare a realului mereu cu seninătate. Chiar și atunci când se ating zone sensibile cum este cazul poemului care oferă titlul volumului. El poate fi văzut ca o justificare, nu singura, a întregului demers liric bazat pe memorare „...atâtea poduri să-mi amintesc/ ce multe râuri am traversat/.../dar cu Styxul ce ai să faci?” (Amintiri cu poduri)

Volumul lui Horia Gârbea rămâne o colecție de amintiri ale trecerii prin încercări la capătul cărora se va putea mereu reflecta. O traversare inițiată a unor poduri aflate undeva, cândva, reale sau imaginare, oferind o reverie moderată cu un arsenal metaforic bine dozat ce conferă exprimării egalitate cu scopul propus. Balanța între formalism și problematic este menținută într-un just echilibru. Vocea lirică conturează gradual o participare la misterul peisajului inducându-se senzații asemenea celor generate de heteroutopia lui Foucault: „asta să n-o să spu la școală/ asta să n-o povestești de crăciun/ bunica să nu aștepte c-o știi/ cît de frumoase sînt cărțile/ pe care nu poți spune/ că le-ai citit/ cît de frumoase sînt strigătele/ pe care nu le-ai auzit/ pe pod niciodată” (strigătul de pe pod).

Tripticul Cavalerilor Crucii

Cu *Ultimii cruciați*, al nouălea din seria *Cavalerii Crucii*, care rotunjește *Epopoea Ștefaniiană*, Andrei Breabăn completează și coroborează informația istorică din volumele anterioare – *Visul Măriei Sale*, *Castelul de pe Nistru*, *Poarta Războiului Sfânt*, adoptând, acum, *relatarea istorică*, bazată pe narațiune, renunțând la dialogul preponderent în celelalte volume.

Construită ca un triptic: partea întâi, *Cavalerul Alb. Ioan Românul – Eroul Creștinătății*, dedicată lui Iancu de Hunedoara; partea a doua – *Cavalerul Dreptății. Vlad Țepeș, De-ale Drăculeștilor*; partea a treia – *Cavalerul Crucii. Ștefan cel Mare și Sfânt al Moldovei*, narațiunea istorică, prezentată din perspectiva obiectivă a unui povestitor istoric care creditează nonficțiunea, îmbrăcând-o, pentru facilitarea receptării, în hainele ficțiunii – descriere, portret, se ramifică urmând arhitectura unui templu, cu rezonanțe de simfonie a destinului.

Astfel, primeleșasecapitole: *Înslujba Creștinătății, Turcii selgiucizi și Imperiul Otoman, Imperiul otoman și fundamentele lui, Începutul cruciadelor antiotomane, Iancu de Hunedoara – între adevăr și legendă, Începuturile ascensiunii lui Iancu de Hunedoara*, constituie un fel de *uvertură*, o expunere a faptelor, în același amplu context european. De la capitolul *Bătăliile lui Iancu de Hunedoara cu turcii*, detaliate în 15 subcapitole cu titluri semnificative, *Campania din Serbia din anul 1441*, de exemplu, începe, pe principii monografice, îmbinând biografia omului cu cea a conducătorului, relatarea faptelor care au condus la supranumirea lui Iancu drept *Atlet al Creștinătății*, iar, pentru istorie, *Cavalerul Alb*.

Acest capitol dedicat, în tripticul personalităților, lui Iancu de Hunedoara are rolul unei *addenda*, o concluzie la celelalte volume care l-au avut ca protagonist. Scriitorul care îmbinase ficțiunea cu nonficțiunea, de această dată, transferă istoricului sarcina acestei sinteze, fixându-l, astfel, deopotrivă, în istorie și în legendă.

Cea de-a doua parte, *Cavalerul Dreptății*, dedicată lui Vlad Țepeș, realizează aceeași amplă relatare istorică, de tip monografic, sintetizând, ca-ntr-o monadă, principalele momente ale vieții și existenței domnitorului. Biografia este reconstituită având în vedere fundalul epocii medievale, cu dominantele ei, una dintre ele fiind lupta pentru creștinătate, lupta antiotomană. Următorul cerc de semnificații îl constituie datele de familie – familia Drăculeștilor și, pe acest fundal, copilăria, pribegia lui Vlad Țepeș, în destinul căruia Andrei Breabăn vede, mitic, o pasăre Phoenix, capabil, așadar, de renaștere spirituală.

Având un puternic caracter polemic, un capitol, ultimul, are un titlu interogativ: *Vlad Țepeș – Înger sau demon?* Andrei Breabăn face din documentarea sa principalul argument în reabilitarea imaginii domnitorului, grav afectată, prin excesul ficțiunii, de mitul lui Dracula, mit modern, introdus în circulație universală, în 1897, de scriitorul irlandez Bram Stoker. Ideea lui Andrei Breabăn are în vedere adevărul că o personalitate istorică trebuie văzută și supusă judecății istorice, prin relevanța documentului, așadar, prin ceea ce spune istoria ca fapt concret, atestat, nu prin ceea ce spun poveștile, mitul.

Prevalentă în economia construcției, față de celedouă părți, este domnia lui Ștefan cel Mare și Sfânt, *eroul creștinătății*, protagonistul părții a treia, cea mai amplă. Tehnica relatării rămâne aceeași, de tip monografic, cu suita de cercuri concentrice – context european, contextul istoric al țării, dominat de lupta pentru putere între urmașii lui Alexandru cel Bun; e, apoi, biografia exemplară a Eroului, cu dublă reflectare, cu echilibrul ficțiunii și nonficțiunii: în basm/mit și în istorie, urmărită de la momentul asasinării tatălui său, la Reuseni, de către fratele lui Petru Aron, până la preluarea, în 1457, a tronului Moldovei.

Între aceste momente, se instalează *bildungsromanul*, formarea personalității eroului, *lungul drum al pribegiei* fiind, în reprezentare simbolică, necesar, în scenariul de inițiere al destinului, pentru fundamentarea personalității sale, pentru ca el să devină ceea ce este.

Ștefan cel Mare este om al timpului său – un *flexiv*, cu aplecare spre contemplație și meditație, și un *om de arme*, un viteaz curajos în luptă, cu o gândire de conducător format, înzestrat, ca Atena, cu toate trăsăturile eroului. Îmbinarea armonioasă a acestor calități – contempativul și titanianul, înclinația, simultană, spre contemplație și fapta titaniană, îl definesc ca personalitate și-l delegează, în fața istoriei, ca *alesul lui Dumnezeu*, omul cu har și destin istoric merit faptelor mărețe.

Pagini culturale băimărene

Odiseea filosofică a conștiinței și alte texte

Antoaneta TURDA

te, de-a lungul timpului, în revista acestei instituții) din care răzbate o confesiune sinceră asupra unor stări de fapt din cotidianul socio-cultural local și național.

Apărută în plin avânt globalist, cartea dezvăluie odiseea unui intelectual român dintr-un colț al României, a cărui voce folosește o gamă bogată de tonuri (ce trec de la cel suav la cel răsunător) pentru a-și exprima, cu maximă acuratețe, gânduri, trăiri, sentimente. Am parcurs cu multă bucurie paginile ce evocă miraculoasa lume a bibliotecii și a bibliotecarilor, acești funcționari aparte, în aparență modești, dar înzestrați cu harul de a trasa punți între cititori și cărți, punți fără de care bibliotecile ar fi goale, mai ales acum, în epoca Internetului.

Am citit cu admirație paginile dedicate câtorva polemici (cu idei atât de bine argumentate încât nu cred că au produs supărare nimănui ci doar o „trezire” la realitate și un îndemn la onestitate și atenție în munca de cercetare). Scriind fără resentimente, ci doar din dorința de a discerne bine lucrurile, își asumă roșirea adevărului, nu din orgoliu personal, ci din grija pentru rigoarea necesară în întocmirea dicționarului, în asumarea unor informații ce țin de istoria literară și filosofică. Vorbind aici despre rigoare, nu pot să afirm că pasajele acestea sunt plecticoase sau rigide căci, pătrunzând în labirintul ideatic al temelor dezbătute, dai peste pagini care te absorb prin cursivitate și aplomb. În această sferă ideatică, cititorul are adevărate revelații spirituale, căci descoperă informații prețioase despre polemici celebre, noi și vechi.

Am citit cu ardoare multe și foarte bine documentate pagini despre George Pop de Băsești, originar din comuna Băsești (aflată la 58 de kilometri de orașul meu natal, Baia Mare, deci o distanță ce poate fi parcursă în aproximativ o oră) și cele despre Bălcescu și pașoptiști (publicate în revista orădeană *Cele trei Crișuri* și în revista *Academica* din București) despre care afirmă: „Deși înfierează cu asprime lipsa

de obiectivitate, subliniind deseori incompatibilitatea dintre istorie și neadevăr, pașoptiștii sunt conștienți că deplina obiectivitate rămâne un ideal frumos și nobil, ușor de afirmat teoretic, greu însă de realizat în practică.” Abordarea istorică și națională nu se rezumă, în cazul lui Florian Roatiș, doar la evocări ci, făcând apel la conștiință, (așa cum sugerează titlul) este prezentă în câteva texte din care răzbate o cruntă amărăciune asupra stării de fapt a României contemporane (*Corectitudinea politică: ideologie sau religie seculară?*, *Învățământul românesc: încotro?*, *Patrie și patriotism - concepte desuete?*) dar și o caldă pledoarie pentru cunoașterea istoriei naționale, capitol care încheie această carte care ascunde în ea misterul unor lungi neliniști și bucurii. Aflată între două lumi (cea răsăriteană și cea apuseană) țara noastră nu putea fi altceva decât ceea ce este: una a contrastelor în care revolta referitoare la o stare sau alta de fapt,

întotdeauna este alungată de admirație pentru personalitățile pe care le-a dat, de-a lungul timpului. Fascinat, de mult timp, de Nicolae Steinhardt, autorul îi dedică și aici, un generos spațiu. Sunt evocați, apoi, Nicolae Labiș (a cărui soră a avut o întâlnire cu cititorii băimăreni, acum câțiva ani), Edgar Papu (nume legat de conceptul de protocronismul românesc menit a scoate cultura română din tiparul minoratului), Anca Sîrghie, din Sibiu (care a întreținut o corespondență cu Nae Antonescu între 1976-1989, de a cărei prezență se bucură colectivul revistei bibliotecii băimărene, grație unor articole foarte interesante). Din sumarul volumului mi-a atras atenția, în mod special, un articol publicat în cotidianul local *Graiiul Maramureșului* referitor la lexiconul regretatului medic-scriitor Victor Coroianu (care a făcut parte din diaspora

română din Germania dar care a publicat cărți și la Baia Mare): *Ultimele cuvinte ale unor oameni iluștri*. File pline de căldură sunt dedicate unor personalități ce au marcat viața culturală a urbei: Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii „Petre Dulfu”, filosoful Nicolae Iuga, inginerul silvic (cu reale calități scriitoricești) Ioan Nistor Bud, discretul și trudnicul critic literar Săluț Horvat, ziaristii de pie memorie Vasile Radu Ghenceanu și Augustin Cozmuța, care au lăsat, în urma lor, nu doar articole risipite în presă, ci și cărți de o certă valoare literară.

Carte plină de nume, date și amănunte demne de reținut, totuși nu plectisește cititorul (mă refer aici nu la cel specializat, ci pur și simplu la cel obișnuit pe care l-ar putea mânia pura curiozitate a omului obișnuit cu lectura) datorită clarității discursului și a unui anumit puls pe care cititorii pot să și-l racordeze rapid la cel al autorului, devenind (așa cum remarcă universitarul băimărean Cornel Munteanu pe ultima copertă a cărții) un mod de a „atrage în cursa ideilor parteneri de forțe intelectuale egale.”

Cei 47 de ani de domnie sunt urmăriți atent de Andrei Breabăn în capitole sintetice: *Ștefan cel Mare și asediul Belgradului, Atletul lui Hristos, Bătălia de la Vaslui, Bătălia de la Războieni, Bătălia de la Codrii Cosminului etc.*, cu prevalența nonficțiunii, adocumentului, asupra ficțiunii.

Acordând adevărului istoric importanța decisivă în narațiunea istorică, limitând *creația*, ficțiunea, care i-ar fi acordat privilegiul unor licențe artistice, Andrei Breabăn conferă scriiturii sale, în ansamblu, un pronunțat caracter polemic. De aici, în contextul globalismului contemporan, pledoaria pentru cunoașterea rădăcinilor, a personalităților și a faptelor lor. Sunt personalități care întruchipează modele morale exemplare, aceștia fiind oamenii prin care s-a scris istoria românilor, mod de a sugera necesitatea păstrării identității și, implicit, a demnității naționale.

Modul de prezentare și de reprezentare a momentelor istorice semnificative din secolul al XV-lea – prin cele trei mari personalități – Cavalerii ai Crucii, își relevă nu numai importanța, dar, mai ales, relevanța pentru ideea care susține ideatic întregul ciclu epoeic: românii au fost mereu prezenți în Europa, au participat la scrierea istoriei europene.

Vocația europeană a poporului s-a manifestat întotdeauna, adevăr ce trebuie recunoscut, prin rememorări istorice, un adevăr pentru care merită să scrii și să lupți. Scriitura lui Andrei Breabăn devine, astfel, o introducere la un nou capitol de istorie contemporană.

Ana DOBRE

Gheorghe SECHEȘAN

Corneliu O. Rodeanu: Drumul către coperta patru, Cluj-Napoca, Editura Tribuna

M-am întrebat, mereu, de ce poeții de azi „nu intră în politică”? Și dacă o fac, este în favoarea puterii, pentru a mai roade niște oscioare. Invocându-se „legea intangibilă” maioreșciană, conform căreia politicianul nu are ce să caute în poezie, scriitorii se îndepărtează ca de soba încinsă de „subiectele politice”. Nu întotdeauna regula este valabilă, să ne înțelegem! Ce ne-am face atunci cu versurile incendiare ale lui Eminescu, din *Scrisoarea a III-a*, cu poeziile pașoptiștilor (versurile lui Andrei Mureșanu constituind de altfel, un bun exemplu), care au schimbat mentalități, perspective și chiar regimuri, am putea spune, ce ne-am face cu Victor Hugo sau cu Byron? Maestrul criticii românești se referea, însă, credem, la „evenimentul politic” ca atare, jurnalist, cotidian și vulgar, la festivități găunoase, față de care poezia ar trebui să se distanțeze. Mai mult, ce putem spune despre importanța poeziei în vremurile de răscruce, așa cum sunt și cele prin care trecem noi, azi? Ne vedem de „lumile paralele” unde, în stilul nostru post-post-modernist, „măzgălim cerul cu stele”?! Oare potelul să nu aibă, chiar, nici un cuvânt de spus în marasmul absolut pe care îl trăim, în acest univers concentraționar al minții și al sufletului? Prin volumul său, *Drumul către coperta patru*, Corneliu Rodeanu se opune acestui gen de acuzații, printr-o poezie pe care am numi-o cu adevărat **militantă**: „*între două bucăți de pământ/ după hărnicia copiilor./ așezați pe bănci de piatră/ (ce nu le aparțin și sunt aruncate prin oraș) aleg între plata facturilor de la enel/ sau cele treizeci de pastile/ necesare până la următoarea întâlnire/ cu poștașul*” (**bătrânii noștri nu mai aleg**). Un întreg tratat de politică recentă este inclus aici: perioada comunistă din istoria noastră nu a trecut, de fapt, nici până azi. În 45 de ani „omul nou” a fost învățat să rabde, să stea cu capul plecat și palma întinsă, cu căciula în mână, pentru a primi frimiturile pe care Partidul, Securitatea etc., etc., etc. înțelegea să i le dea pentru munca, activitatea și viața sa. În 1989, comunismul, însă, vorba unui hâtru, „*n-o murit, / numa' oțâr' s-o odihnit*.” Mentalitatea românului era fezdănată, ca să spunem așa, astfel încât ideea că „*noi vrem capitalism, dar nu pentru căte!*” a fost, până la urmă, acceptată. Numai o parte dintre noi (cea mai rapace, mai opresivă, mai nesimțită, mai lipsită de scrupule, mai coruptă, incompetentă și criminală, o putem spune) se va bucura de „raiul capitalist”. Restul, după tragerea cortinei, în viața de apoi. Astfel că, Octavian O. Rodeanu, nu se sfiește să arate, acuzator, cu degetul, faptul că am trecut, *en fanfare*, de la *socialismul opresiv și sclavagist la sclavagismul social*. Autorul resimte acut dezastrul reprezentat de faptul că, în vreme ce la noi în țară lucrurile se destramă, cei mai buni, mai tineri și mai optimiști dintre noi se duc „afară”, pentru a fi **slugi la străini**: „*copiii sunt prea harnici/ prin hectare străine*” (**bătrânii noștri nu mai aleg**). Suntem, vrem, nu vrem să recunoaștem, victimele unei forțe (să îi spunem „mașinațiunile globale și globaliste”, chiar cu riscul de a fi catalogați drept „conspiraționiști?”),

Lăsați cărțile să vină la mine!

ce ne văduvește de simțire, de emoție, de tot: „*încât tot ce nu ai făcut până ai devenit țintă/ se rezumă la o respirație ținută trei secunde*” (**în căutarea unei arme lumea e atât de mărunță**). Trăim „**politically correct**”, dar trăim, într-adevăr? Aceasta este întrebarea: „*ursul galben calcula taxele de curier./ voia să trimită fostei o scrumbie netimbrată/ (...) ursul galben nu vrea să fie declarat indezirabil/ așa că a renunțat la icrele din scrumbie./ iar pentru ca surpriza să fie totală a împachetat tot/ într-o coală de hârtie emisă de banca europeană/ și a scris pe ea mulțumesc pentru tăcere*” (**ascuns după un boschet de zăpadă**). Un poet și un gen de poezie de care avem, azi, mare, mare nevoie!

Aura Crețaru: Zbor interzis, Iași, Editura Princeps, 2023

Poezia Aurei Crețaru (*Aura Crețaru, Zbor interzis*, Iași, Editura Princeps, 2023) ar putea fi caracterizată prin trei cuvinte – **dedublare, conștientizare, luciditate**: „*Un cuvânt de toamnă/ mătură vârfurile umbrelor mele./ netezește aisbergurile singurătății/ până la neuroni decenti*” (**Cuvânt**). Perspectiva conștientizării lucide aparține creatorului, care privește, *din umbra ființei*, ființa perisabilă ce este, până la urmă, omul. Iar pentru luciditatea ființei poetice nu există loc de (auto)amăgire; viața este o continuă trecere – *pantha rei*: „*imagini bizare dansează în oglinda curgătoare/ transparentă până la pietre cu nume mitice*” (**oglindea translucidă**). Ideea apare cu evidență atâta vreme cât ea este „**rezultatul**” contemplării proprii existențe în oglindă. Cu alte cuvinte, iluzie, umbră, trecere permanentă și inexorabilă. „*Lucrurile*” nu sunt, însă, pierdute iremediabil în viziunea autoarei, căci miza ființei este însăși veșnicia: „*Locuiesc în timpul liber la visare./ el mă percepe abstractiune-/ veșnicia de lut înviat îmi zâmbește/ Eu nu-l pot identifica și nici crede/ îi pot lăsa amprenta ființării*” (**Ingemănare**). Această permanentă dedublare, luciditate extremă nu este însă deloc „**gratuită**”. Ea devine, în carnația poeticului autoarei, o **ars poetica**, ce ar putea fi definită drept o permanentă pendulare între statutul de „civil” și acela de Creator: „*Între mine și cealaltă – între/ cele două emisfere./ zebra de tranzit și oglindire translucidă a muzei*” (**Cuvânt**). Cu toate „**problematicile**” ridicate, poezia Aurei Crețaru este una **luminoasă**, am spune: ființa privește încrezătoare viitorul, deși accente de regret există, cum ar fi această „*mea culpa*”, exprimată poetic, stărnită de gestul abandonării (de către oamenii maturi, în general) trecutului: „*Niscaiva aburi de reproș/ din fidelitate datoare pământului copilăriei./ îndatorată lui Dumnezeu*” (**Cuvânt**). Apar, astfel, ca niște „**faruri călăuzitoare**”, pâlând dintr-un trecut temeinic și important, valorile lumii de odinioară: „*Bunica îmi vorbea mult despre/ iubirea și crezul care vindecă rănilor/ bunicului venit din război –*” (**Taina iubirii**). Copilăria apare, din această perspectivă privind lucrurile, drept „**garant**” absolut al nemuririi: „*Sub pleoapele întredeschise/ leagăn de vise – copilărie și/ nemurire între dans și balans*” (**Dans interior**). Din perspectiva copilăriei sunt emise, de altfel, întrebări stupefiante, aparent: „*Bunico, îmi lași mie cărțile când o să pleci dincolo?*” Căci oare câți dintre copiii de astăzi și-ar mai dori, drept moștenire, bibliotecile bunicilor, pline de Homer, Shakespeare, Balzac, Sadoveanu ori Eminescu, când visele li se îndreaptă înspre moșteniri fabuloase în euro, dolari, case, mașini, bijuterii, diaman-

te etc.? În fapt, întrebarea conține și multe altele. Câți dintre tinerii, copiii, adolescenții de azi mai au o bibliotecă și mai „**visează**” la cărți? „*Biblioteca virtuală*”, vi se va răspunde, deîndată, tăfnos și superior, numai că pe aceste biblioteci virtuale se așterne praful electronic, și tot bunicii, săracii, sunt cei care, de cele mai multe ori, le „**răsfoiesc**.”

Șerban Codrin: Casandrierul, Iași, Editura Timpul, 2022

Din perspectiva lui Șerban Codrin, omul este o ființă de neiertat. Recunoașterea păcatului nu mai este o soluție nici în al doispnezecelea ceas, în viziunea autorului, deși este absolut necesară, din perspectiva propriei conștiințe, a tribunalului interior: „*Cu amărăciune îmi destăinui slăbiciunile, greșelile de neadmis/ (...) Rătăcirile printre oracole îngăimate mincinos, dar cu fastul viclean, de sibile mereu și mereu buimace*” (**Nicio mărturisire**). Autoamăgirea pare a fi, așadar, păcatul cel mai mare al ființei numite **om**. După aceea ar urma alte păcate, mai mici, dar la fel de „**capitale**” (ca să comitem un pleonasm poetic) și acesea. Una ar fi cartea împotriva lui Dumnezeu, cu alte cuvinte, scrisul „**care face rău**”. Adică toate acele cuvinte **șlefuite**, cizelate, „**frumoase**”, estetice și „**estetizante**”, a căror existență ne desparte, însă, de esențe și, până la urmă, de Dumnezeu: „*Speriați-vă de savanteriile între găunoșii gramaticieni, coterii de certăreți pentru, oricum, niște drojdii versificate și alte jechoșenii, unde viermuiesc strofe alcaice, saphice, numai cuvinte barbare, asclepiadice, rhi-loice, monostihuri și distihuri pythi-iambice, hexametri și senari, totul și toate cu înțelesuri diavolești*” (**Nicio mărturisire**). În vremurile de demult (de dinainte de '89, adică), predând la gimnaziu, preluam clasele a V-a, cele care terminau ciclul primar. Atunci când vorbeam despre textul din manual, toți aveau ceva de spus și la capitolul „**expresii frumoase**”. Ce vroiau acelea să spună, cum contribuiau respectivele cuvinte, expresii, la „**lămurirea**” (ori, dimpotrivă, la „**încifrarea**”) fragmentului din manual, nici un cuvântel. Mi-am dat seama atunci, fulgerător, cam despre ce a putut face structuralismul și telquelismul nu numai în lume, dar și aici, pe coclaurile pedagogice (și numai) ale republicutei noastre. Și mai gravă pare, din perspectivă auctorială, știința împotriva lui Dumnezeu. La nivel mondial, adică, știința a devenit (crede ea) superioară „**ideologiei**” creaționiste. Cei care „**mai au credință**” sunt considerați depășiți, demodați, îmbătrâniți, vetuști: „*Judecați rătăcirile astronomilor cu ochi de cârțițe scotocind întunericul*.”

Ioana Cosma: visam că fumez cu barthes, Editura Vinea, 2023

După ton, tematică, expresie și (evident), fizionomia feței, expusă pe coperta a patra, Ioana Cosma face parte din „**noile generații**”, adică „**noul val**”. Chiar titlul volumului o ilustrează (Ioana Cosma, *visam că fumez cu barthes*, București, Editura Vinea, 2023), căci cine altcineva decât tinerii, acești tineri ai noștri, uneori atât de minunați, ar fi în stare să mai stea la un taifas, la o țigară (fie aceasta chiar și în vis) cu unul dintre monștrii sacri ai literaturii, gândirii și, în general, ai spiritualității contemporane? Unul dintre profesorii noștri de literatură din facultate a predat Limba Română la Sorbona. Ne-a mărturisit odată că era „**colleg de coridor**” cu Roland Barthes. Ușă lângă ușă. Se întâlneau de câteva ori pe zi. „*Bine, domnule profesor*”, îl întrebam noi, gătuți de emoție, „*Păi, și nu ați intrat*

cu el într-o discuție? Nu am îndrăznit.” Poate că nici noi, generația tânără (de atunci) nu am fi îndrăznit, cine știe? Ei, însă, tinerii de azi, o fac, cu asupra de măsură. Noi tragem în urma noastră amintiri, regrete, biblioteci, cariere. Ei își pot schimba oricând domiciliul, locul de muncă, ocupația, țara, viața, întreaga lor existență încâpând, de altfel, „**într-o valiză**”: „*nu adunase mult: atât cât să umple-o valizoară./ două cărți, haine și-un laptop minuscul./ (...) așa începea lungă întoarcere acasă, o lume nouă lăsată în urmă*” (*detur*). Viața (lor) de azi este mult mai intempestivă, mai rapidă, mai colorată, mai strălucitoare, mai plină de evenimente, mai dispusă la schimbări esențiale și „**mai imună**” la marile drame ale existenței: „*lacul unde văzuse lumea fizică pentru prima dată./ rodrigo, sașa, elisa și o dragoste mare./ toronto strălucea în noapte implacabil și rece, nu mai avea/ nimic de spus/ și-avea atâția copii, n-avea timp pentru cei cu întrebări./ pentru cei nesiguri./ cărora le sclipesc luminile marilor companii pe chipuri./ care fixează orizontul un pic prea mult; și-apoi dispar*” (*detour*). O primă observație, de natura evidentei (și a esenței) este că, în această lume a vitezei totul, dar absolut totul este pe bani „**porn-print, catch 22, te-ai prins de fază./ se joacă la poker până și privirea din ochiul poetului**” (**nu-mi da drumul**). Este o lume în care valorile sunt înlocuite nici măcar de alte valori, ci cu „**un ceva**” imposibil de definit, un fel de surogat de valoare, un univers în care relativismul este atotstăpânitor, iar oamenii nu mai sunt niște uriași, ca în poveștile copilăriei noastre, ori niște giganți, ca în adolescența și tinerețea noastră, ci niște (biete) mici gângăni: „*n-aveau multe unelte, dar construiau, în filigran./ cuantice lumi ce se întrepătrundeau, vorbeau, cântau/ era o armonie de culori și forme/ așa vedea, de jos în sus, mica albină*” (**matrice**). Ceea ce îmi pare cel mai trist în această auto-definiție a propriei existențe și a generației este faptul că ea se recunoaște învinsă, din capul locului, înaintea marilor bătălii ale vieții: „*aici sunt multe capete plecate și inimi zdrobite de absență*” (**în incintă**). Aproape că te sperie atâta luciditate la o vârstă la care, pentru generațiile anterioare, păsărelele mai cântau pe ram. Niște sclavi, priponiți cu lanțuri nevăzute de stâlpii moderni ai iubăgiei contemporane: consumerismul, futilitatea, absența idealului, a valorii, a culturii. Asta au ajuns oamenii, azi, în viziunea poetei Ioana Cosma: „*ne leagă de fire nevăzute ca pe dobitoace în staul*” (**în incintă**). Din această perspectivă privind lucrurile, viziunile nu pot fi altfel decât apocaliptice: „*mama noastră din ceruri, iată copiii tăi avortați/ în clinici suspecte și sigilate/ fetuși cu soarta pecetluită de undeva de sus/ unde un domn în cravată și costum din anii 70/ măzgălește-o coală, plictisit de coniac și de viața murdară*” (**nu-mi da drumul**). **Moartea religiei este, de altfel, o altă „izbândă” a omenirii, și pe care generațiile de azi le consfătesc aproape fără emoție**: „*blackout girl, close-up pe trecut, înghițită-n mantisă/ ca-ntr-o icoană, never let me go, aici e cald și bine./ e pântecul mamei noastre care e în ceruri./ e fratele meu geamăn care plânge în ceruri*” (**nu-mi da drumul**).

Am mai primit la redacție:

- Rodica Lăzărescu: „*Nicolae Gheran în oglinda corespondenței*”, ed. SemnE, 2024;
- Liviu Petru Bercea: „*Întoarcerea*”, Editura Waldpress, 2024;
- Paul Gorban: „*portret cu fața la perete*”, Editura Junimea, 2024;
- Delia Muntean: „*Pe muchia poemului*”, Editura Limes, 2024.

Fragment adresat morții

Vin de la tine și mă întorc la tine,
sentiment născut cu lumină și căldură,
botezat când scâncetul era bucurie,
recunoscut drept Pier Paolo
la începutul unui epos obsedant:
am pășit în lumina istoriei,
dar, mereu, ființa mea a fost impozantă,
sub influența ta, gând lăuntric.
Se coagula, în siajul tău de lumină
în neîncredere atroce
ale flăcării tale, fiecare faptă reală
a lumii, a acelei istorii:
iar în ea se verifica întregul,
își pierdea viața pentru a o redobândi:
iar viața era reală, doar dacă a fost frumoasă...

Furia confesiunii
mai întâi, apoi furia sincerității:
care se naște din tine, ipocrită,
sentiment obscur! Iar acum,
îmi acuză fiecare pasiune,
mă pângăresc, mă numesc inform, impur,
obsedat, diletant, sperjur:
tu mă izolezi, îmi dai certitudinea vieții:
sunt pe rug, joc cartea focului,
și câștig, acest puțin al meu,
un bine imens, biruiesc acesată infinitate,
mila mea mizerabilă
care îmi redă și mânia legitimă binevoitoare:
o pot face, pentru că te-am suportat prea mult!

Mă întorc la tine, precum se întoarce
un emigrant în ținutul său natal și-l redescoperă:
am avut noroc (în spirit)
și sunt fericit, așa
cum am fost cândva, exonerat de precepte.
O furie neagră poetică în piept.
O bătrânețe nebună de tânăr.
Cândva bucuria ta se confundă
cu teroarea, e adevărat, iar acum
aproape cu o altă bucurie, lividă, aridă:
pasiunea mea dezamăgită.
Acum chiar mă sperii,
căci îmi ești cu adevărat aproape, inclusă
în starea mea de furie, de foame
obscură, de angoasă - aproape a unei noi creaturi.

Sunt sănătos, așa cum vrei tu,
nevroza mă macină, alături,
epuizarea mă usucă, dar
nu reușește încă: lângă mine
surâde ultima lumină a tinereții.
Am avut tot ce mi-am dorit, în sfârșit:
am mers chiar mai departe
decât anumite speranțe ale lumii: istovit,
iată-te aici, în lăuntru meu, umplându-mi
timpul și vremurile.
Am fost rațional și am fost
irațional: până la capăt.
Iar acum... ah, deșertul asurzitor
al vântului, splendidul și sordidul
soare al Africii care luminează lumea.

Africa! Unica mea
alternativă.

Din *La religione del mio tempo*,
1961 Garzanti, Milano 1961

Balada mamelor

Mă întreb ce mame ați avut.
Dacă v-ar vedea acum la muncă
într-o lume necunoscută lor,
prinși într-o rundă nesfârșită
de experiențe atât de diferite de ale lor,
oare ce privire ar avea în ochi?
Dacă ar fi acolo, în timp ce voi scrieți
textul vostru, conformiștilor și barocilor,
ori îl pasați redactorilor gata
de orice compromis, ar înțelege cine sunteți?

Mame temătoare, cu frica străveche
pe chip, aceea care precum un rău
deformează trăsăturile într-o paloare
care le înnoarează, le îndepărtează de inimă,
le închide în vechiul refuz moral.
Mame temătoare, sărmane, îngrijorate
că fiii lor vor cunoaște lașitatea
pentru a cerși un serviciu, pentru a fi utili,
pentru a nu jigni suflete ocrotite,
pentru a se apăra de orice fel de milă.

Pier Paolo Pasolini

Mame mediocre, care au învățat cu umilință de copile
o singură semnificație, a noastră, goală,
cu suflete în care lumea e blestemată
să nu dea nici durere, nici bucurie.
Mame mediocre, care n-au avut
niciodată un cuvânt de dragoste pentru voi,
doar o iubire sordidă, mută,
de făptură, și v-au crescut în ea,
neputincioase la adevăratele chemări ale inimii.

Mame servile, obișnuite de secole
să-și plece capul fără dragoste, să transmită fătului lor
secretul străvechi, rușinos,
de a se mulțumi cu rămășițele petrecerii.
Mame servile, care v-au învățat
cum poate fi sluga fericită
urând pe cei care sunt ca și ea, ferecați,
trădând, bucuros și firește,
gândind altceva decât ceea ce spune.

Mame nemiloase, decise să apere
puținul pe care indivizii îl dețin,
normalitatea și simbria,
aproape cu furia celor care revendică
ori sunt prinși într-un asediu absurd.
Mame nemiloase, care v-au spus:
Supraviețuiți! Gândiți-vă la voi!
Nu simțiți niciodată milă ori respect
pentru nimeni, păstrați în sinele vostru
virtutea de vultur!

Iată, ticăloase, mediocre, servitoare,
feroce, sărmanele voastre mame!
Care nu se rușinează să știe că voi
- în ura voastră - sunteți chiar mândri,
dacă nu e asta decât o vale a lacrimilor.
Iar astfel vă aparține această lume:
făcuți frați în patimi oparse,
ori patrii dușmane, din refuzul profund
de a fi altfel: de a răspunde
din durerea sălbatică de a fi oameni.

Unui spirit

Doar pentru că esti mort, am putut să-ți vorbesc
ca și unui om, altfel legile tale m-ar fi împiedicat.
Nimeni nu te mai apără, acum: lumea morții
al cărui fiu și patron erai, te lasă singur.
Cadavrul țepăn al unui om bătrân, fantasmă bălbăi-
tă, care începe, dezorientat, să se cufunde în timpuri:
în sfârșit îmi ești frate, ura și iubirea se unesc,
trupul meu încă viu și cadavrul tău
sunt unite de o legătură care le confirmă ca și spirite.
Însă pentru un cuvânt dezaprobată spus
împotriva-ți, biet păcătos, despuiat, umilit de
moarte, macac nud și implorând ca un pui golaș fără
pene, câte cuvinte trebuie să-mi înăbuș încă în inimă!
Ai lăsat un loc gol, și, în acest loc,
un altul, intangibil căci e viu, începe a domina.
Dar „moartea nu va domni”! Doar în acest stat
absurd unde, deasupra noastră, supraviețuiesc
Bizanțul și Trento, domină moartea:
dar eu nu sunt mort, și voi vorbi.

Din *Poesia in forma di rosa*, Garzanti, Milano 1964

Rugămintea adresată mamei mele

E greu să pun în cuvintele unui fiu
ceea ce pot asemăna câțiva cu ce-i în inimă
Tu ești singura din lume care știe despre inima mea,
ceea ce a fost dintotdeauna, înaintea oricărei alte iubiri.
De aceea trebuie să-ți spun ce este îngrozitor de știut:
este îngăduința ta cea care naște suferința mea.
Ești de neînlocuit. De aceea viața pe care mi-ai dat-o
este blestemată de singurătate.

Și nu vreau să fiu singur. Am o foame infinită
de iubire, de iubirea trupurilor fără suflet.

Pentru că sufletul este în tine, ești tu, dar tu
ești mama mea, iar iubirea ta este sclavia mea:

mi-am petrecut copilăria sclav acestui sens
înalt, iremediabil, al unei obligații imense.

Era singurul mod de a simți viața,
singura culoare, singura formă: acum s-a terminat.

Supraviețuim: iar asta este confuzia
unei vieți renăscute în afara rațiunii.

Te implor, ah, te implor: nevoind să mor.
Sunt aici, singur, cu tine, într-un viitor aprilie...

Din *Poesia in forma di rosa*, Garzanti, Milano 1964

Marilyn *

Din lumea antică și din lumea viitoare
a rămas numai frumusețea, și tu,
sărmană surioară mai mică,
cea care aleargă după frații mai mari,
și râde și plânge cu ei, ca să-i imite,
și-și pune eșarfele lor,
atinge fără să fie văzută cărțile și cuțitele lor,
tu surioară mai mică,
acea frumusețe ai purtat-o cu umilință,
iar sufletul tău de fiică a unor oameni modești,
nu a știut niciodată că o are,
căci altfel n-ar mai fi fost frumusețe.
Ai dispărut, ca un fir de aur.

Lumea te-a educat,
Astfel că frumusețea ta a devenit a ei.

Din lumea antică aberantă
și din lumea feroce a viitorului
a rămas o frumusețe care nu se rușina
să facă aluzie la sânii mici ai surioarei,
la burtica mică atât de lesne nudă.
Și de aceea frumusețea era aceeași
pe care o au fetele dulci din lumea ta...
fiicele comercianților
câștigătorii concursurilor de la Miami sau Londra.
Ai dispărut ca o porumbiță de aur.

Lumea te-a instruit,
și astfel frumusețea ta n-a mai fost frumusețe.

Dar tu ai continuat să fii copilă, ignorantă
ca și antichitatea, înfiorătoare ca și viitorul,
iar între tine și frumusețea ta stăpânită de putere
s-a așezat toată prostia și cruzimea prezentului.
Ai purtat-o mereu cu tine ca un zâmbet între lacrimi,
necuvincioasă prin pasivitate, indecentă prin obediență.
Ai dispărut ca un porumbel alb de aur.

Frumusețea ta supraviețuind din lumea antică,
cerută de lumea viitoare, stăpânită
de lumea prezentă, devine un rău.

Acum frații mai mari, în sfârșit, se întorc,
opresc pentru o clipă jocurile lor blestemate,
ies din distracția lor inexorabilă
și se întrebă: „E posibil ca Marilyn,
micuța Marilyn, să ne fi arătat calea?”
Acum ești tu, cea dintâi, tu sora cea mică,
cea care nu conta deloc, sărăcuța, cu surâsul ei,
tu ești prima dincolo de porțile lumii
abandonată în destinul ei, al morții.

Din *«Poesie disperse»* parte din volumul *Poesie
dimenticate*, Società Filologica Friulana, Udine 1976

* Poem scris după moartea lui Marilyn Monroe
(4 august 1962), interpretat de Laura Betti, pe muzică
de Marcello Panni, în recitalul *Giro* (Milano,
12 noiembrie 1962). Cu modificări, textul este recitat
în prima parte a filmului lui Pasolini *La rage* (1963).

Prezentare și traducere: Eugen D. POPIN

ISSN 2069 - 1645

Revistă a

Unirii Scriitorilor din România,
editată de AL LUGOJPRESS SRL,
cu sprijinul sponsorilor și al SIP Timiș

Director: Nicolae SILADE (actualitatealiterara@yahoo.com)

Redactori: Gheorghe SECHESAN,
Adriana WEIMER, Nicoleta CRĂETE,
Veronica BALAJ, Elisabeta BOȚAN,
George MOTROC, Constantin ȘTANCU,
Ionel BOTA, Mircea Dan DUȚĂ,
Vasile PROCA, Constantin-T. ȘTAN

Redactor șef: R. V. GIORGIONI (rvgiorgioni@yahoo.com)

Acest număr s-a tipărit în 1.001 de exemplare

Adresa redacției:

Lugoj, str. Nicolae Bălcescu 6

Telefon: 0744-575-853

Adresa internet: actualitatealiterara.ro

Cărțile se primesc pe adresa redacției, iar materialele
pe e-mail: actualitatealiterara@yahoo.com

Revista se găsește în librăriile și chioșcurile
de ziare din Lugoj, Timișoara, Reșița, Librăria
Cartea Românească Iași și la sediul USR București